CUMHURBAŞKANLIĞI
MİLLET KÜTÜPHANESİ
Açılışı Anısına

Mürekkebin İzi

Trace of Ink أثر الحبر

Yazma Eserler Seçkisi

A Selection of Manuscripts مختارات من المخطوطات

CUMHURBAŞKANLIĞI
MİLLET KÜTÜPHANESİ

Mürekkebin İzi Yazma Eserler Seçkisi
Cumhurbaşkanlığı Yayınları: 65

T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Proje Yöneticisi
Prof. Dr. Muhittin Macit
Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı

Proje Danışmanı
H. Hümeyra Şahin
Cumhurbaşkanı Danışmanı

Sergi Küratörleri
Nil Baydar
Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanı
Hüseyin Kutan
Yazma ve Nadir Eserler Dairesi Başkanı

Proje Koordinasyon
Gökşen Canıyılmaz

Katalog Koordinasyon
Ali Aslan, Ensar Karagöz, Menderes Velioğlu

Katalog Ekibi
Abdullah Dilek, Abdullah Öztop, Ahmet Balcı,
Ahmet Çınar, Ahmet Kaylı, Ahmet Özer,
Ahmet Yıkar, Ali Aslan, Alparslan Fener, Asiye
Solmaz, Ayşegül Kocaman, Ayşegül Sıvakçı,
Büşra Şahan, Emine Öztürk, Emine Soydar,
Erdem Karaaslan, Esra Demiröz, Evşen Yıldız,
Fatih Yıldız, Göker İnan, Hüseyin Örs, İlyas Aslan,
Kasım Gültekin, Mehmet Akif Alpaydın,
Menderes Velioğlu, Merve Çakır,
Meryem Karabekmez, Muhammed Sait Güler,
Muhammed Uysal, Mustafa Özbakır,
Nesibe Büşra Tokuş, Nimet İpek, Nurgül Akcebe,
Osman Baş, Ramazan Aktemur, Said Kayacı,
Seher Örs, Selahaddin Cimitoğlu, Uğur Öztürk,
Zeynep Atbaş, Zeynep Altıner, Zeynep Özçelik,
Ziya Çetintaş

Şifahane Koordinasyon
Ayşe Cansel Tuskan, Şule Yıldız

Şifahane Ekibi
A. Betül Oral, Aynur Kaya, Benan Taşlıdağ,
Cüneyt Adıvar,Dilek Bozyiğit, Elif Özyalçın,
Fatma Nihan Ayhan, Gizem Erdem,
Gizem Özçayan, Gülşah Bıçakçı, Gülüşan Şahin,
Handan Yıldırım, Kübra Akyüz, Leyla Yücelsin,
Meryem Çakar, Oğuzhan Şen,
Osman Faruk Demirli, Özlem S. Altunkaya,
Özlem Uzun, Pınar Çakar, Selen Şenel,
Sündüs Ç. Düzkırıcı, Şule Yıldız, Tuğba Danışmaz

Dijital Görüntüleme Koordinasyon
Özlem Uzun, Tuğba Danışmaz

Dijital Görüntüleme Ekibi
Şefik Kanyılmaz, Şaban Bahadır Usta, Leyla Ağluç,
Tuğba Danışmaz, Özlem Uzun,
Müzeyyen Başer Kurak, Ayşenur Toptaş

Tasarım
Emre Mermer, Yüksel Yücel

Baskı
Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.
Sertifika No: 42716

1. Baskı: İstanbul, 2020
ISBN978-605-7751-30-0

Bu katalog, 20 Şubat 2020 tarihinde,
Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi'nde açılan
Mürekkebin İzi, Yazma Eserler Seçkisi sergisi için
hazırlanmıştır.

Copyright © Bütün hakları saklıdır. Bu
yayının hiçbir parçası Türkiye Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığının yazılı
izni olmadan elektronik, mekanik, fotokopi,
ve benzeri yollarlar çoğaltılamaz, aktarılamaz,
yayınlanamaz.

Katkıda Bulunan Kurumlar

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı Kütüphaneler Daire Başkanlığı
Cumhurbaşkanlığı Milli Saraylar Başkanlığı
Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü

MÜREKKEBİN İZİ
Yazma Eserler Seçkisi

TRACE OF INK
A Selection of Manuscripts

أثر الحبر
مختارات من المخطوطات

CUMHURBAŞKANLIĞI
MİLLET KÜTÜPHANESİ

Önsöz

Okumayı, yazmayı, bilmediğini öğrenip başkasına öğretmeyi her bireyin ana vazifesi telakki eden İslam medeniyeti, kültürel, sosyal ve ilmi değişimi teşvik etmiştir. Bunun tabii bir neticesi olarak her sahada özgün sentezler ortaya çıkartan medeniyetimiz, zamanı aşan başarılar yakalamıştır. Bugün ülkemiz ve dünya kütüphanelerini süsleyen birbirinden farklı konuda ve farklı amaçla üretilmiş sayısız yazma eser, medeniyetimizdeki bu çeşitliliğin ve zenginliğin en güzel örnekleridir.

"Mürekkebin İzi" sergisinde, felsefeden tababete, astronomiden matematiğe, edebiyattan hüsn-i hatta kadar her alanda, Medine'de, Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Buhara'da, Semerkand'da, Horasan'da, Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da ve dünyanın pek çok farklı köşesinde üretilmiş eserlerden örnekler yer alıyor. Bu şaheserler arasında sadece İslâm medeniyetinin değil, birbirinden farklı din, mezhep ve dünya görüşüne sahip toplulukların kültür ve sanat anlayışından izler taşıyan eserler de bulunuyor. Bütün insanlığın ortak değer ve mirası hâline gelen bu nadide eserlere, ecdadımız tarafından bırakılmış birer emanet olarak sahip çıkmak, elimizdeki hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

21. yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu örecek değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve özgün bir şekilde yeniden inşa edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır.

Kültür ve Turizm Bakanlığımıza bağlı Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı'nca yapılan çalışmaları, tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların bir hasılası olarak görüyorum. Bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kıymetli emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

Preface

Islamic civilization believes that it is everybody's main duty to read, write, learn and teach and encourages cultural, social and scientific exchange. As a natural result of this approach, our civilization created unique syntheses in many fields and has been successful over a long period of time. The best examples of our civilization's diversity and wealth are innumerable manuscripts which were written on a wide range of topics and for various purposes and which dignify libraries in Turkey and elsewhere.

The "Trace of Ink" exhibit includes works on many topics ranging from philosophy to medicine, astronomy to mathematics, literature to calligraphy from Medina, Cairo, Damascus, Baghdad, Bukhara, Samarkand, Khorasan, Konya, Bursa, Istanbul and other corners of the world. These masterpieces include works which bear the cultural and artistic marks of communities with different religions, sects and worldviews. It is our utmost responsibility to protect and pass onto future generations these precious works which have become the common assets and heritage of humanity.

We can generate values which will weave the fabric of a new civilization project for the world of the 21st century only by studying the treasures and rich heritage we have. An important part of our Grand Vision for Turkey is to protect, translate, process through duplication and recreate these works which include our civilization's richest and most unique texts on various topics and disciplines.

The work of the Chairmanship of the Manuscripts Institution of Türkiye under the structure of the Ministry of Culture and Tourism is the result of an intellectual effort to create works and present them to history, our forefathers, future generations and humanity. I hope that our country and humankind will benefit from these treasures which are re-examined, researched and studied in an effort to create scientific, cultural and artistic works and projects. Our august nation will continue to protect these invaluable treasures.

Recep Tayyip Erdoğan
President

المقدمة

إن الحضارة الإسلامية التي اعتمدت دائمًا على أن تعلّم القراءة والكتابة وتعليمها إلى الغير هو واجب رئيسي لكل الأفراد شجعت على التغيير الثقافي والاجتماعي والعلمي. وكنتيجة طبيعية لذلك، حققت حضارتنا التي أنتجت توليفات فريدة من نوعها في كل مجال نجاحات رائعة لم يسبق لها مثيل. والمخطوطات التي لا تعد ولا تحصى في العديد من المجالات والمواضيع المختلفة والتي تزيّن المكتبات في بلدنا وكافة أنحاء العالم هي أفضل مثال على هذا التنوع والثراء في حضارتنا.

يحتوي معرض "أثر الحبر" على العديد من المؤلفات في مجالات كثيرة من الفلسفة إلى الطب ومن علم الفلك إلى الرياضيات ومن الأدب إلى الخط الجميل والتي كُتبت في المدينة المنورة والقاهرة ودمشق وبغداد وبخارى وسمرقند وخراسان وقونية وبورصة وإسطنبول والعديد من مناطق العالم. ولا تقتصر هذه المؤلفات العظيمة على الحضارة الإسلامية فقط، بل هناك العديد من المؤلفات التي تحمل بصمات وآثار ثقافية وفنية لمجتمعات لديها أديان ومذاهب ووجهات نظر عالمية مختلفة. وعليه،.فإن مسؤوليتنا الأساسية هي حماية هذه الأعمال الثمينة التي أصبحت قيمة وتراثًا مشتركًا للإنسانية جمعاء والتي تركها أجدادنا لنا أمانة لننقلها إلى الأجيال القادمة.

لا يمكننا النجاح في إنتاج قيم من شأنها تقديم مشروع حضاري جديد إلى عالم القرن الحادي والعشرين إلّا من خلال معالجة هذا الموروث العظيم والكنوز التي نمتلكها. ولهذا السبب فإن الحفاظ على هذه المؤلفات التي تحتوي على أكثر النصوص ثراءً ولا شبيه لها في حضارتنا في العديد من المجالات وترجمتها ومعالجتها من خلال الطباعة وإعادة إنشائها بشكل مميز هو جزء هام من رؤية تركيا الكبيرة.

إنني أعتبر تلك الأعمال التي تقوم بها رئاسة هيئة المخطوطات التركية التابعة لوزارة الثقافة والسياحة في بلدنا هي ثمرة مجهودات فكرية نحو إنتاج مؤلفات سنقدمها للتاريخ ولأجدادنا والأجيال المقبلة وللإنسانية. وأتمنى لهذه الكنوز التي بدأت معالجتها وإعادة إنتاجها في المجالات العلمية والفكرية والثقافية والفنية وأصبح الاهتمام بها متزايدًا وتحولت إلى مصادر جديدة، أن تعود بالخير لبلدنا والبشرية جمعاء. وستواصل أمتنا العظيمة التمسك بهذه الأمانة والحفاظ عليها.

رجب طيب أردوغان
رئيس الجمهورية التركية

Takdim

İnsanlık tarihi boyunca kültürel ve bilimsel birikimler sonraki nesillere kalıcı şekilde esasen yazı ile aktarılabilmiştir. Bilginin yazıya dökülmesi ve nihayetinde kitap formuna kavuşması, geçmiş toplumların dünya görüşlerinin, doğaya ve canlılara bakışlarının, inançlarının, iş yapma biçimlerinin, nesneleri adlandırma ve sınıflandırma tarzlarının, karşılaştıkları sorunlara çözüm bulma yollarının, kısacası düşünme ve kültürlenme biçimlerinin bize ulaşmasını temin eden en önemli olaylardan biridir. Yazılı belgelerin ve metinlerin sayesindedir ki insanlığın hafızası somut bir şekilde korunabilmektedir.

Mürekkebin İzi adlı bu sergimiz, medeniyet coğrafyamızda asırlar boyu süren kültür, sanat ve bilim faaliyetlerinin ürünü olan görsel ve yazılı eserlerin en nadide örneklerini sunmaktadır. Optik, tıp, botanik, zooloji ve farmakoloji alanında temel eserlerin en nadir kopyaları sergimizde yer almaktadır. Bunlardan İbn Heysem'in *Kitâbu'l-Menâzır*'ı üzerine yazılmış *Basâir* adlı eserin bir nüshasını; Itâkî'nin insan bedeni ve organlarına dair olağanüstü tasvirlerini içeren ve Türkçe kaleme aldığı eserinin bir nüshasını; teknik, sibernetik ve kriptolojide çağını aşan buluşlarıyla Cezerî'nin *Hiyel*'inin bir nüshasını sergimizde incelemek mümkün olacaktır.

Hem bilgin hem de yönetici olan Uluğ Bey ve ekibinin astronomik gözlemlerinin sonuçlarını içeren *Zîc-i Uluğ Bey* isimli eserini; Ali Kuşcu'nın

Foreword

Throughout the history of humanity, cultural and scientific heritage has been transferred to the next generations in the best way in the form of writing. It is only after the information was written down and casted in the form of book that we have been able to learn the world views of past societies, their views on nature and living things, their beliefs, their way of doing business, their ways of naming and classifying objects, and finding solutions to the problems they encounter, in short, their ways of thinking and acting. Thanks to the written documents and texts, the memory of humanity could be preserved safely.

This exhibition, entitled *Trace of Ink*, A Selection of Manuscripts presents the rarest examples of visual and written works that are the product of centuries of cultural, artistic and scientific activities in our civilization. The unique copies of key works in the fields of optics, medicine, botanical, zoology and pharmacology are on display in our exhibition. One of them is a copy of the work titled *Basāir*, a revised version of *Kitāb al-Manāzir* of Ibn al-Haytham; and the other is a copy of Itâkî's *Tashrīh-i Abdān*, written in Turkish, which includes extraordinary descriptions of the human body and organs. It will also be possible to examine a copy of the *Hiyal* of al-Jazarī in our exhibition with its inventions that went beyond its age in engineering, cybernetics and cryptology.

The work titled *Zīj-i Ulugh Beg*, which includes the results of astronomical observations of the scholar and ruler Ulugh Beg and his team; and Ali Kuşcu's

العرض

على امتداد تاريخ البشرية أصبح من الممكن نقل التراث الثقافي والعلمي إلى الأجيال القادمة بفضل الكتابة بشكل دائم وأساسي. إنّ تدوين المعرفة ووصولها في النهاية إلى شكل الكتاب أحد أهم الأحداث التي تمكننا من الاطلاع على وجهات نظر المجتمعات السابقة حول العالم وحول الطبيعة والكائنات الحية؛ ومعتقداتهم، وطريقة إنجاز عملهم، وطرق تسمية الأشياء وتصنيفها عندهم، وطرق إيجاد الحلول للمشاكل التي يواجهونها، باختصار؛ طرق التفكير وطرق اكتساب الثقافة لديهم. ويمكن أيضًا حماية ذاكرة البشرية بفضل الوثائق والنصوص المكتوبة بطريقة ملموسة.

يقدّم هذا المعرض الذي يحمل عنوان "أثر الحبر"، أندر الأمثلة على الآثار المرئية والمكتوبة التي كانت نتاج قرون من الأنشطة الثقافية والفنية والعلمية في جغرافيا الحضارة لدينا.

إنّ معرضنا يقوم بعرض أندر النسخ من الآثار الرئيسية في مجال البصريات والطب والنباتات وعلم الحيوان والصيدلة وسيكون بإمكان الحضور والزوّار في معرضنا الاطلاع على بعض تلك الآثار نذكر بعضها؛ نسخة من الكتاب الذي يحمل عنوان "البصائر"، وهو مستوحى من "كتاب المناظر" لابن الهيثم، ونسخة من الكتاب الذي يحتوي على تصويرات متميزة جدًا لجسم الإنسان وأعضائه من تأليف شمس الدين عِتَاقي باللغة التركية، وأيضًا نسخة من كتاب "الحِيَل" للجَزَري يتضمن اختراعاته التي تجاوزت مستوى عصره في التقنية وعلم التحكم الآلي والتشفير.

نعرض هنا "زيج أولوغ بيك" الذي يتضمن نتائج الملاحظات الفلكية لِأُولُوغ بيك وأصحابه الذي كان

Fatih Sultan Mehmed'e Otlukbeli Savaşı'nın hemen ardından sunduğu astronomiye dair eseri *el-Fethiyye*'yi; gemicilik ve coğrafya alanındaki en kıymetli eserlerden olan Pîrî Reis'in *Kitâb-ı Bahriyye*'sini ve Kâtip Çelebi'nin *Cihânnümâ*'sını eşsiz çizimleriyle birlikte sergilemekteyiz.

Yine sergimiz, bir yandan Süleymaniye Camii'nin kubbe yazılarını da yazan Karahisârî'nin göz alıcı Mushafı'na ev sahipliği yaparken; öte yandan Sümela Manastırı'nda okunmak üzere kaleme alınmış ve özgün bir cilde sahip olan eski Grekçe İncil'e de yer vermektedir. Son olarak, *Hünernâme*, *Şemâil-i Osmâniyye*, *Beyân-ı Menâzil* ile birbirinden farklı dîvânları barındıran sergimiz, hem Osmanlı nakış, tezhip ve tasvir ekolünün örneklerini, hem de edebiyat ve şiir zevkinin numunelerini yansıtmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'mıza bağlı Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, pek çok yönden büyük kıymet taşıyan bu kültürel ve bilimsel mirası gelecek nesillerin istifadesi için koruma, kataloglama ve günümüz Türkçesine aktarma faaliyetlerini yürütürken, sergi faaliyetleriyle de bu eserleri ilgililerin dikkatlerine sunmaktadır.

Mehmet Nuri Ersoy
Bakan

work on astronomy, titled *al-Fathiyya*, that he presented to Fatih Sultan Mehmed right after the Battle of Otlukbeli, are also displayed in our exhibition. We also showcase copies of *Kitāb-i Bahriyya* of Pīrī Reis and *Jihānnumā* of Kâtip Çelebi, which are among the most valuable works in nautical science and geography, with their marvelous drawings.

Our exhibition, on the one hand, hosts the spectacular Qur'ān manuscript copied by Karahisārī, who is also the scribe of the calligraphies on the inside surface of the dome of the Süleymaniye Mosque; on the other hand, it includes the manuscript of the old Greek Bible with its original cover, which was copied to be read in the Sumela Monastery. Finally, our exhibition, which includes *Hünernāme*, *Şemāil-i Osmāniyye*, *Beyān-ı Menāzil* and popular dīwāns which reflect examples of Ottoman miniature, illumination and depiction school, and examples of literature and poetry.

The Chairmanship of the Manuscripts Institution of Türkiye which is affiliated to The Ministry of Culture and Tourism has been undertaking the tasks of protection, cataloging and translating of this cultural and scientific heritage for the benefit of current and future generations. With this exhibition, the institution welcomes all visitors to enjoy and contemplate these valuable works.

Mehmet Nuri Ersoy
Minister

عالما وحاكما في نفس الوقت، و"الفتحية" الذي ألّفه علي القوشجي في علم الفلك وقدمه إلى السلطان محمد الفاتح بعد معركة أوتلق بلي مباشرة، وأيضًا "كتاب البحرية" لبيري رأيس و"جهان نُما" لكاتب جلبي، اللذان هما من بين المؤلفات الأكثر قيمة في مجال البحرية والجغرافيا، مع رسوماتهما الفريدة.

بينما يستضيف معرضنا "مصحف قره حصاري" الساحر، للخطاط قره حصاري الذي كتب أيضًا كتابات داخل القبة في جامع السليمانية، من ناحية أخرى يحتوي أيضًا على الكتاب المقدس اليوناني القديم الذي كُتب للقراءة في دير سوميلا وله غلاف فريد.

أخيرًا، يعكس معرضنا الذي يضم دواوين مختلفة منها "هنر نامه" و"شمائل عثمانية" و"بيان منازل"، أمثلة عن أسلوب عثماني للنقش والتذهيب والتصوير ويعكس أيضًا أمثلة من ذوق الأدب والشعر.

الرئاسة لمؤسّسة المخطوطات بتركيا، التابعة لوزارة الثقافة والسياحة تجري أنشطة الحماية على هذا التراث الثقافي والعلمي الذي له العديد من جوانب ذات قيمة كبيرة، كما تدعم أيضًا أنشطة لفهرسة هذا التراث وترجمتها إلى اللغة التركية الحديثة لصالح الأجيال القادمة كما تقوم الرئاسة في نفس الوقت بعرض هذه الآثار إلى جلب اهتمام المعنيين بفضل أنشطة المعرض.

محمد نوري أرسوي
وزير الثقافة والسياحة التركية

Sunuş

İslam medeniyetinin kültür, sanat ve ilim mirasının en güzide örneklerinden olan yazma eserlerimiz zihin ve ruh dünyamızın zenginliğini gösterir. Şüphesiz, yazı ve yazma geleneğimizin merkezinde, kutsal kitabımız Kurân-ı Kerîm yer alır ve bu minvaldeki bütün tarihsel süreçlerin belirleyicisi de O'dur. Gerek içerikleri gerekse taşıdıkları sanatsal güzellikleri açısından paha biçilemez olan yazma eserlerimiz, işlevsellik kazanacak şekilde gelecek nesillere aktarılırken hem geçmişimize dair tam bir bilinç oluşturulmalı hem de gelecek için yeni ufukların açılması temin edilebilmelidir.

Ülkemizin eşsiz zenginlikteki yazma eser hazinelerinden seçilerek oluşturulan bu sergi, yüzyılların birikimini bir nebze de olsa gözler önüne sermeyi amaçlamaktadır. Semavî kitapların asırlar boyunca farklı dillerde istinsah edilişini görebileceğimiz kutsal metinler bölümünde Zebur, Tevrat ve İncil nüshalarının yanı sıra, İslam tarihinin en büyük hattatları tarafından yazılan Kur'ân-ı Kerîm'ler yer almaktadır. Emevî devrinden 19. yüzyıl Osmanlısına; Hicaz'dan İstanbul'a; Kuzey Afrika'dan Keşmir'e; kûfîden mağribî hatta; reyhânîden nesihe muhtelif dönem, coğrafya ve usullerde yazılmış mushaflar, İlahî kelamın farklı aynalardan eşsiz güzellikteki yansımaları gibidir.

Yine "aklî ve dînî ilimler" bölümünde, bilginin izini kadim dönemlerden günümüze kadar sürebileceğimiz, sayıca az ama temsil gücü yüksek eserler yer almaktadır. Osmanlı münevveri Kâtip Çelebi ile Gazneliler devrinin abidevi âlimi Bîrûnî'nin coğrafya eserlerini; Yunan tabip Dioscorides'in Arapçaya çevrilen botanik metni ile İbn Sînâ'nın *el-Kânûn fi't-Tıbb*'ının ilk Türkçe tercümesini; Semerkant'tan İstanbul'a İslam dünyasında astronomi ilmi ve rasathanelerin geçirdiği merhaleleri içeren eserleri bu sergide temaşa etmek mümkün olacaktır.

Başka bir bölümde ise medeniyetimizin güzellik ve estetik yönünü yansıtan örnekler yer almaktadır. Herat'ın, Şiraz'ın, İstanbul'un hepsi birbirinden zarif tezhipleri; ahşaptan deriye, elmastan firuzeye geniş bir yelpazede pek çok malzemenin kullanımıyla vücuda getirilen ciltler; tasvir ettiği anı izleyene adeta yaşatan minyatürler; kitabın bir bilgi aktarım aracı olmanın ötesinde estetik değer ve kültürün de taşıyıcısı olduğunu gözler önüne sermektedir.

Böyle bir etkinliği, himayelerinde gerçekleştirme imkânı bulduğumuz saygıdeğer Cumhurbaşkanı'mız Recep Tayyib Erdoğan'a şükranlarımızı arz ederiz. Mürekkebin İzi adlı sergiyi ziyaret edecek kültür ve sanat meraklılarına da sevgi ve saygılarımızı sunarız.

Prof. Dr. Muhittin Macit
Başkan

Foreword

The manuscripts we are proud to curate, which are the best distinguished examples of the cultural, artistic and scientific heritage of Islamic civilization, display the richness of our world of mind and soul. Unquestionably, the Holy Qur'ān is the centerpiece of our writing and manuscript tradition, and has determined all the historical processes in this aspect. While our manuscripts, which are invaluable in terms of their content and artistic features, are transferred to the future generations in a functional way, a complete awareness of our past should be promoted and fresh perspectives should be provided for the future.

This exhibition, which is arranged by selecting unique examples of manuscripts of our country, aims to contribute to the uncovering, if to a limited extent, of the centuries-long cultural heritage accommodated in our libraries. In the holy texts section, where we can see how the holy books had been copied in different languages for hundreds of years, the copies of the Bible are exhibited besides the manuscripts of Qur'ān written by the greatest calligraphers of Islamic history. The manuscripts of holy books, written in various periods, geographies and writing styles, from Umayyad period to the 19th century Ottoman Empire, from Hijaz to Istanbul and North Africa to Kashmir, from kufic to maghribi and rayhani to naskh scripts, are like the reflections of the divine speech from different mirrors.

In the rational and religious sciences section, there are few but highly representative examples through which we can trace the trail of knowledge from ancient times to the present moment. In this exhibition it will be possible to view the geographical works of the Ottoman scholar Kâtip Çelebi and the great Ghaznavid scholar al-Bīrūnī, besides the first Turkish translation of Ibn Sīnā's medical work *al-Qānūn fi al-Tibb* and the Arabic translated version of the botanical text of the Greek physician Dioscorides, as well as the development of astronomy and the processes that observatories had gone through in the Islamic world from Samarqand to Istanbul via books.

There is a separate section which unveils the beauty and aesthetic aspects of our civilization. The ingenious illuminations of Herat, Shiraz and Istanbul; the book covers produced with a wide range of materials, from wood to leather, from diamond to turquoise; the miniatures that give the viewers the impression of experiencing the scene it depicts, demonstrate that books are not only means to transmit knowledge but also bearers of aesthetic value and culture.

We would like to express our gratitude to our esteemed President Recep Tayyip Erdoğan, under whose auspices we had the opportunity to hold such an event. We also offer our love and respect to culture and art enthusiasts who will visit the exhibition called the "Trace of Ink".

Prof. Dr. Muhittin Macit
Chairman

العرض

إنّ مخطوطاتنا الإسلامية تمثل ثروة روحنا وأفكارنا، وهي أحد أفضل الأمثلة التي تظهر في الثقافة والفن والتراث العلمي للحضارة الإسلامية. مما لا شك فيه، فإنّ كتابنا المقدس القرآن الكريم، هو محور تقاليدنا للكتابة والأدب. وهو الذي يحدد جميع العمليات التاريخية في العلم والثقافة. لا بد لمخطوطاتنا التي لا تقدر بثمن من حيث محتواها وجمالها الفني، أن تنقل إلى الأجيال القادمة لتكون فعالة ومثمرة، حتي تكون وسيلة للوعي الكامل لماضينا وآفاق جديدة لمستقبلنا.

يهدف هذا المعرض التي تم عن طريق اختيار كنوز فريدة من مخطوطات بلدنا، إلى الكشف عن تراكم القرون إلى حد ما. في قسم الكتب المقدسة، حيث يمكننا رؤية استنساخ الكتب السماوية بلغات مختلفة لعدة قرون. بالإضافة إلى نُسَخ ترجمات من التوراة والزبور والإنجيل، هناك القرآن الكريم الذي خطه أعظم الخطاطين في التاريخ الإسلامي. المصاحف الشريفة التي خُطِّط في فترات مختلفة و في المناطق الجغرافية المختلفة وفي الأساليب المختلفة من العصر الأموي إلى القرن التاسع عشر العثماني؛ من الحجاز إلى اسطنبول، من شمال إفريقيا إلى كشمير؛ ومن الخط الكوفي إلى الخط المغربي، من الخط الريحاني إلى الخط النسخ. فإنها مثل انعكاسات الخطاب الإلهي من المرايا المختلفة في الجمال الفريد.

وأيضا في قسم "العلوم العقلية والدينية"، هناك عدد قليل من المخطوطات مع عالية قوة التمثيل، يمكننا تتبع المعلومات من العصور القديمة وحتى الوقت الحاضر في هذا القسم. سيكون من الممكن اللقاء في هذا المعرض بعدة العلماء منهم مؤلفات الجغرافية للمفكر العثماني كاتب جلبي خاجي خليفة، والعالم الكبير البيروني من العهد الغزنوية؛ وكتاب المترجمة إلى العربية في علم النبات للطبيب اليوناني ديسقوريدوس، و أول ترجمة لكتاب القانون في الطب إلى اللغة التركية لإبن سينا. وأيضا، سيكون من الممكن رؤية مخطوطات في علم الفلك والمراصد في العالم الإسلامي من سمرقند إلى إسطنبول.

في قسم آخر، هناك مخطوطات تعكس الجانبين من الجمال والجماليات لحضارتنا. منهم، مذهبات أنيقة من مدينة هرات وشيراز وإسطنبول؛ وجلود جلبت إلى الجسم من خلال استخدام مجموعة واسعة من المواد، من الخشب إلى الجلود، من ألماس إلى الفيروز؛ ومنمنمات التي تعطي المشاهد لحظة تصويره... كلها تمثل أن الكتاب ليس مجرد وسيلة لنقل المعرفة، بل أيضًا حامل للقيمة الجمالية والثقافة.

نود أن نفيد عن شكرنا لرئيسنا المحترم رجب طيب أردوغان، الذي أتيحت لنا الفرصة لتنظيم مثل هذه الفعالية تحت رعايته. كما نقدم حبنا واحترامنا للزائرين المتحمسين للثقافة والفن للمعرض المسمى "أثر الحبر".

الأستاذ الدكتور محيي الدين ماجد
رئيس مؤسسة المخطوطات في تركيا

1 Cilt Kapağı
Book Cover
غلاف كتاب

9-10. yüzyıl
Abbâsî dönemi
cilt kapağı örneği.

305x205x15 mm
Ahşap, deri, ip, metal pim

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, ŞE 13901/B

Eserin cildi ahşap üzerine deri kaplanarak hazırlanmıştır. Kapağın dışı kahverengi, içi bordo deri kaplıdır. Dış kapaktan gelen deri, kıvrılarak içe katlanmış, kapak içindeki deri bunun üzerine yapıştırılmıştır. Kapaktaki kabartma bezemeler, derinin, yapıştırıcı ile sertleştirilmiş sicim üzerine kaplanmasıyla yapılmış; cilt üzerindeki diğer motifler el aletleriyle çizilmiştir. Kapağın ağız kısmına yerleştirilen metal aksam, cildi kapalı tutacak olan deri ilmeğin geçirilmesi için yapılmıştır.

9th-10th century
Abbasid period
book cover

305x205x15 mm
Wood, leather, rope, metal pin

Turkish and Islamic Arts Museum, ŞE 13901/B

The book cover was prepared with leather coating on wood. The outer side is covered with brown leather while the doublure is burgundy leather. The edges of the leather from the outer surface are folded in and the leather covering the inner surface (the doublure) is glued on it. Embossed embellishments on the cover are made by applying damp leather on strings pasted onto the wooden boards. Other patterns on the cover were made with hand tools. The metal part on the front of the cover is made to fit the leather loop that keeps the binding closed.

نموذج لغلاف كتاب في العصر
العباسي، القرن ٩-١٠ الميلادي

٣٠٥X٢٠٥X١٥ مم
خشب، جلد، خيط، مسمار حديد.

متحف الآثار التركية والإسلامية، ŞE ١٣٩٠١/B

غلاف من الخشب المغلف بالجلد. والوجه الأمامي من الغلاف بنّي اللون، والخلفي منه بنفسجي اللون الغامق. وجلد الغلاف الأمامي تم طيّه نحو الغلاف الخلفي، والبطانة الجلدية ملصقة عليه. والزخرفة البارزة على الغلاف الأمامي أنجزت عن طريق التغليف بالجلد على جسم تم تجميده بواسطة اللصاق. والباقي من الزخارف على الغلاف مصنوع بواسطة الأدوات اليدوية. والمسمار الحديدي من أعلا الغلاف غرِز من أجل قفل دفتي المجلد.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, ŞE 13901 B / *Turkish and Islamic Arts Museum, ŞE 13901 B* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ŞE ١٣٩٠١ B

2 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

9-10. yüzyıl Abbâsî dönemi ahşap üzerine deri kaplanmış cilt örneği.

110x150x28 mm, 17 yaprak, 9 satır
Kûfî
Ahşap, deri, parşömen, mürekkep, altın

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, ŞE 2035

Dikey olarak tasarlanmış eser, ahşap üzerine koyu kahverengi deri ciltlidir. Mıklebi bulunmayan cildin ahşap kapakları içine yerleştirilen deri şeritler, kitabı kapalı tutmak için kullanılmıştır. Her iki kapak üzerinde de el aletleriyle yapılan geometrik bezemeler bulunur. Parşömen üzerine kahverengi mürekkeple yazılmış olan eserin 14^{b}-15^{a} sayfaları ve durakları tezhiplidir. Nüsha; Yûnus sûresi 100-105; Ra‘d sûresi 18-43 ve İbrâhim sûresi 1-25. âyetleri ihtiva etmektedir.

Example of a 9th-10th century Abbasid book cover with wooden boards covered with leather.

110x150x28 mm, 17 folios, 9 lines
Kufic
Wood, leather, parchment, ink, gold

Turkish and Islamic Arts Museum, ŞE 2035

The vertical oblong format codex is bound with wooden boards coated in brown leather. The binding without envelope flap has leather strips tucked into the wooden panels to provide a proper continuity and keep the codex closed. Both board coverings have blind-tooled geometrical patterns. The work written on parchment with brown ink has illumination on rosettes and 14^{b}-15^{a} folios. The copy includes Sūrat Yūsuf 100-105, Sūrat al-Ra’d 18-43 and Sūrat Ibrāhīm 1-25.

نموذج الغلاف مغطى بالجلد على الخشب من القرن ٩-١٠ للعهد العباسية.

١١٠X١٥٠X٢٨ مم، ١٧ ورقا، ٩ سطرا
الكوفي
الخشب، الجلد، البرشمان، الحبر، الذهبي

متحف الآثار التركية والإسلامية، ŞE ٢٠٣٥

غلاف المصحف الذي صمم بشكل عمودي مغلف بالجلد البني الداكن على الخشب. لا يوجد في الكتاب اللسان. لكن الشرائط الجلدية الملتصقة بالغلافين الداخليين استخدمت لإغلاق الكتاب. وتظهرعلى الغلافين الزخارف الهندسية المصنوعة بالآلات اليدوية. نسخ المصحف على البرشمان بالحبر البني. وصفحتي ١٤ب-١٥أ وعلامات الوقف مذهبة. والنسخة تحتوي على الآيات (١٠٠-١٠٥) من سورة يونس والآيات (١٨-٤٣) من سورة الرعد والآيات (١-٢٥) من سورة ابراهيم.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, ŞE 2035 / *Turkish and Islamic Arts Museum, ŞE 2035* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ŞE ٢٠٣٥

3 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Emevî dönemine ait Kur’ân-ı Kerîm’in 29. ve 30. cüzleri.

285x250x55 mm, 63 yaprak, 23 satır
Hicâzî
Parşömen, opak pigment, mürekkep

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, ŞE 80

Metin parşömen üzerine kahverengi mürekkeple Hicâzî hatla yazılmıştır. Metin kısmında yeşil, kırmızı, siyah renklerle yapılmış süslemeler bulunur. Eserin daha önce onarım görmüş olan cildi orijinal olup ahşap olan kapakları kahverengi deri ile kaplanmıştır. Kapakların ortasında çember içerisinde 6 köşeli yıldız motifi bulunmaktadır. Kapakların üzerinde ve kenarlarda çeşitli metal parçalar yer alır. Eserin 49^{b}-50^{a} sayfalarında Me‘âric sûresinin sonu, Nûh sûresinin tamamı ve Cin sûresinin ilk iki âyeti görülmektedir.

29th and 30th juzs of Qur’ān al-Karīm of the Umayyad Period.

285x250x55 mm, 63 folios, 23 lines
Hijāzī
Parchment, opaque pigment, ink

Turkish and Islamic Arts Museum, ŞE 80

The text is written on parchment with brown ink in hijāzī script. In the text area, there are adornments made with green, red and black colors. The binding of the manuscript which had been apparently repaired previously is original and its wooden covers are clad with brown leather. In the middle of the covers there is a hexagram motif within a circle. There are various metal parts on the surface and edges of the covers. On the pages displayed 49^{b}-50^{a} there are the end of Sūrat al-Ma‘ārij, Sūrah Nūh completely and the first two verses of Sūrat al-Jinn.

الجزء ٢٩ والجزء ٣٠ من القرآن الكريم، من العهد الأموي.

٢٨٥x٢٥٠x٥٥ مم، ٦٣ ورقا، ٢٣ سطرا
الحجازي
الرق، الصبغ غير شفاف، الحبر

متحف الآثار التركية والإسلامية، ŞE ٨٠

كتب النص بالخط الحجازي بالحبر البني على الرق. ويوجد في بعض الصفحات زخارفة ملونة بالأخضر والأحمر والأسود. والغلاف الخشبي المرمم من قبل جزء أصلي من الأثر، ومغلفة بالجلد بني اللون. وتوجد زخرفة نجم سداسي وسط الدائرة في مركز الغلاف. هناك قطعات معدنية مختلفة على وجهي وأطراف الغلاف. ويوجد على صفحتي ٤٩ب-٥٠أ آخر سورة المعارج، وتمام سورة النوح، وأوّل آيتين من سورة الجن.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, ŞE 80 / *Turkish and Islamic Arts Museum, ŞE 80* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ŞE ٨٠

4 Kur’ân-ı Kerîm Yaprağı
Folio from Qur’ān al-Karīm
ورقة من القرآن الكريم

9. yüzyıl Abbâsî dönemine ait Kur’ân-ı Kerîm yaprağı.

390x285x0,25 mm, 2 ve 3 satır
Kûfî
Parşömen, altın, mavi, sarı ve kırmızı pigment, kahverengi mürekkep

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, ŞE 43-2

Parşömen üzerinde altın ile yazılmış Kur’ân-ı Kerîm’in son üç sûresi yer alır. Âyetleri ve sûreleri birbirinden ayıran bir işaret bulunmamaktadır. Sürme ve yapıştırma altınla yazılıp bezenmiş parşömen yaprağın her iki yüzü de tezhiplidir. Yazının çevresinde ve satır aralarında kahverengi, mavi, sarı ve kırmızı renklerle ve altınla yapılmış çeşitli geometrik desenler bulunmaktadır. Altın ile yazılan harflerin çevresi kahverengi mürekkep ile tahrirlidir. Görülen yaprakta Felak sûresinin son iki ve Nâs sûresinin ilk dört âyeti bulunmaktadır.

Qur’ān al-Karīm folio from 9th centurry, Abbasid Period.

390x285x0,25 mm, 4 folios, 2 and 3 lines
Kufic
Parchment, gold, blue, yellow and red pigment, brown ink

Turkish and Islamic Arts Museum, ŞE 43-2

The parchment folio contains the last three *sūras* (chapters) of the Qur’ān al-Karīm written in gold. The copy features no marks distinguishing *sūras* or verses. The parchment, illuminated on both sides, is written and adorned with gold. Around the text and between the lines there are various geometric patterns made of gold and brown inl, blue, yellow, and red pigments. The golden letters are outlined in brown ink. On the pages displayed there are the last two verses of Sūrat al-Falaq and the first four verses of Sūrat al-Nās.

ورقة من القرآن الكريم من العهد العباسي.

٣٩٠x٢٨٥x٠,٢٥ مم، ٢–٣ سطرا
الكوفي
الرق، الذهب، الأزرق، الأصفر والأحمر
الصباغ، الحبر البني

متحف الآثار التركية والإسلامية، ŞE ٤٣–٢

الصفحات الرقية المكتوبة عليها بالذهب تحتوي على آخر ثلاث سور من القرآن الكريم. لا توجد علامات تفصل بين الآيات والسور في النسخة. كلا الوجهين من الصفحات الرقية مزينة مزخرفة. تم رسم أشكال هندسية مختلفة مصنوعة من الذهب والحبر البني والأزرق والأصفر والأحمر حول النص وبين السطور. الحروف المكتوبة بالذهب تم تحريرها بالحبر البني. توجد على الورقة آخر أيتين من سورة الفلق وأوّل أربع آيات من سورة الناس.

Turkish and Islamic Arts Museum, ŞE 43-2 / Turkish and Islamic Arts Museum, ŞE 43-2 متحف الآثار التركية والإسلامية، ŞE ٤٣–٢

5 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya, 23 / *TYEK, Suleymaniye Library, Ayasofya 23* / TYEK، المكتبة السليمانية، آياصوفيا ٢٣

10. yüzyılda, Abbâsîler döneminde yazılmış Kur’ân-ı Kerîm’den bölümler.

335x222x40 mm, 67 yaprak, 5 satır
Kûfî
Parşömen, kahverengi mürekkep, kırmızı ve yeşil pigment, altın

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 23

Mushaf’ta Ankebût, Rûm, Lokmân, Secde, Ahzâb sûrelerinden bölümler yer almaktadır. Yatay olarak düzenlenen parşömen eser, kahverengi-kırmızı mürekkep ve kûfî hat ile yazılmıştır. Her sayfada beş satır vardır. Duraklar, satır aralarında bulunan hizb gülleri ve sûre başı müzehheptir. Yapıştırma altınla yapılan bezemelerde kahverengi suluboya ve yeşil pigment kullanılmıştır. Eser, 20. yüzyılın sonlarında ciltlenmiştir. 29^{b}-30^{a} sayfalarında Rûm sûresinin son üç ayeti ile Lokmân sûresinin başı yer almaktadır.

Qur’ān al-Karīm fragment copied at the 10th century, Abbasid period.

335x222x40 mm, 67 folios, 5 lines
Kufic
Parchment, brown ink, red and green pigments, gold

TYEK, Suleymaniye Library, Ayasofya 23

The Qur’ān fragment consists of sections from the *sūras* of al-‘Ankabūt, al-Rūm, Luqmān, al-Sajda, and al-‘Aḥzāb. The parchment is organized in a horizontal plane and written with brown and red ink in Kufic style. Every page has 5 lines. Verse markers, *hizb* roses that are located between the lines, and sūra headings are illuminated. Green pigment and brown watercolor was used in the parts decorated with gold leaf. The text block is bound in a late 20th-century bookbinding. On folios 29^{b}-30^{a} there are the last three verses of Sūrat al-Rūm and the illuminated heading of Sūrat al-Luqmān.

نسخة من القرآن الكريم تم نسخها في القرن ١٠ العهد العباسي.

٣٣٥x٢٢٠x٤٠ مم، ٦٧ ورقا، ٥ سطور
الكوفي
الرق، الحبر البني، صبغ أحمر وأخضر، ذهبي

TYEK، المكتبة السليمانية، آياصوفيا ٢٣

في المصحف أجزاء من سورة العنكبوت والروم ولقمان والسجدة والأحزاب. وكتب المصحف بالخط الكوفي على النسخة الرقية مستطلي الشكل بالحبر بني اللون النازع إلى الحمرة. وفي كل صحيفة خمسة سطور. والفواصل وعلامات الأحزاب ورأس السور كلها مذهبة مزخرفة. وقد استخدم في التزيينات المصنوعة من الذهب الملصوق الصبغُ المائي بني اللون والصبغ الأخضر. وتم تجليد المصحف في أواخر ٢٠ الميلادي. وعلى صفحتي ٢٩ب–٣٠أ ثلاث آيات من آخر سورة الروم وعنوان سورة لقمان المذهب.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 456 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 456* / متحف الفنون التركية والإسلامية، ٤٥٦

Isfahan’da 383/993-994’te Muhammed b. Ahmed b. Yâsîn tarafından yazılmış Kur’ân-ı Kerîm.

345x240x63 mm, 337 yaprak, 4 satır
Kûfî
Kâğıt, mürekkep, altın, opak pigment

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 456

The copy of Qur’ān al Karīm written by Muhammad b. Ahmad b. Yāsīn in 383/993-994 in Isfahan.

345x240x63 mm, 337 folios, 4 lines
Kufic
Paper, ink, gold, opaque pigment.

Turkish and Islamic Arts Museum, 456

القرآن الكريم، نسخه محمد بن أحمد بن ياسين في إصفهان في تاريخ ٣٨٣/٩٩٣-٩٩٤

٣٤٥x٢٤٠x٦٣ مم، ٣٣٧ ورقا، ٤ سطور
الكوفي
الورق، الحبر، الذهب، الصباغ غير شفافة

متحف الفنون التركية والإسلامية، ٤٥٦

10. asrın sonlarında istinsah edilmiş nüsha, parşömen yerine kâğıdın kullanıldığı Mushafların ilk örneklerindendir. Sâd sûresinin 52. âyetinden Kur’ân-ı Kerîm’in sonuna kadar olan kısmı kapsamaktadır. Harekeler, harflerin alt ve üstlerine konan kırmızı noktalarla; noktalı harfler ise siyah mürekkeple yazılmış çizgilerle gösterilmiştir. Eser, el yapımı koyu krem renkli, âharlı ve mühreli Doğu kâğıdı üzerine, koyu kahverengi mürekkeple yazılmıştır. Sûre başları altın üzerine Kûfî hat ile yazılmış olup hizb gülleri ve duraklar tezhiplidir. Eserin 182^{b}-183^{a} sayfalarında Mücâdele sûresinin son âyeti ile Haşr sûresinin ilk âyeti yer almaktadır.

This copy, written by the end of the 10th century, is one of the early examples of Qur’ān written on paper as opposed to parchment. The copy begins from verse 52 of Sūrat al-Sād to the end of the Qur’an (about 1/3 of the entire text). Vocalization marks are shown by red dots placed above and under the letters while diacritical marks are indicated with black inked strokes. The text proper is written in dark brown ink on dark cream coloured, hand-made, sized and burnished Eastern paper. Sūra headings are written in Kufic script on gold underlay. There are also illumiinated verse markers and hizb markers. The pages displayed (182^{b}-183^{a}) feature the last āya of Sūrat al-Mujādala and first āya of Sūrat al-Hashr.

هذه النسخة التي كتبت في أواخر ١٤ من إحدى الأمثلة المبكرة على المصحف مكتوب على الورق لا على الرق. وهي تبدأ بالآية ٥٢ من سورة ص وتنتهي بالآية الأخيرة من سورة الناس (حوالي ثلث من القرآن الكريم). وقد رسمت الحركات بالنقط الحمراء موضوعة فوق الحروف وتحتها والحروف المعجمة بالخطوط السوداء. والنسخة مكتوبة بالحبر البني الغامق على الورق الشرقي المصقل مصنوع يدويا كريم اللون الداكن. بدايات السور مكتوبة بالخط الكوفي على السطح المذهب. كريمات الأحزاب والفواصل مذهبة. توجد على صفحتي ١٨٢ᵇ – ١٨٣ᵃ الآية الأخيرة من سورة المجادلة والآية الأولى من سورة الحشر.

7 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

11. yüzyıl Selçuklu dönemine ait Kur’ân-ı Kerîm’den bir bölüm.

143x193x30 mm, 91 yaprak, 5 satır
Kûfî
Kâğıt, altın, mürekkep, mavi ve kırmızı pigment

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 555

Kur’ân-ı Kerîm, nohudî renk, âharlı el yapımı Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep ile yazılmıştır. Eserde levhalar, sûre başları, hizb gülleri ve duraklar tezhiplidir. Eserin cildi, sonradan yapılmış olup bordo renkli deri ile kaplanmış ve yekşah ile bezenmiştir. Eserin 1^{b}-2^{a} sayfalarında Nisâ sûresinin baş kısmı yer almaktadır.

Qur’ān al-Karīm Fragment, Seljuqid Period, 11th century.

143x193x30 mm, 91 folios, 5 lines
Kufic
Paper, gold, ink, blue and red pigment

Turkish and Islamic Arts Museum, 555

The Qur’ān manuscript is written on sized, chickpea colored Oriental paper in black ink. Its headpieces, titles of *sūras* and medallions are illuminated. The latterly made binding is covered with burgundy leather and adorned with *yekshāh*. On the pages displayed 1^{b}-2^{a} there is the beginning of Sūrat al-Nisā’.

جزء من القرآن الكريم من العهد السلجوقي القرن ١١.

١٤٣x١٩٣x٣٠ مم، ٩١ ورقا، ٥ سطور
الكوفي
الورق المصقل، الذهبي، الحبر، الصبغ الأزرق والأحمر

متحف الآثار التركية والإسلامية، ٥٥٥

قد نسخ هذا المصحف بالحبر الأسود على الورق الشرقي، الأصفر، المصقّل، المصنوع يدويًا. واللوحات وصدور السور وكريمات الأحزاب وفواصل الآيات في المصحف مذهّبة. وقد صنع جلد المصحف مؤخرًا مغلّفا بالجلد الأحمر الداكن وزين على طراز «يكشاه». تظهر على صفحتي ١ب-٢أ بداية سورة النساء.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 555 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 555* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ٥٥٥

8 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

12. yüzyıla tarihlendirilen Kuzey Afrika menşeli Kur’ân-ı Kerîm.

130x120x30 mm, 133 yaprak, 25 satır
Mağribî
Parşömen, mürekkep, altın, opak pigment

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 536

Eser parşömen üzerine kahverengi, lacivert ve kırmızı mürekkep kullanılarak Mağribî hat ile yazılmıştır. Metnin her iki kenarında hizb gülleri bulunmaktadır. Mushaf’ta zahriye, serlevha, sûre başları, hizb gülleri ve duraklar tezhiplidir. Nüshanın cildi değiştirilmiş olup, Osmanlı dönemine aittir. Kızıl kahverengi deri ile kaplanmış kapaklar ve mıkleb mülemma’ şemselidir. Eserin 74^{b}-75^{a} sayfalarında Şu‘arâ sûresinin ilk kısımları yer almaktadır.

Qur’ān al-Karīm, estimated to have been copied in North Africa in the 12th century.

130x120x30 mm, 133 folios, 25 lines
Maghribī
Parchment, ink, gold, opaque pigment

Turkish and Islamic Arts Museum, 536

Qur’ān al-Karīm manuscript is written with Maghribī script on parchment using brown, dark blue and red ink. There are *hizb* markers on both sides of the text. *Zahriyah*, headpiece (*sarlawh*), *sūra* headings, hizb markers and verse markers are illuminated. The binding is not original and belongs to the Ottoman period. The boards and envelope flap covered with reddish-brown leather are decorated with medallions using *mulemma’* technique. On pages 74^{b}-75^{a} of the manuscript displayed here, there is the first part of Sūrat al-Shu’arā’.

نسخة القرآن الكريم، يعتقد نسخه في القرن ١٢ الميلادي في شمال إفريقيا.

١٣٠x١٢٠x٣٠ مم، ١٣٣ ورقة، ٢٥ سطرا
المغربي
الرقّ، الحبر، الذهب، الصباغ غير شفافة

متحف الآثار التركية والإسلامية، ٥٣٦

هذا المصحف نُسخ على رقّ بالخط المغربي بالحبر البُنّي، والأزرق الداكن، والأحمر. وتقع كريمات الأحزاب على هوامش الصحفات. كما أن السرلوحة، وصفحة الصدارة، وبدايات السور وكريمات الأحزاب ومواضع الوقف كلها مُلوَّنَة مُذَهَّبَة. وقد تم تغيير غلاف المصحف بطراز عثماني يعود إلى العهد العثماني. وعلى الدفتين المصنوعتين من الجلد الطبيعي بُنّي اللون النازع للحمرة ولسان الغلاف سرة لوزية مزخرفة بزخرفة ترصيعية. ويوجد على صفحتي ٧٤ب–٧٥أ بداية سورة الشعراء.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 536 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 536* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ٥٣٦

9 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Kûfî hatla yazılmış 11-12. yüzyıla tarihlendirilen Kur’ân-ı Kerîm.

356x402x69 mm, 176 yaprak, 9 satır
Kûfî
Kâğıt, demir içerikli mürekkep, opak pigment, altın.

TYEK, Amasya YEK, Beyazıd, 1455

Sâd sûresiyle başlayan, arada eksik sayfaları bulunan Kur’ân-ı Kerîm, nohudî renk, âharlı, el yapımı Doğu kâğıdı üzerine demir içerikli is mürekkebi ve Kûfî hat ile yazılmış, harekelerde yeşil ve kırmızı mürekkep kullanılmıştır. İlk sayfası, sûre başları ve hizb gülleri tezhiplidir. Açık kahverengi sahtiyan ile kaplanmış olan cildin kapakları orijinaldir. Cilt el aletleri kullanılarak geometrik desenlerle bezenmiştir. Eserin cilt kısmına konservasyon sırasında sertap ve mıkleb eklenmiştir. Eserin 112^{b}-113^{a} sayfalarında Saf sûresinin son âyetleri yer almaktadır.

Qur’ān al-Karīm copy with Kufic script, dated back to the 11th-12th century.

356x402x69 mm, 176 folios, 9 lines
Kufic
Paper, iron-based ink, opaque pigment, gold

TYEK, Amasya Library, Beyazıd 1455

The Qur’ān copy, beginning with Sūrat al-Sād with missing pages in between, was written with iron-based carbon ink in Kufic hand on sized East paper. Also, green and red ink was approached to mark vowel signs. Title page, top of *sūras* and rosettes are gilded. Two boards of the binding covered with pale brown goatskin are original to the work. The cover was embellished with geometrical patterns by using blind tooling method. During conservation, an envelope and fore-edge flap tucked in beneath the lower cover. Last verses of Sūrat al-Sāf appear on folios 112^{b}-113^{a}.

نسخة القرآن الكريم، المكتوب بالخط الكوفي في القرن ١١-١٢ الميلادي.

٣٥٦x٤٠٢x٦٩ مم، ١٧٦ ورقا، ٩ سطور
الكوفى
ورق مقهر، الحبر المختلط بالحديد، الصبغ غير شفاف، الذهب

TYEK، مكتبة أماسيا للمخطوطات، بايزيد ١٤٥٥

يبدأ نسخة القرآن الكريم بسورة ص، وبعض صفحاتها ناقصة، وكتبت بالخط الكوفي بالحبر الأصفر وبالحبر المختلط بالحديد على ورق مقهر شرقي. وعلامات التشكيل كتبت بالحبر الأحمر والأخضر. الصفحة الأولى، وأوائل السور، كريمات الأحزاب مذهبة. الغلاف الأصلي المغطى بالسختيان البني الفاتح، مزخرفة بأشكال الهندسية بالآلات اليدوية. وركب على غلافها أثناء الترميم اللسان والقنطرة. توجد على صفحتي ١١٢ب-١١٣أ آيات من أواخر سورة الصف.

TYEK, Amasya YEK, Beyazıd, 1455 / *TYEK, Amasya Library, Beyazıd 1455* / ١٤٥٥ TYEK، مكتبة أماسيا للمخطوطات، بايزيد

10 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Yâkût el-Musta‘sımî tarafından 4 Şaban 693/30 Haziran 1294 tarihinde Bağdat’ta yazılan Kur’ân-ı Kerîm.

150x195x55 mm, 261 yaprak, muhtelif satır
Reyhânî, Kûfî
Kâğıt, mürekkep, altın, opak pigment

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 505

Hat sanatında “kıbletü’l-küttâb” olarak anılan Yâkût el-Musta‘sımî bu sanata pek çok yenilik getirmiş büyük bir sanatkârdır. Her ay iki nüsha tamamladığı rivayet edilen üstadın, müze ve kütüphanelerde kendi imzasıyla kayıtlı mushaflar dikkate alındığında hat tarihinde en çok mushaf yazan hattat olduğunu söylemek mümkündür. El yapımı âharlı Doğu kâğıdı üzerine, kahverengi, kırmızı mürekkep ve üstübeç kullanılarak reyhânî hat ile yazılmış eserdeki sûre başları beyaz mürekkep kullanılarak Kûfî hat ile yazılmıştır. Serlevhada yeşil, lacivert, siyah ve beyaz renkler ile altın kullanılarak yapılan bitkisel ve geometrik bezeme yer alır. Eserdeki hizb gülleri ve duraklar tezhiplidir.

The Qur’an copied by Yāqūt al-Musta‘simī in 4th of Sha’ban 693/ 30th of June 1294 in Baghdad.

150x195x55 mm, 261 folios, various lines
Rayhānī, Kufic
Paper, ink, gold, opaque pigments

Turkish and Islamic Arts Museum, 505

Yāqūt al-Musta‘simī, called “qiblat al-kuttāb” (the *qibla* of the calligraphers) is a great artist who brought many innovations to Islamic calligraphy. Considering the numerous mushafs bearing his own signature in world museums and libraries, it is possible to say that this master, who reportedly used to complete two copies of Qur’ān every month, scored the highest number of mushafs in the history of calligraphy. Dark brown, red and lead White (*üstübeç*) inks are used on sized, handmade Eastern paper. The Qur’ān is written in rayhānī script while sūra headings are written in white ink in Kufic script. In the illumination of headpiece (*sarlawh*) gold, green, dark blue, black and white colours and geometric and floral decorative figures are used. Verse markers and hizb markers are illuminated.

نسخة من القرآن الكريم نسخه ياقوت المستعصمي في بغداد في ٤ شعبان ٦٩٣/٣٠ حزيران ١٢٩٤.

١٥٠x١٩٥x٥٥ مم، ٢٦١ ورقا، مختلف السطور.
الريحاني والكوفي
الورق، الحبر، الذهبي، الصبغ غير شفاف

متحف الآثار التركية والإسلامية، ٥٠٥

ياقوت المستعصمي المعروف بـ «قبلة الكُتّاب» في فن الخط هو الفنان العظيم الذي أسهم بكثير من الابتكارات في الخط الإسلامي. إذ أطلقنا النظر إلى المصاحف المحتفظة في المتاحف والمكتبات باسمه يمكن القول بأنه كان الخطاط الأكثر نسخا للمصاحف في تاريخ فن الخط، حتى شاع عنه أنه كان يكتب نسختين في كل شهر. كتب النص بالخط الريحاني بالحبر الأحمر والبني الداكن وبالإسبيداج على ورق شرقي مقهر المصنوع يدويًا، بينما كُتبت فواتح السور بالخط الكوفي بالحبر الأبيض. وتزينت صفحتا العنوان بزخارف نباتية هندسية بألوان من الأخضر، واللاجوردي، والأبيض والأسود. كريمات الأحزاب والمواقيف الآيات مذهّبة.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 505 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 505* / ٥٠٥ متحف الآثار التركية والإسلامية،

11 Kur’ân-ı Kerîm

Qur’ān al-Karīm

القرآن الكريم

İlhanlı hükümdarı Olcaytu Han (ö. 716/1316) için vezirleri Reşîdüddin Fazlullah Hemedânî (ö. 718/1318) ve Sa‘deddin Sâvecî tarafından Recep 710/Kasım 1310 tarihinde Ali b. Muhammed b. Zeyd el-Alevî el-Hüseynî’ye hazırlatılmış Kur’ân-ı Kerîm cüzü.

410x565x25 mm, 57 yaprak, 5 satır
Muhakkak
Kâğıt, opak pigment, zerendûd mürekkep

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 540

Cüz, Bakara sûresinin 142-144. âyetleri ile 21. cüzün başından Ahzâb sûresi 20. âyete kadar olan bölümü ihtiva eder. Krem renkli âharlı ve mühreli el yapımı Doğu kâğıdı (yarım Bağdâdî kâğıt) üzerine altın ve siyah tahrir kullanılarak muhakkak hat ile yazılmıştır. Eserin zahriyesi ve serlevhası ile sûre başları ve hizb gülleri tezhiplidir. Eserin cildi orijinaldir ve koyu kahverengi deri üzerine çeşitli el aletleriyle bezenmiş şemse, köşebent ve zencireklerden oluşmaktadır. Eserin 39^{b}-40^{a} sayfalarında Lokmân sûresinin son kelimeleri ve Secde sûresinin ilk âyetleri yer alır.

The Qur’ān fragment, copied in Rajab 710/ Nowember 1310 for the Ilkhanid ruler Olcaytu Khan (d. 716/1316) by the calligrapher Alī b. Muhammad b. Zayd al-Alawī al-Husaynī who was commissioned the work by the viziers Rashīd al-Dīn Fazlallāh al-Hamadānī (d. 718/1318) and Sa‘d al-Dīn Sāvajī.

410x565x25 mm, 57 folios, 5 lines
Muhaqqaq
Paper, opaque pigment, *zerendûd* (gold) ink

Turkish and Islamic Arts Museum, 540

The fragment contains verses 142-144 of Sūrat al-Baqara and then from the beginging of the 21st juz’ till verse 20 of Sūrat al-Ahzāb. It is written in muhaqqaq script in gold and black ink on cream coloured, sized and burnished handmade Eastern (Baghdādī) paper. The *zahriyah*, headpiece (*sarlawh*), sūra headings and roundels are illuminated. Dark brown leather is original and decorated with centre medallion, corner pieces and chain design by blind tooling. The displayed pages 39^{b}-40^{a} show the last words of Sūrat al-Luqmān and the first verses of Sūrat al-Sajda.

قَدَّمَ الوزيران رشيد الدين فضل الله الهَمَدَاني (ت. ١٣١٨/٧١٨) وسعد الدين ساوجي هذا الجزء من القرآن الكريم إلى حاكم الإلخاني أولجايتو خان (ت. ١٣١٦/٧١٦). وهو الجزء الذي نسخه علي بن محمد بن زيد العلوي الحسيني في رجب ٧١٠/تشرين الثاني ١٣١٠.

٤١٠x٥٦٥x٢٥ مم، ٥٧ ورقا، ٥ سطور
المحقق
الورق، الصبغ غير شفاف، الحبر «زَرْاَنْدُوْد»

متحف الآثار التركية والإسلامية، ٥٤٠

تحتوي النسخة على الآيات ١٤٢-١٤٤ من سورة البقرة وبداية جزء ٢١ إلى الآية ٢٠ من سورة الأحزاب. كُتِبَ هذا الجزء بخط المحقق بماء الذهب والحبر الأسود على ورق شرقي (نصف ورقة بغدادي) مُقَهَّر مُصَقَّل أصفر الباهت المصنوع يدويا. كل من صفحة الصدارة و السرلوحة وبداية السور وكريمات الأحزاب مذهبة ومزخرفة. وغلاف النسخة أصلية، ومزخرف بجلد بُنِّيّ اللون الداكن عمل عليه بالآلاتٍ اليدوية، وعليه السرة اللوزية، وركن الجامة والأركان. توجد على صفحتي ٣٩ب-٤٠أ من النسخة الكلمات الأخيرة من سورة لقمان والآيات الأولى من سورة السجدة.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 540 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 540* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ٥٤٠

12 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Yıldırım Bayezid tarafından türbesinde okunmak üzere vakfedilmiş, Memlüklü dönemine ait Kur’ân-ı Kerîm.

846x595x185 mm, 359 yaprak, 11 satır
Muhakkak
Kâğıt, mürekkep, opak pigment, altın

TYEK, Bursa İnebey YEK, Türk ve İslam Eserleri 206

Mushaf’ın sonunda Sultan I. Bayezid’in, türbesinde okunması ve okuyanın tilâvet sevabını Sultan’ın ruhuna hediye etmesi için vakfettiğine dair bir kayıt yer almaktadır. Bununla birlikte 19. yüzyılda Mushaf’a koruma amaçlı yapılan cilt üzerinde “Murad Hüdavendigar’ın Kosova zaferini kazanıp şehadetini müteakip Mısır Memlüklerinden Berkuk’un hediye ettiği Kur’ân-ı Kerîm, 550 senelik bir tarihi vardır.” bilgisi bulunmaktadır. Metin krem rengi, el yapımı, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak muhakkak hat ile yazılmıştır. Serlevha sayfası, vakıf kaydı sayfası, duraklar ve sûre başları tezhiplidir. Sayfa kenar boşluklarında hizb gülleri bulunmaktadır. Daha önce onarım görmüş cilt, koyu kahverengi deri ile kaplıdır. Kapaklarda ve mıklepte görülen şemse, salbek ve köşebentler el aletleri kullanılarak geometrik desenlerle süslenmiştir. Kapak içleri dikdörtgen paftalar halinde süslenmiş, orta kısımda yer alan rûmî desenli süsleme ise katı‘ tekniğinde yapılmıştır.

A copy of Qur’ān al-Karīm from the Mamluk era, endowned by Yıldırım Bayezid for recitation in his tomb.

846x595x185 mm, 359 folios, 11 lines
Muhaqqaq
Paper, ink, opaque pigment, gold

TYEK, Bursa İnebey Library, Turkish and Islamic Arts 206

According to the record at the end of the copy, Sultan Bayezid I (791-805 / 1389-1403) endowed this mushaf to be read in his tomb stipulating that the reader of mushaf would send the reward of this reading to the soul of the Sultan. The mushaf is written on cream-colored, sized, and Eastern style paper with black ink in muhaqqaq script. The headpiece (*sarlawh*), *sūra* headings, *āya* and *hizb* markers are illuminated. The repaired binding is covered with dark brown leather. The center-piece, pendants and corner-pieces are decorated with geometric designs made by using hand tools. The inner sides of the cover (doublure) are decorated in rectangular shapes and the *rūmī* style ornament in the middle is made with the filigree decoration (*qati’*) technique.

نسخة من المصحف يعود تاريخا إلى العهد المماليك، وقفه السلطان بايزيد الأول حتى يقرأ عليه عند مرقده.

٨٤٦x٥٩٥x١٨٥ مم، ٣٥٩ ورقا، ١١ سطرا.
المحقق
ورق مقهر، حبر، صباغ غير شفاف، ذهب

TYEK، مكتبة بورسة إينه بك، الآثار التركية والإسلامية ٢٠٦

على ما جاء في آخر المصحف من قيد الفراغ أن النسخة وقفها السلطان بايزيد الأول ليقرأ منه عند مرقده، ويهب ثواب القارئ ثواب تلاوته إلى روح السلطان. ورغم وجود وقف السلطان بايزيد فإنه كتب على الغلاف المصنوع في القرن ١٩ من أجل حماية المصحف الكريم «هذا مصحف أهداه السلطان المملوكي برقوق إلى السلطان مراد خداونكار الأول بعد انتصاره على كوسوفو، وعلى إثره شهادته ليقرأ عليه في مقبره. والمصحف عمره ٥٥٠ سنة». وكتب بالخط المحقق بالحبر الأسود على ورق شرقي مقهر أصفر اللون الباهت المصنوع باليد. وكل من السرلوحة، والصفحة التي فيها قيد الوقف، وعلامات الوقوف، وبدايات السور مذهبة. وعلى هوامش الصفحات كريمات للأحزاب. والغلاف المرمّم من الجلد بني اللون الداكن. وكل من السرة اللوزية، وذيل الجامة، والأركان المضغوطة على الأغلفة واللسان مزخرفة بزخارف هندسية بواسطة أدوات يدوية. والبطانات مذهبة بالقطع المركزية، وفي وسطها نقوش رومية مزخرفة منحوتة بطريقة الفن القص.

TYEK, Bursa İnebey YEK, Türk ve İslam Eserleri, 206 / *TYEK, Bursa İnebey Library, Turkish and Islamic Arts, 206* / ٢٠٦ TYEK، مكتبة بورسة إينه بك، الآثار التركية والإسلامية

13 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Osmanlı Dönemi Sancak Kur’ân’ı.

31x30x29mm, 315 yaprak, 16-19 satır
Nesih
Kâğıt, mürekkep, altın

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi 28

Sekizgen formda hazırlanan eser, cildi ve şirazesi ile orijinal yapısını koruyarak günümüze ulaşmıştır. Eser krem rengi âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak nesih hat ile yazılmıştır. Cildi ince kahverengi sahtiyan ile kaplanmış olup sertabı ve mıklebi yoktur. Kendisi için hazırlanmış özel gümüş bir kutuda saklanmaktadır.

Banner Qur’ān, Ottoman Period

31x30x29mm, 315 folios, 16-19 lines
Naskh
Paper, ink, gold

Istanbul Archeological Museums Library, 28

This copy of Qur’ān has been created in octagonal form and its original binding and endbands have survived intact. It is written in naskh script with black ink on sized, cream color, Eastern paper. Its binding is covered with thin, brown goat skin leather (sahtiyan). It lacks envelope flap and fore-edge flap. The copy is conserved in a silver case made especially for that purpose. In the folios on display 289^{b}-290^{a} is found Sūrat al-Mulk.

مصحف السنجق من العهد العثماني.

٣١X٣٠X٢٩ مم، ٣١٥ ورقا، ١٦-١٩ سطرا
النسخ
الورق، الحبر، الذهب

مكتبة متحف إسطنبول الأثري، ٢٨

هذا المصحف في شكل المثمّن وصل إلى يومنا هذا دون أن يفقد شيئا من بنيته وشريطه نهاية الكعب وجلده. وقد كتب على الورق الشرقي المصقل كريم اللون بالحبر الأسود بخطّ النسخ. والغلاف بدون اللسان وقنطرة اللسان وهو مغلف بالجلد الدقيق البني. وهو محفوظ في صندوق فضي مصنوع لمحافظته.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kitaplığı, 28 / *Istanbul Archeological Museums Library, 28* / مكتبة متحف إسطنبول الأثري، ٢٨

14 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Safevî dönemi Sancak Kur’ân’ı.

36x44x30 mm, 315 yaprak, 15 satır
Nesih
Kâğıt, mürekkep, altın, opak pigment

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi 38

16. yüzyıla tarihlendirilen Kur’ân; dikdörtgen formda hazırlanan, krem rengi âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak nesih hat ile 15 satır düzeninde yazılmıştır. Çift yaprak olarak düzenlenen zahriye ve serlevha sayfaları tezhiplidir. Sertab ve mıklebi onarım görmüş olan eserin cildi, bitkisel ve rûmî motiflerle alttan ayırma tekniğiyle süslenmiştir. Kapakların içi ise deri katı‘ ile bezenmiştir. Kendisi için hazırlanmış özel gümüş bir kutu içinde muhafaza edilmektedir.

Banner Qur’ān, Safavid period.

36x44x30 mm, 315 folios, 15 lines
Naskh
Paper, ink, gold, opaque pigment

Istanbul Archeological Museums Library, 38

The Qur’ān manuscript, dated to the 16th century, was written in Naskh script, 15 lines per-page, by using black ink on sized, cream, Eastern paper shaped in a rectangular form. Zahriyah and sarlawh pages are illuminated and both consists of double pages. The binding, whose fore-edge flap and envelope flap were repaired before, is ornamented with vegetal and rūmī motifs with gilding applied only to the background (alttan ayırma). Filigree work was made on leather inner covers. The manuscript is kept in a special silver box prepared for it.

مصحف السنجق من العهد الصفويين.

٣٦x٤٤x٣٠ مم، ٣١٥ ورقا، ١٥ سطرا
النسخ
الورق، الحبر، الذهب، الصباغ غير شفّافة

مكتبة متحف إسطنبول الأثري، ٣٨

هذا المصحف من القرن ١٦ في شكل مستطيل مكتوب على الورق الشرقي المصقل كريم اللون بالحبر الأسود بخط النسخ على ١٥ سطراً. السرلوحة و لوحة الصدارة مذهبة. الغلاف مزخرف بالنقوش الرومية والنباتية. اللسان و قنطرة اللسان مرممة. وهو محفوظ في صندوق فضي مصنوع لمحافظته.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kitaplığı, 38 / *Istanbul Archeological Museums Library, 38* / مكتبة متحف إسطنبول الأثري، ٣٨

15 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

15. yüzyılda yazılmış, satır arası Türkçe mealli Kur’ân-ı Kerîm.

375x505x85 mm, 645 yaprak, 7 satır
Nesih
Kâğıt, siyah ve beyaz mürekkep, opak pigment, altın

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 508

Memlüklü döneminde, 15. yüzyılda yazılmış olan nüsha satır aralarında Türkçe tercüme ihtiva etmektedir. Kelime meali şeklinde yapılmış olan çevirinin dili oldukça sadedir. Hattatı belli olmayan eserin katı‘ cildinin iç kısmında Emîr-i Ahûr-ı Kebîr Kansu için hazırlandığına dair kayıt vardır. Nüshanın sonunda Sultan Abdülmecid döneminde Ali Şefik Bey’in nezaretinde tamir edildiğine dair Türkçe kayıt mevcuttur. Krem renkli âharlı, mühreli Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep ve üstübeç kullanılarak yazılmıştır. Zahriye sayfası, serlevhası, sûre başları, hizb gülleri ve duraklar tezhiplidir. Cilt kapakları, mıklep ve sertab koyu kahverengi deri olup altın ile bezenmiştir. Eserin 528^{b}-529^{a} sayfalarında Muhammed sûresinin ilk yedi âyeti yer almaktadır.

Qur’ān al-Karīm with Turkish translation in between the lines, copied in 15th century.

375x505x85 mm, 645 folios, 7 lines
Naskh
Paper, black and white ink, opaque pigment, gold

Turkish and Islamic Arts Museum, 508

The copy was written in Mamluk Period in the 15th century and it has a Turkish translation in between the lines. The word-by-word translation uses a quite simple language. There is no information about the penman but there is a record on the inner side of the cover saying that the manuscript was prepared for Amīr-i Akhūr-i Kabīr Qansu. There is also another record in Turkish saying that the manuscript was repaired under the supervision of Ali Şefik Bey during the reign of Sultan Abdülmecid. It was written on a cream coloured, sized and burnished Eastern (Islamic) paper with black ink and lead white (*üstübeç*). The zahriyah page, frontispiece, unwān pages and roundels were illuminated. The brown leather covers, the envelope flap and the fore-edge flap were all decorated with gold. There are the first seven verses of the Sūra of Muhammad on pages 528^{b}-529^{a}.

نسخة من القرآن الكريم نسخت مع ترجمة معانيه إلى التركية بين السطور في القرن ١٥.

٣٧٥x٥٠٥x٨٥ مم، ٦٤٥ ورقا، ٧ سطور
النسخ
الورق، الحبر الأسود والأبيض، الصبغ غير شفاف، الذهبي

متحف الآثار التركية والإسلامية، ٥٠٨

الورق، الحبر الأسود والأبيض، الصبغ غير شفاف، الذهبي نسخة من القرآن الكريم، تم نسخها خلال الفترة المملوكية في القرن ١٥، والتي تضم بين سطورها ترجمة معاني القرآن إلى التركية. وهي عبارة عن ترجمة معاني الكلمات بلغة بسيطة في الغالب. وإن لم يعرف للمصحف خطاطه، إلا أن على صفحة العنوان من الدفة الداخلية قيد تدل على أنها نمّقت لأمير الأخور الكبير قانصو. وفي نهاية النسخة قيد مفاده أن النسخة تم ترميمها تحت إشراف علي شفيق بك في عهد السلطان عبد المجيد. ونسخت بالحبر الأسود على الورق الشرقي المصقل المقهر ذات اللون الكريمي مستخدما فيها إسبيداج. وصفحة العنوان، والسرلوحة، وبدايات السور، وكريمات الأحزاب، وعلامات الوقف كلها مذهبة. ودفتا النسخة، واللسان، وقنطرة اللسان مصنوعة من السختيان البني الداكن، ومزخرفة بالذهب. تظهر على صفحتي ٥٢٨ب-٥٢٩أ من النسخة الآيات السبعة الأولى من سورة محمد.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 508 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 508* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ٥٠٨

16 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

15. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen Kur’ân-ı Kerîm.

480x590x90 mm, 282 yaprak, 9 satır
Kûfî, Muhakkak, Nesih
Kâğıt, opak pigment, mürekkep, altın

TYEK, Bursa İnebey YEK, Türk ve İslam Eserleri 207

Hangi tarihte yazıldığına, hattatına ve emeği geçen diğer sanatkârlara dair bilgi bulunmayan nüshanın cildi ile 1435’te Sultan II. Murad için hazırlanmış bir mûsiki eserinin cildi arasında büyük ölçüde benzerlikler bulunduğundan söz konusu eserle aynı dönemde, 15. yüzyılın ilk yarısında yazıldığı tahmin edilmektedir. Mushaf krem ve şeker renk, âharlı ve mühreli el yapımı Doğu kâğıdı üzerine altın, siyah, kırmızı, beyaz ve mavi mürekkep kullanılarak Kûfî, muhakkak ve nesih hat ile yazılmıştır. Metin kısmında zahriye, serlevha, sûre başları ile hizb gülleri tezhiplidir. Eserin cildi koyu kestane rengi sahtiyan ile kaplanmış olup kapakların ve mıklebin tüm dış yüzeyi el aletleriyle bezenmiştir. Cildin iç kısmı ise yeşil ve mavi renkli ipek kumaş üzerine deri ile yapılmış geometrik katı‘ desenler, lazurit, üstübeç ve altın ile süslenmiştir. Eserin 111^{b}-112^{a} sayfalarında İbrâhîm sûresinin ilk âyetleri görülmektedir.

Qur’ān al-Karīm, estimated to have been copied at the second quarter of the 15th century

480x590x90 mm, 282 folios, 9 lines
Kufic, Muhaqqaq, Naskh
Paper, opaque pigments, ink, gold

TYEK, Bursa İnebey Library, Turkish and Islamic Arts, 207.

There is no information about the date of copying, calligrapher, and other artists who contributed to the production of this manuscript, but since the binding of this Qur’ān manuscript shows significant resemblance to the cover of a music book written in 1435 for Sultan Murad II, it is assumed that the it was probably written in the same period as the music book, i.e., at the second quarter of the 15th century. The Qur’an is written in muhaqqaq, kufic and naskh scripts with black, red, white, and blue ink and with gold, on sized, polished, cream- and sugar-colored Eastern (Islamic) paper. In the text block, the frontispiece (*zahriya*), headpiece (*sarlawh*), hizb roses, and sūra headings are illuminated. Binding material is dark chestnut-color goat-skin leather (sahtiyan) and the covers and envelope flap are decorated with hand tools. Doublure (Inside part of the cover) is decorated with filigree (*qati’*) geometric designs cut from leather and pasted on green and blue silk textile. There are the first verses of the Sūrat Ibrāhīm on displayed folios 111^{b}-112^{a}.

القرآن الكريم من أوائل القرن ١٥.

٤٨٠x٥٩٠x٩٠ مم، ٢٨٢ ورقا، ٩ سطور
الكوفي،المحقّق،النسخ
الورق،الصباغ غير شفّافة،الحبر، الذهب

TYEK، مكتبة بورسة إينه بك، الآثار التركية والإسلامية ٢٠٧

ليس هناك أي معلومة عن تاريخ كتابته وخطّاطه وفنّانينه الذين عملوا في صنعه. يُخَمّن أنّه كتب في النصف الاول من القرن ١٥، لما فيه المشابهة الشديدة الموجودة بين هذا المصحف وبين كتاب الموسيقى المقدّم للسلطان مراد الثاني في ١٤٣٥ الميلادي. و قد كتب على الورق الشرقي المصقول المقهّر المصنوع يدويا كريم اللون بالحبر الأسود والأحمر والأبيض والأزرق وبماء الذهب بالخط المحقق والكوفي والنسخ. لوحة الصدارة وحلية رأس الصفحة وبدايات السور وكريمات الأحزاب مذهّبة. الغلاف مغلف بالجلد البني و مزخرف بالآلات اليدوية. داخل الغلاف مزخرف بالنقوش الهندسية على الأطلس الأخضر والأزرق بطريقة القطع بالحبر الأبيض (اسبيداج) واللازورد وماء الذهب. توجد في ١١١ب-١١٢أ بداية سورة إبراهيم.

TYEK, Bursa İnebey YEK, Türk ve İslam Eserleri, 207 / TYEK, Bursa İnebey Library, Turkish and Islamic Arts, 207 / TYEK، مكتبة بورسة إينه بك، الآثار التركية والإسلامية ٢٠٧

17 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Kurşun içerikli Çin kâğıdı ile hazırlanan ve 15. yüzyıla tarihlendirilen Kur’ân-ı Kerîm.

180x227x60 mm, 359 yaprak, 11 satır
Nesih
Çin kâğıdı, altın, mürekkep, zerefşan, opak pigment

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 41

Timurlu döneminde, Herat’ta hazırlanmış olan ve 15. yüzyıla tarihlendirilen Kur’ân-ı Kerim, kurşun içerikli, mor, pembe, turuncu, sarı, lacivert, yeşil ve mavi renkli Çin kâğıdına yazılmış olup 3200 gram ağırlığındadır. Eser nesih hat ile siyah, kırmızı mürekkep ve altın kullanılarak yazılmıştır. Serlevhası ve hizb gülleri tezhipli olup sayfalar üzerindeki altın bezemeler büyük bir kompozisyonun parçalarıdır. Eserin 246^{b}-247^{a} sayfalarında Ahzab sûresinin 55-70. âyetleri yer almaktadır.

Qur’ān al-Karīm prepared from Chinese paper with lead content, dated to 15th century.

180x227x60 mm, 359 folios, 11 lines
Naskh
Chinese paper, gold, ink, gold sprinkle, opaque pigment

Turkish and Islamic Arts Museum, 41

The Qur’ān, prepared in Herat during the Timurid period and dated to the 15th century, was written on purple, pink, orange, yellow, navy, green and blue Chinese paper with lead content and weighs 3200 grams. The manuscript is written in Naskh script in black and red ink and gold. The headpiece and medallions are illuminated, and the adornments made with gold on the pages are parts of a large composition. On the pages displayed 246^{b}-247^{a} there are the verses 55-70 of Sūrat al-Ahzāb.

القرآن الكريم المصنوع من الورق الصيني المختلط بالرصاص. يعتقد تاريخ نسخه في القرن ١٥ الميلادي.

١٨٠x٢٢٧x٦٠ مم، ٣٥٩ ورقا،١١ سطرا
النسخ
الورق الصيني، الذهب، الحبر، الزرفشان، الصبغ غير شفاف

متحف الآثار التركية والإسلامية، ٤١

قد نسخ القرآن الكريم في العهد التيموري بمدينة هرات يعتقد تاريخ نسخه في القرن ١٥ الميلادي على الورق الصيني المختلط بالرصاص، الملوّن بلون البنفسجي والوردي والبرتقالي والأصفر واللاجوردي والأخضر والأزرق. ووزنه ٣٢٠٠ غرام. وكتب بالخط النسخ وبالحبر الأسود والأحمر وبالذهب. السرلوحة وكريمات الأحزاب مذهبة مزخرفة. والتزيينات التي صنعت بالذهب على الصفحات هي أجزاء لنسق كبير. توجد على صفحتي ٢٤٦ب-٢٤٧أ الآيات ٥٥-٧٠ من سورة الأحزاب.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 41 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 41/* متحف الآثار التركية والإسلامية، ٤١

18 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Hindistan’ın Keşmir bölgesinde, 15. yüzyılda Bihârî hatla yazılmış Kur’ân-ı Kerîm.

210x305x88 mm, 638 yaprak, 10-13 satır
Bihârî Hat
Kâğıt, opak pigment, suluboya, mürekkep, altın

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 264

Delhi Sultanlığı dönemine tarihlendirilen Mushaf, Bihârî hatla istinsah edilmiştir. Ana metnin etrafında, kıraat imamlarının farklı okuyuşlarına dair notlarla âyet tefsirleri yer alır. 1, 7 ve 13. satırlar altın yaldızla; 4 ve 10. satırlar ise lacivert mürekkeple yazılmıştır. Lafzatullâh ve secâvend işaretleri yazılırken de altın yaldız kullanılmıştır. Halil Rıfat Paşa’nın eşi Fatma Hanım tarafından vakfedilmiştir. Âharlı, krem rengi Doğu kâğıdı üzerine yazılmış olan nüshanın zahriye, serlevha, sûre başları ve durakları tezhiplidir. Eserin 390^{b}-391^{a} sayfalarında Furkân sûresinin son ve Şu’arâ sûresinin ilk âyetleri yer almaktadır.

Qur’ān al-Karīm, copied at the Kashmir region of India in the 15th century with Bihāri script.

210x305x88 mm, 638 folios, 10-13 lines
Bihāri Script
Paper, opaque pigment, watercolor, ink, gold

Turkish and Islamic Arts Museum, 264

This Qur’ān copy is dated to Delhi Sultanate and written with Bihāri script. In the margins there are notes about the different readings of various *qirā’at* imams and about exegesis (*tafsīr*) of the verses. Gold leaves were used in lines 1, 7, and 13; the lines 4 and 10 are written in dark blue ink. Gold was used in writing the word “Allâh” and in punctuation marks (*sajāwand*). This valuable Qur’ān manuscript was endowed by Fatma Hanım, wife of Halil Rıfat Paşa. It is written on sized, cream-color Eastern paper. The frontispiece (*zahriya*), headpiece (*sarlawh*), sūra headings and verse markers are illuminated. The bookbinding is not original to the work. On folios 390^{b}-391^{a}, there are the last verses of Sūrat al-Furqān and the first verses of Sūrat al-Shu‘arā’.

القرآن الكريم المكتوب في القرن ١٥ بإقليم كشمير الهند بالخطّ البهاري.

٢١٠x٣٠٥x٨٨ مم، ٢٣٨، ١٠-١٣ سطرا
البهاري
الورق، الصبغ غير شفّاف، صبغ المائي، حبر، ذهب.

متحف الآثار التركية والإسلامية، ٢٦٤

المصحف يعتقد تارخه بعهد سلطنة دلهي تم نسخه بالخطّ البهاري. وعلى هوامش المتن تعليقات على القراءات المختلفة لأئمة القرّاء وتفسير الآيات. السطور الأوّل والسابع والثالث عشر مكتوبة بماء الذهب؛ والسطران الرابع والعاشر مكتوبان بالحبر الكحلي. لفظة الله والوقوف للآيات مكتوبة بماء الذهب. وقفته السيدة فاطمة زوجة خليل رفعت باشا. النسخة مكتوبة على الورق الشرقي المقهّر الملوّن بالأصفر الباهت. السرلوحة، وبدايات السور والوقوف للآيات مذهّبة. غلاف النسخة لا يعود صنعا إلى الفترة التي كتبت فيها. تقع بين الأوراق ٣٩٠-٣٩١ الآيات الأخيرة من سورة الفرقان والآيات الأولى من سورة الشعراء.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 264 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 264* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ٢٦٤

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 264 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 264* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ٢٦٤

19 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Mes‘ûd b. Maksûd el-Buttânî tarafından Recep 866/Nisan 1462 yılında muhakkak ve reyhânî hatlarla yazılmış Kur’ân-ı Kerîm.

184x254x72 mm, 550 yaprak, 9 satır
Muhakkak, Reyhânî
Kâğıt, mürekkep, altın, opak pigment

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih 10

Fâtih Sultan Mehmed tarafından vakfedilen, vakıf kaydının ve mührünün bulunduğu Kur’ân-ı Kerîm, âharlı ve mühreli iki renk Doğu kâğıdı üzerine siyah, kırmızı mürekkep ve altın kullanılarak 9 satır düzeninde yazılmıştır. Fâtiha sûresinin yer aldığı 1^{b}-2^{a} sayfalarındaki müzehhep serlevhalarda ağırlıklı olarak, çivit mavisi kullanılmıştır. Serlevhalar zencirekli olup etrafı basit tığ işlemelidir. Sûre başlıkları ve âyet sonlarındaki şeşhane motifli vakfeler altın yaldızlıdır.

Qur’ān al-Karīm, written in Muhaqqaq and Rayhānī scripts by Mas‘ūd b. Maqsūd al-Buttānī in Rajab 866/ April 1462.

184x254x72 mm, 550 folios, 9 lines
Muhaqqaq, Rayhānī
Paper, ink, gold, opaque pigment

TYEK, Süleymaniye Library, Fatih 10

The Qur’ān manuscript has endowment (*waqf*) statement and seal of Sultan Mehmed II (the Conqueror). It was written in black, red ink and gold, 9 lines to a page, on sized, Eastern (Islamic) paper. Indigo blue was used in the illuminated headpiece (sarlawh) on pages 1^{b}-2^{a}, where Sūrat al-Fātiha takes place. The sarlawh illumination features interlace in the form chainwork (*zanjīrak*) and simple tīgh (lines resembling darts) motifs. Sūra headings and verse markers with hexagonal (*shashkhāna*) motifs are gilded.

نسخة من القرآن الكريم نسَخه الخطاط مسعود بن مقصود البطاني بالخط المحقق والريحاني في رجب ٨٦٦/نيسان ١٤٦٢.

١٨٤x٢٥٤xV٢ مم، ٥٥٠ ورقا، ٩ سطور
المحقق والريحاني
الورق المقهر، الحبر، الذهب، الصبغ غير شفاف

TYEK، المكتبة السليمانية، فاتح ١٠.

هذه النسخة التي وقفت السلطان محمد الفاتح، وعليها قيد الوقف والختم السلطاني. ونسخ في ٩ أسطر بالحبر الأسود والأحمر على ورق مقهر شرقي مستعملا فيه الذهب. وقد استعمل في السرلوحة المذهبة التي عليها سورة الفاتحة، اللون الأزرقي النيلي، وهو اللون الفاصل المميّز فن التذهيب في عهد السلطان عن غيره من العهود، ولهذا اللون بصمة خاصة اشتهر به عهد محمد الفاتح. وجميع اللوحات مزخرفة ومؤطرة بالخطوط الدقيقة. وبدايات السور، وفواصل الآيات وعلامات الوقوف مذهبة.

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih, 10 / *TYEK, Süleymaniye Library, Fatih 10* / ١٠ ،TYEK، المكتبة السليمانية، فاتح

20 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Şeyh Hamdullah (ö. 926 /1520) tarafından 14 Safer 905/20 Eylül 1499’da yazılan Kur’ân-ı Kerîm.

240x340x60 mm, 351 yaprak, 12 satır
Nesih, ta‘lik
Kâğıt, altın, opak pigment, mürekkep

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, E.H. 71

Türk hat sanatının en büyük üstadı, “kıbletü’l-küttâb” olarak anılan Şeyh Hamdullah, ferâğ kaydında Mushaf’ı yaşlılığında yazdığını kaydetmiştir. 2ᵇ-3ᵃ yapraklarındaki Fâtiha sûresi ve Bakara sûresinin ilk beş ayeti levha içerisine alınmış, etrafı lacivert ve altın zemine rûmî ve hatâyîlerle süslenmiştir. Zahriye sayfası da hatâyî, rûmî ve bulut desenleri ile bezenmiştir. Sûre başları tezhipli olup, sûre isimleri üstübeç mürekkebiyle yazılmıştır. Sayfa kenarlarında müzehhep hizb gülleri vardır. Sonunda hatim duası, ta‘lik hat ile Farsça yazılmış manzum Kur’ân falı ile devamında secâvend durak işaretlerine dair malumat vardır.

Qur’ān al-Karīm copied by Şeyh Hamdullah (d. 926 /1520) on 14 Safar 905/20th of September 1499.

240x340x60 mm, 351 folios, 12 lines
Naskh, ta‘liq
Paper, gold, opaque pigment, ink

National Palaces,
Topkapı Palace Library, E.H. 71

The greatest master of Turkish calligraphy Şeyh Hamdullah, who is known as the “Qibla al-Kuttâb” (Qibla of the calligraphers), mentioned in the colophon record 343ᵇ that he wrote the ɜushaf in his old age years . On pages 2ᵇ-3ᵃ Sūrat al-Fātiha and the first five verses of al-Baqara were written in the illuminated frontispiece which was decorated with rūmi and khatāi motifs on a blue and golden ground. The zahriyah page was also decorated with rūmi, khatāi and cloud motifs. *Unwān* pages were also illuminated, and the sūrah names were written with lead white ink. There are illuminated roundels on the margins. Finally, there is the prayer, some Persian couplets written in ta‘līq and some information about the stop markers.

القرآن الكريم بخط شيخ حمدالله (ت. ١٥٢٠/٩٢٦).

٢٤٠X٣٤٠X٦٠ مم، ٣٥١ ورقة، ١٢ سطرا
النسخ والتعليق
الورق، الذهب، الصبغ غير شفاف، الحبر

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، EH ٧١.

أفاد الشيخ حمد الله هو سيد فن الخط التركي المعروف بالقبلة للكتاب في قيد الفراغ للمصحف، أنه كتبها في شيخوخته. في صفحتي ٢ᵇ-٣ᵃ سورة الفاتحة و البقرة الآية ١ – ٥ في لوحة، وجوارها مذهبة بجلد رومي خطائي علي أرضية ذهبية ولاجوردي. الصفحة الصدارة مزينة بجلد رومي خطائي وأنماط الغيمة. بدايات السور مذهبة، وأسماء السور مكتوب بالحبر الإسبيداج. علي أطراف الصفحات كريمات الأحزاب مذهبة. في نهاية المصحف دعاء الختم بالخط التعليق و فأل القرآن مكتوب منظوما بالفارسية. وفي دوامه معلومات حول المواقف السجاوندي.

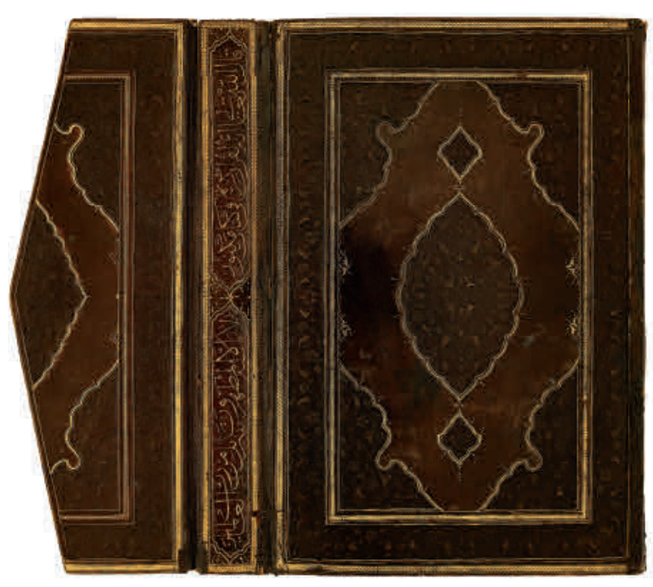

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, E.H. 71 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, E.H. 71* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، EH ٧١

21 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Şeyh Hamdullah’ın (ö. 926/1520) oğlu Mustafa Dede (ö. 945/1538) tarafından 930/1524 yılında yazılan Kur’ân-ı Kerîm.

115x155x43 mm, 486 yaprak, 11 satır
Nesih, Rikâ‘
Kâğıt, altın, opak pigment, mürekkep

İstanbul Üniversitesi,
Nadir Eserler Kütüphanesi, AY 6566

Osmanlı hat ekolünün kurucusu Şeyh Hamdullah’ın hem oğlu hem talebesi olan ve Anadolu’nun yedi büyük hat üstadından (esâtîze-i Rûm) biri sayılan Mustafa Dede’nin (ö. 945/1538) en güzel eserlerinden biridir. Metin krem rengi, âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah is mürekkebi kullanılarak nesih hatla yazılmıştır. Serlevha, sûre başları ve hizb gülleri tezhiplidir. Metnin etek ve baş kısmında altınla yapılmış kenar süslemesi bulunmaktadır. Şemseli cildin dışı koyu kestane rengi sahtiyan olup salbek ve köşebentler ile bezenmiştir. Kapak kenarları zencireklidir. Cildin iç kısmında bulunan şemse ve köşebentler lacivert zemin üzerine katı‘ tekniği ile süslenmiştir. Eserin 2^{b}-3^{a} sayfalarında Fâtiha sûresi ile Bakara sûresinin ilk âyetleri yer almaktadır.

Qur’ān manuscript copied by Mustafa Dede (d. 945/1538), son of Şeyh Hamdullah (d. 926/1520), in 930/1524.

115x155x43 mm, 486 folios, 11 lines
Naskh, Riqā‘
Paper, gold, opaque pigment, ink

İstanbul University,
Rare Books Library, AY 6566

One of the rarest works of Mustafa Dede who is the son and student of the founder of the Ottoman calligraphy school, Şeyh Hamdullah. It is written in Naskh script on cream colored, sized Eastern paper using ink made of soot. Its sarlawh, beginnings of *sūrās* and *hizb* markers are glided. The upper and lower margins of the text are decorated with side ornaments. The dark chestnut leather cover is decorated with pendants, cornerpieces, and chain frame. The centerpiece and cornerpieces on the inner side of the covers are ornamented with filigree decoration (*qati‘*) on a navy blue background. There are first Sûrat al-Fâtiha and verses of Sūrat al-Baqara on the folios 2^{b}-3^{b}.

نسخة من القرآن الكريم، كتبه مصطفى ده ده (ت. ١٥٣٨/٩٤٥) ابن الشيخ حمد الله (ت. ١٥٢٠/٩٢٦) في تاريخ ١٥٢٤/٩٣٠.

١١٥x١٥٥x٤٣ مم، ٤٨٦ ورقا، ١١ سطرا
النسخ والرقاع
الورق، ذهبي، الصباغ غير شفافة، الحبر

جامعة إستانبول، مكتبة الآثار النادرة، AY ٦٥٦٦

هذه النسخة إحدى أجمل الآثار لمصطفى ده ده الذي يعدّ من أكابر أساتذة الروم السبعة وهو ابن وتلميذ الشيخ حمد الله مؤسّس مدرسة الخط العثماني. نسخ بخط النسخ بالحبر السِناجيّ الأسود على ورق شرقي مقهر ملوّن كيريميّ. والسرلوحة وبدايات السور وعلامات الحزب مذهّبة مزخرفة، والطرف العلوي والسفلية من الصفحة مزخرف بزخرفة ذهبية. والغلاف الخارجي من السختيان أشقر اللون الداكن، وركن الجامة والأركان عليها مؤطرة بزخارفة ذهبية. تتمتع السرات اللوزية والأركان على البطانة الداخلي من الغلاف بتزيينات مصنوعة بطريقة القص على صحن لازوردي اللون. ويوجد على صفحتي ٢ب-٣أ سورة الفاتحة وأول سورة البقرة.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, AY6566 / *İstanbul University, Rare Books Library, AY6566* / جامعة إستانبول، مكتبة الآثار النادرة، AY ٦٥٦٦

22 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Ahmed Karahisârî (ö. 963/1556) tarafından yazımına başlanan, talebesi ve evlatlığı Hasan Çelebi (ö. 1002/1594-95) tarafından tamamlanan Kur’ân-ı Kerîm.

440x615x116 mm, 301 yaprak, 13 satır
Muhakkak, Reyhânî, Sülüs, Nesih, Tevki’
Kâğıt, altın, opak pigment, mürekkep

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H.S. 5

Kanuni Sultan Süleyman’ın talebi üzerine Ahmed Karahisârî tarafından yazılan Kur’ân-ı Kerîm, yazısı, tezhibi ve cildi ile Osmanlı sanatının eriştiği kıvam ve terkîbi gözler önüne seren bir şâheserdir. Karahisârî, Kur’ân-ı Kerîm’i ömrünün son on yılında 220. varağa kadar yazabilmiş; Sultan III. Murad döneminde, 1584-87 yılları arasında Karahisârî’nin talebesi ve evlatlığı Hasan Çelebi tarafından eser tamamlanmıştır. Vakıf kaydında Mushaf’ın Ahmed Karahisârî Mushaf’ı olduğu, Hazîne-i Hassa’da muhafaza altına alınmışken, Sultan II. Mustafa tarafından 1696’da Hırka-i Şerif Odası’na vakfedildiği belirtilmektedir. 2^{b}-3^{a} yapraklarındaki Fatiha sûresi ve Bakara sûresinin ilk dört ayeti bir satır celî muhakkak, dört satır reyhânî, bir satır celî muhakkak hatla yazılmıştır. Sayfalarda yer alan farklı desenlerdeki koltuk tezhipleri saray nakkaşhânesinde Kara Memi üslûbunda yapılmıştır.

Qur’ān al-Karīm, copied by Ahmed Karahisārī (d. 963/1556) and Hasan Çelebi (d. 1002/1594-95).

440x615x116 mm, 301 folios, 13 lines
Muhaqqaq, Rayhan, Thuluth, Naskh, Tawqi‘
Paper, gold, opaque pigment, ink

National Palaces,
Topkapı Palace Library, H.S. 5

Our’ān al-Karīm which was written by Ahmed Karahisārī upon the order of Kanunī Sultan Suleyman is a masterpiece with all its calligraphy, illuminations and cover, which reflects the artistic level reached by Ottoman art. Karahisārī could only write up to the 220th folio during the last ten years of his life and the Mushaf was completed in the period of Sultan Murad III by Hasan Celebi, who was the student and adopted child of Karahisari, between the years of 1584 and 1587. In the waqf statement (1^{b}) it was written that , the mushaf was written by Ahmed Karahisārī and that while being kept under protection in *Khazina-i Hāssa* it was donated by Sultan Mustafa II to the *Hirka-i Sharīf* Room in 1696. Sūrat al-Fātiha and the first four verses of Sūrat al-Baqara on pages 2^{b}-3^{a} were written respectively in *jalī muhaqqaq* (the first line), *rayhān* (the second four lines) and *jalī muhaqqaq* (last one line). The illuminations on the pages were designed in different motifs as in Kara Memi style.

بدأ أحمد القره حصاري (ت. ١٥٦/٩٦٣) نسخ هذا القرآن الكريم وأكمل من قبل تلميذه وربيبه حسن چلبي (ت. ١٠٠٢/١٥٩٤-١٥٩٥).

٤٤٠x٦١٥x١١٦ مم، ٣٠١ ورقا، ١٣ سطرا
العربية، المحقق، الريحاني، الثلث، النسخ، التوقيع
الورق ، الذهبي، الصبغ غير شفاف، الحبر

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، H.S. ٥

هذا القرآن الكريم الذي نسخ بطلب من قانوني سلطان سليمان، يتجلى للعيان بخطه وتذهيبه وغلافه أنموذج الفن العثماني من قوام وتركيب، القره حصاري في العقد الأخير من عمره تمكن ان ينسخ هذا القرآن الكريم حتى ٢٢٠ ورقا، وأكمله تلميذه وربيبه حسن چلبي بين عامي ١٥٨٤-١٥٨٧ في عهد السلطان مراد الثالث. وفي قيد الوقف مكتوب بأنه لأحمد القره حصاري، وأنه عند وجوده في خزانة الخاصة وقفه السلطان مصطفى الثاني إلى حجرة الخرقة الشريفة في سنة ١٦٩٦. والأيات التي بين صفحتي $2^{ب}$-$3^{أ}$ من سورة الفاتحة والأربع الأولى من سورة البقرة مكتوبة بأقلام مختلف: السطر محقق جلي وأربعة أسطر بالريحاني والسطر محقق جلي. وتذهيب جنب اللوحة الملونة بنقوش مختلف صنع في بيت نقاش القصر بأسلوب قره مه مي.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H.S. 5 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, H.S. 5* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، H.S. ٥

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H.S. 5 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, H.S. 5* / مكتبة طوپقاپي سراي، H.S. ٥

23 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Hâfız Osman (ö. 1110/1698) tarafından Zilhicce 1094/Aralık 1683 tarihinde yazılan Kur’ân-ı Kerîm.

185x273x47 mm, 458 yaprak, 11 satır
Nesih
Kâğıt, mürekkep, opak pigment, altın

İstanbul Üniversitesi,
Nadir Eserler Kütüphanesi, AY 6549

A copy of Qur’ān al-Karīm written by Hāfız Osman (d. 1110/1698) on Zulhijja 1094 / December 1683.

185x273x47 mm, 458 folios, 11 lines.
Naskh
Paper, ink, opaque pigment, gold.

İstanbul University,
Rare Books Library, AY 6549

نسخة من القرآن الكريم كتبه الحافظ عثمان (ت. ١١١٠/١٦٩٨) في ذي الحجّة سنة ١٠٩٤/كانون الأوّل ١٦٨٣.

١٨٥x٢٧٣x٤٧ مم، ٤٥٨ ورقا، ١١ سطرا
النسخ
الورق، الحبر، الصبغ غير شفّاف، الذهب

جامعة إستانبول، مكتبة الآثار النادرة، AY ٦٥٤٩

Osmanlı hat sanatının öncüsü kabul edilen Şeyh Hamdullah’ın eserlerindeki en güzel harfleri seçerek yeni bir çığır açan Hafız Osman’ın yazmış olduğu Kur’ân-ı Kerîm, devrin meşhur müzehhiplerinden Kambur Hasan Çelebi tarafından tezhiplenmiştir. Âharlı, mühreli Doğu kâğıdı üzerine siyah karbon mürekkebi ile yazılmıştır. Çift sayfa zahriyesi, sûre başları, cüz gülleri, secde gülleri, hizb gülleri, duraklar tezhiplidir. Orijinal cildi onarım görmüş olup dışı koyu kahverengi, içi bordo sahtiyan ile kaplıdır. Şemse, salbek, köşebent ve kartuşla bezenmiş, mülevven cilttir. Eserin 1^b-2^a sayfalarında Fâtiha sûresi ve Bakara sûresinin ilk beş âyeti yer almaktadır.

A copy of Qur’ān al-Karīm written by Hafiz Osman, who made a breakthrough in the development of the art by choosing the most beautiful characters from the works of Şeyh Hamdullah, the pioneer of Ottoman calligraphic tradition. The illuminations ware made by the famous illuminator Kambur Hasan Çelebi. It is written in black carbon ink on polished and sized Eastern paper. Its double-page frontispiece, sūra headings, rosettes and discs are illumunated. The colored cover is decorated with medallion, pendants, corner pieces and cartridge. The opening two pages 1^b-2^a contain Sūrat al-Fātiha and the first 5 verses of Sūrat al-Baqara.

كتب هذا القرآن الكريم الحافظ عثمان الفاتح آفاقا جديدة في فن الخط مميّزا أجمل الحروف مما كتبه الشيخ حمد الله وهو رائد فنّ الخط العثمانيّ، وقام بتذهيبه قامبور حسن چلبي وهو من أشهر المذهّبين في عصره. وقد كُتب بالحبر الأسود الكربوني على ورق شرقي مقهّر مصقول. وكل من صفحتي الصدارة، وبدايات السور، وورود الأجزاء والسجود وكريمات الأحزاب ومواضع الوقف مذهّبة. وتم ترميم الغلاف الأصلي بني اللون الغامق، ومبطن ببطانة من السختيان أحمر اللون العقيقي. والغلاف عليها السرة الوزية وذيل الجامة وركن الجامة كلها مزخرفة ومؤطرة. وتوجد على صفحتي ١ظ-٢و للمحصف سورة الفاتحة وأول خمس آيات من سورة البقرة.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, AY6549 / *İstanbul University, Rare Books Library, AY6549*
جامعة إستانبول، مكتبة الآثار النادرة، AY ٦٥٤٩

24 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi (ö. 1144/1731) tarafından 1124/1712 tarihinde İstanbul’da yazılan Kur’ân-ı Kerîm.

205x295x63 mm, 417 yaprak, 12 satır
Nesih
Kâğıt, değerli ve yarı değerli taşlar, altın, mürekkep, opak pigment

İstanbul Üniversitesi,
Nadir Eserler Kütüphanesi, AY 6543

Copy of Qur’ān al-Karīm written by Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi (d. 1144/1731) in 1124/1712 in İstanbul.

205x295x63 mm, 417 folios, 12 lines
Naskh
Paper, precious and semi-precious stones, ink, opaque pigment

İstanbul University,
Rare Books Library, AY 6543

نسخة من القرآن الكريم، كتبه يدي قله لي سيد عبد الله أفندي (ت. ١١٤٤/١٧٣١) في إستانبول سنة ١١٢٤/١٧١٢.

٢٠٥x٢٩٥x٦٣ مم، ٤١٧ ورقا، ١٢ سطرا
النسخ
الورق، الأحجار القيمة وشبه القيمة، الذهب، الحبر، الصبغ غير شفاف

جامعة إستانبول ، مكتبة الآثار النادرة، AY ٦٥٤٣

Mushaf, Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi tarafından, Sultan III. Ahmed’in emri üzerine kaleme alınmıştır. Koyu kahverengi deri üzerine değerli taşlar ve altın ile bezenmiş lake bir cilt içerisindedir. Toplam 56 adet elmas, 26 adet zümrüt, 180 adet yakut ve 160 adet firuze; gömme şemse, salbek ve köşebentlere yerleştirilmiş ajur tekniğindeki altın kafes içine monte edilmiştir. Cildin iç şemsesi mülemma‘ tekniğinde bezenmiştir.

This mushaf was copied by Yedikuleli Seyyid Abdullah Efendi on the order of Sultan Ahmed III. It is in a lacquered cover embellished with precious stones and gold on dark brown leather. A total of 56 diamonds, 26 emeralds, 180 rubies and 160 turquoise is placed in the golden cage. The inner side of the covers is decorated with mulamma’ technique.

تمّ نسخ المصحف من قبل يدي قله لي سيد عبد الله أفندي بأمر السلطان أحمد الثالث. والغلاف جلد بنيّ غامق مزخرف بالذهب والأحجار الكريمة. وثبّت كل من ٥٦ ألماسا و٢٦ زمّردا و١٨٠ ياقوتا و١٦٠ فيروزجا في داخل القفص الذهبي المضغوط على ذيل الجامة وركن الجامة وسرة اللوزية. والسرة اللوزية الداخلية للغلاف مزينة بتقنية التلميع.

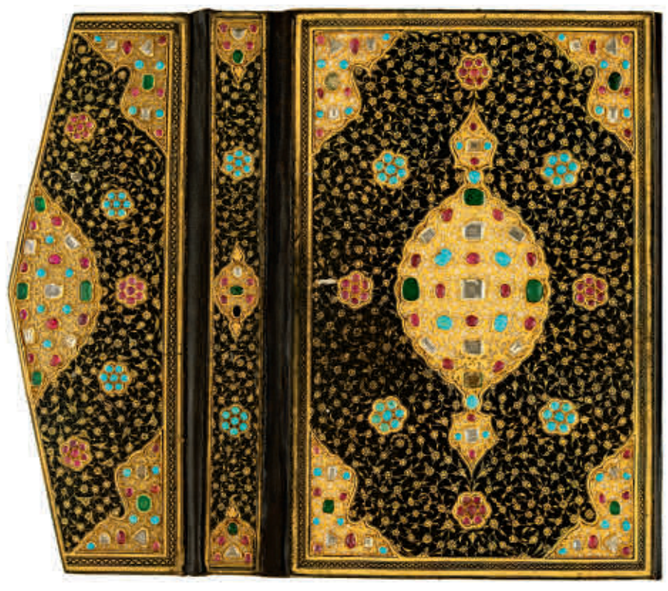

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, AY6543 / *İstanbul University, Rare Books Library, AY6543*
جامعة إستانبول ، مكتبة الآثار النادرة، AY ٦٥٤٣

25 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Şekerzâde Seyyid Mehmed Efendi (ö. 1166/1753) tarafından 1146/1733 tarihinde yazılan Kur’ân-ı Kerîm.

188x295x51 mm, 345 yaprak, 13 satır
Nesih
Kâğıt, siyah mürekkep, opak pigment, altın

TYEK, Süleymaniye YEK, Yeni Cami 3

Şekerzâde Mehmed Efendi, kendisi de hattat olan III. Ahmed tarafından, Şeyh Hamdullah’ın (ö. 926/529) Ravza-i Mutahhara’ya vakfedilmiş olan Mushaf’ını taklit etmekle görevlendirilmiştir. Şekerzâde, bir yıl Medine’de kaldıktan sonra istinsah ettiği Mushaf’ı Sultan’a sunmuştur. Bu nüsha ise Şekerzâde’nin Sultan I. Mahmud’un emriyle üçüncü kez istinsah ettiği nüshadır. Serlevha, sûre başları, hizb gülleri ve duraklar müzehheptir. Metin kısmı vassâle olup zerefşanlıdır. Cildi bordo deri üzerine gömme şemseli, mıklepli olup şemse etrafında lake üzerinde yekşah süsleme bulunmaktadır. Eserin 1^{b}-2^{a} sayfalarında Fatiha sûresi ve Bakara sûresinin ilk âyetleri yer almaktadır.

Qur’ān al-Karīm copied by the Ottoman calligrapher Şekerzāde Seyyid Mehmed Efendi (d. 1166/1753) in 1146/1733.

188x295x51 mm, 345 folios, 13 lines
Naskh
Paper, black ink, opaque pigment, gold

TYEK, Süleymaniye Library, Yeni Cami 3

Şekerzāde Mehmed Efendi was appointed by Sultan Ahmed III, who was also a calligrapher, to emulate the Qur’ān manuscript written by Sheikh Hamdullāh and endowed to al-Rawdat al-Mutahhara (in Madinah). After spending one year in Madinah he introduced his copy of the Qur’ān to the Sultan. This manuscript is the version that Şekerzâde copied the third time on the order of Sultan Mahmud I. Main heading, headings of *sūras*, *hizb* roses and pause marks are illuminated. The text area is produced in *wassâla* (cut-and-paste) technique and is garnished by gold dust (*zerefşān*). The binding has a book-flap and an insert medallion whose surrounds are ornated with *yekşah* decoration on lacquer. Pages 1^{b}-2^{a} contain Sūrat al-Fātiha and first verses of Sūrat al-Baqara.

نسخة من القرآن الكريم كتبه شكرزاده سيد محمد (ت. ١٧٥٣/١١٦٦) سنة ١٧٣٣/١١٤٦.

١٨٨x٢٩٥x٥١ مم، ٣٤٥ ورقا، ١٣ سطرا
النسخ
الورق، الحبر الأسود، الذهب، الصبغ غير شفافة

TYEK، المكتبة السليمانية، يني جامع ٣

شكرزاده محمد أفندي أسند إلى وظيفة تقليد المصحف الموقوف في الروضة المطهرة الذي كتبه الخطاط الشيخ حمدالله من قبل السلطان العثماني أحمد الثالث وهو خطاط أيضا. ذهب شكرزاده إلى المدينة المنورة وبقى فيها سنة لإتمام نسخ المصحف. بعد إتمامه قدمه للسلطان. وهذه النسخة هي النسخة الثالثة التي نسخها شكرزاده بأمر السلطان العثماني محمود الأول. السرلوحة وبدايات السوروفواصل الآيات و كريمات الأحزاب مذهبة. الصفحات عليها ترميل ذهبي. الغلاف مغلف بالجلد الأحمر الكلاريت وعليه اللسان. توجد حوالي السرة اللوزية زخارف. و توجد في ١ب-٢أ سورة الفاتحة وبداية سورة البقرة.

TYEK, Süleymaniye YEK, Yeni Cami, 3 / *TYEK, Süleymaniye Library, Yeni Cami 3* / TYEK، المكتبة السليمانية، يني جامع ٣

26 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Kazasker Mustafa İzzet tarafından 1288/1871 tarihinde yazılan Kur’ân-ı Kerîm.

135x195x43 mm, 352 yaprak, 13 satır
Nesih
Kâğıt, mürekkep, altın, opak pigment

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 406

Sultan II. Abdülhamid’in, hanımı Ayşe Destizer Hanımefendi’ye evlilik hediyesi olarak verdiği Mushaf’tır. Sultan’ın “Kur’ân-ı Kerîm’den sana bir isim bulalım” diyerek açtığı bu Mushaf’ta “müşfikûn” ile biten âyet-i kerîme (Mü’minûn 23/57) sebebiyle hanımına Müşfika ismi verilmiştir. Eser nohudî renkli âharlı, mühreli Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep ile nesih hatla yazılmıştır. Eserin serlevhası, sûre başları, hizb gülleri ve durakları tezhiplidir. Eserin salbekli, oval şemseli, mıklepli, kızıl kahverengi cildi mülevvendir. Kapak içi ve yan kâğıtlar deri, üzeri zerbahar tezhiplidir. Eserin 350^{b}-351^{a} sayfalarında Nâs sûresi, dua ve ferâğ kaydı yer almaktadır. Duadan sonra Kazasker Mustafa İzzet Efendi’nin ve Mücellidbaşı Ahmed Efendi’nin imzaları bulunmaktadır.

Qur’ān al-Karīm, copied by Kazasker Mustafa İzzet in 1288/1871.

135x 195x43 mm, 352 folios, 13 lines
Naskh
Paper, ink, gold, opaque pigment

Turkish and Islamic Arts Museum, 406

Sultan Abdulhamid II had given this Mushaf to his wife, Ayşe Destizer, as a wedding gift. The Sultan had opened the Mushaf to find a name for her from the Qur’ān and she took the name Müşfika because of the verse ending with the word “mushfiqûn” (Sūrat al-Mu’minūn 23/57). The manuscript was written on sized, burnished, chickpea coloured, Eastern (Islamic) paper in naskh script using black ink. In the manuscript; sarlawh (headpiece), sūra headings, hizb markers and verse markers are illuminated. The reddish-brown binding (mülevven) with pendants, elliptical medallion and envelope flap is original to the work. Inner cover and end papers are covered with leather and decorated with zerbahar illumination. On folios 350^{b}-351^{a} displayed here there is Sūrat al-Nās, a prayer and the colophon. After the prayer, there are the signatures of Kazasker Mustafa İzzet Efendi and Ahmed Efendi (head of bookbinders) who made the illuminations.

نسخة المصحف الشريف، كتبه القاضي عسكر مصطفى عزت في سنة ١٢٨٨/١٨٧١.

١٣٥x١٩٥x٤٣ مم، ٣٥٢ ورقا، ١٣ سطرا
النسخ
الورق، الحبر، الذهب، الصبغ غير شفاف

متحف الآثار التركية والإسلامية، ٤٠٦

هذا المصحف الذي قدَّمه السلطان عبد الحميد الثاني إلى زوجته السيّدة عائشة دَسْتِرَزْ بمناسبة زواجهما قائلاً لها «دعينا نجد لكِ اسماً من القرآن الكريم». ففتح السلطان صفحةً من المصحف ولَمَحَ بصرُه إلى الآية التي تنتهي بعبارة «المُشْفِقُونَ» في سورة المؤمنين، فسُمِّيَتْ السيّدة عائشة باسم «المشفقة» بعد ذلك. كُتِبَ هذا المصحف المخطوط بخط النسخ بالحبر الأسود على ورق شرقي الأصفر اللون، مُقَهَّر، مُصَقَّل، السرلوحة، وبدايات السور، وكريمات الأحزاب، والوقوف للآيات مذهبة. والغلاف الجلدي البني النازع إلى الحمرة. بكونه حاويا على السرة اللوزية البيضوية بذيل الجامة ومعها اللسان في الغطاء أيضاً. كما أن الغلاف الداخلي والأوراق الجانبية مصنوعة من الجلد، وعليها تذهيب «زيربهار». وعلى صفحتي ٣٥٠ظ-٣٥١ا من المصحف سورة الناس ودعاء الختام وقيد الفراغ. كما أنه يوجد بعد نصّ الدعاء تواقيع لمصطفى عزت أفندي ولرأس المجلدين أحمد أفندي الذي قام بتذهيب المصحف.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 406 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 406* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ٤٠٦

27 Kur’ân-ı Kerîm
Qur’ān al-Karīm
القرآن الكريم

Hasan Rıza Efendi (ö. 1338/1920) tarafından Sultan Mehmed Reşâd’ın (ö. 1918) talebiyle 10 Muharrem 1330/31 Aralık 1911’de yazılan Kur’ân-ı Kerîm.

485x310x60 mm 360 yaprak, 13 satır
Nesih
Kâğıt, altın, opak pigment, mürekkep

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Y.Y. 325

Qur’ān al-Karīm, copied by Hasan Rıza Efendi (d. 1338/1920) upon the request of Sultan Mehmed Reşâd (d. 1918) on 10 Muharram 1330/31 December 1911.

485x310x60 mm, 360 folios, 13 lines
Naskh
Paper, gold, opaque pigments, ink

National Palaces,
Topkapı Palace Library, Y.Y. 325

القرآن الكريم الذي نسخه حسن رضى أفندي بأمر السلطان العثماني محمد رشاد (ت. ١٩١٨) في ١٠ محرم ١٣٣٠/ ٣١ كانون الأول ١٩١١.

٤٨٥x٣١٠x٦٠ مم ٣٦٠ ورقا، ١٣ سطرا
النسخ
الورق، الحبر الأسود، الذهب، الصباغ غير شفاف

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، Y.Y. ٣٢٥

Hasan Rıza’nın yazdığı on dokuzuncu ve son Mushaf’tır. Vakfiye metni (335[a]) kısmen silinmiş olup okunabilen kısmında Sultan Mehmed Reşâd’ın Eyüp Sultan’da yaptırmaya niyetlendiği türbesinde okunmak üzere bu Mushaf’ı vakfettiği yazmaktadır. Altın ve lacivert zemine hatâyî ve rûmî motifleriyle müzehhep 1[b]-2[a] sayfalarında Fatiha sûresi ve Bakara sûresinin ilk beş âyeti yer almaktadır. Gösterişli durakları, gülleri ve sûre başları birbirinden farklı renk ve desenlerde olup bunlar Bahattin Tokatlıoğlu (ö. 1939) tarafından yapılmıştır. Mushaf’ın sonunda hatim duası vardır. Eserin kahverengi deri cildi, alttan ayırma tekniği ile yapılmış şemse, salbek ve bordür ile süslenmiştir.

This is the nineteenth and the last mushaf written by Hasan Rıza. On the waqf statement (335[a]) which is only partly legible, it is recorded that Sultan Mehmed Reşâd donated the mushaf to the tomb that he intended to build for himself in Eyüb Sultan. On the illuminated pages of 1[b]-2[a], Sūrat al- Fātiha and the first five verses of Sūrat al-Baqara were written. These pages were decorated with khatāī and rūmī motifs. The illuminations which were composed of glorius unwān pages and roundels were made by Bahattin Tokatlıoğlu (d. 1939). At the end of mushaf, there is the prayer. Brown leather binding was decorated with gold lobed centre-piece, pendants and framed rules.

المصحف الآخِر من تسعة عشر مصحفا نسخها حسن رضى. وقد كتب في متن الوقف أنه وقفه السلطان العثماني محمد رشاد لضريح أبي أيوب الأنصاري رضي الله عنه. لوحتا البداية مذهبتان وملونتان ومزخرفتان بالزخارف الرومية والخطائية ومكتوبة فيهما سورة الفاتحة وخمس آيات من بداية سورة البقرة. علاماته المبتهرة للوقف وزهوره واوائل سوره مذهبة بالزخارف المختلفة، ملونة بالألوان المتنوعة وصُنِعَت هذه التذهيبات من قبل بهاءالدين توقاتلي أوغلي. يوجد في آخره دعاء الختم. والغلاف جلده الأسمر مزخرفة بالسرة اللوزية المذهبة وذيل الجامة والأعلام.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Y.Y. 325 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, Y.Y. 325* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، Y.Y. ٣٢٥

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Y.Y. 325 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, Y.Y. 325* / التصوير الوطنية، مكتبة طوقابي سراي، Y.Y. ٣٢٥

28 Kamış Kalemler ve Mahfazası
Reed Pens and Case
الأقلام القصبية ومحفظتها

Hasan Rıza'nın, Sultan Mehmed Reşâd'ın talebiyle yazdığı Kur'ân-ı Kerîm'in istinsahında kullandığı kamış kalemler ve mahfazası.

100x230x52 mm
Kamış, cava kalemi, ahşap, kadife, kâğıt

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, C.Y. 21

Reed Pens used by the calligrapher Hasan Rıza for writing Qur'ān al-Karīm upon Sultan Mehmed Reşād's request and their case.

100x230x52 mm
Reed, java pen, wood, velvet, paper

National Palaces,
Topkapı Palace Library, C.Y. 21

الأقلام القصبية ومحفظتها استخدمها حسن رضا في نسخ القرآن الكريم بأمر من السلطان محمد رشاد (١٩٠٩-١٩١٨).

١٠٠x٢٣٠x٥٢ مم
قلم القصب، قلم جاوة، الخشب، المخمل، الورق

القصور الوطنية، مكتبة قصر طوب قابي، C.Y. ٢١

Hasan Rıza, Mushaf'ı yazarken kullandığı üç kalemi özel bir mahfazaya koymuş, işin mahiyetini anlatan bir metni de nesih hatla yazıp mahfazaya yerleştirmiştir. Metinde Sultan Mehmed Reşâd hazretlerinin iradesi ile 1309 tarihinde başlayıp 1310 tarihinde tamamladığı Mushaf'ı yazarken bir defa kestiği kalemleri biri yazı, biri harekeleme biri de secâvend için kullandığını ifade etmiştir. Sultan Mehmed Reşâd, Hattat Hasan Rıza Efendi tarafından kendisine takdim edilen bu mahfazanın Hazîne-i Hümayûn'da saklanmasını buyurmuştur.

Hasan Rıza put these three pens which he used for writing the Mushaf in a special case and he also placed a small text into the case written by him in nashk script mentioning the importance of the work. In the text he wrote that he used one of the pens for writing the Mushaf which he began to write with the order of Sultan Mehmed Reşad in 1309 and completed in 1310, one of them for vocalization and the other one of them for stop markers. Sultan Mehmed Reşad ordered to be kept this special case which was given by Hasan Rıza to him at Royal Treasury.

الأقلام الثلاثة التي استخدمها حسن رضا في كتابة المصحف وضعها في دواة خاصة تاركا فيها ورقة بخط النسخ يصف فيها طبيعة عمله، وذاكرا فيها «أنه بدأ بكتابة المصحف بأمر السلطان محمد رشاد في عام ١٣٠٩ وانتهى في ١٣١٠». وأنه استخدم الأول من تلك الأقلام التي براه مرة للنسخ، والثاني لضبط الكلمات، والثالث للسجاوند. وقد أمر السلطان محمد رشاد باحتفاظ هذه الدواة التي قدّمها له الخطاط حسن رضا في الخزانة السلطانية.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, C.Y. 21 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, C.Y. 21* / القصور الوطنية، مكتبة قصر طوب قابي، C.Y. ٢١

29 Mezâmîr-i Dâvûd

Mazāmīr of Dāwūd

مزامير داوود

Hz. Dâvûd Peygamber'e indirilen kutsal kitap *Zebûr*'un Arapça çevirisi olan *Mezâmîr*'in 15. yüzyılda istinsah edilmiş nüshası.

The manuscript of Arabic translation of *Zabūr*, the holy book revealed on Prophet Dāwūd, which was copied in the 15th century.

نسخة من المزامير، قد نسخت في القرن ١٥ وهي ترجمة الزبور، الكتاب المقدس، المنزل على النبي داوود عليه السلام إلى العربية.

160x245x25 mm, 163 yaprak, 13 satır
Arapça-Nesih
Kâğıt, siyah ve kırmızı mürekkep

160x245x25 mm, 163 folios, 13 lines
Arabic-Naskh
Paper, black and red ink

١٦٠x٢٤٥x٢٥ مم، ١٦٣ ورقا، ١٣ سطرا
العربية – النسخ
الورق، الحبر الأحمر والأسود

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, A. 3521

National Palaces,
Topkapı Palace Library, A. 3521

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، A. ٣٥٢١

Zebûr; ahkâm, helâl ve haram konularını içermeyen bir hikmet ve öğüt kitabıdır. Bu nüsha, Mezâmîr'in 1. bölümünden 150. bölümüne kadar olan kısmının ve tesbihâtının Arapçaya tercümesidir. Kitabın 1a sayfasında Sultan II. Bayezid'in mührü ile Sultan III. Ahmed'in vakıf mührü vardır. Kitap, Sultan III. Ahmed tarafından, 1719'da saraydaki Enderun ahalisinin istifade etmesi için yaptırdığı kütüphaneye vakfedilmiştir. Cildin dış kısmı kırmızı kadife, yan kısımları kahverengi meşin, içi siyah ve beyaz çizgili bezdir.

Zabūr (Psalms) is a book of wisdom and advice that does not include the consepts of halâl and haram and issues about judgement. This copy is the translation into Arabic of Mazāmīr from 1 to 150 and the prayers. On page 1a, there is the seal of Sultan Bayezid II and waqf statement of Sultan Ahmed III. The book was donated to the library built by Sultan Ahmed III in 1719 for the benefit of the Enderun people in the Palace. The outer cover of the binding is red velvet whereas the sides are brown leather and the inside is black and white textile.

إن الزبوركتاب يحتوي على النصائح والحكم دون الأحكام وقضايا الحلال والحرام. وهذه النسخة ترجمة عربية لقسم ما بين ١–١٥٠ وقسم التسابيح من المزامير. يقع على صفحة ١[a] من الكتاب ختم السلطان بايزيد الثاني وختم الوقف لسلطان أحمد الثالث. تم وقف الكتاب من قبل السلطان أحمد الثالث لمكتبة أسسها في عام ١٧١٩ لاستفادة أهالي «أندرون» في القصر. الغلاف الخارجي مغلف بالقطفية الحمراء والداخلي مبطن بالقماش المقلم بالأبيض والأسود وجانبي الغلاف مصنوعان من الجلد البني.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, A. 3521 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, A. 3521*/ القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، A. ٣٥٢١

30 Tercüme-i Tevrat

al-Tarjamah al-Arabīyah li-Tūrāh

ترجمة التوراة

Fâtih Sultan Mehmed'in kütüphanesine ait olduğu düşünülen, Selh-i Şevval 827/24 Eylül 1424 tarihinde istinsah edilen Tercüme-i Tevrat nüshası.

186x280x65 mm, 219 yaprak, 13 satır
Arapça-Nesih
Kâğıt, altın, mürekkep

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, A. 3524

The manuscript of Torah translation which was copied on Shawwāl 827/September 1424 and which is assumed to have belonged to the Library of Fatih Sultan Mehmed.

186x280x65 mm, 219 folios, 13 lines
Arabic-Naskh
Paper, gold, ink

National Palaces,
Topkapı Palace Library, A. 3524

نسخة ترجمة التوراة التي استنسخت في تاريخ سلخ شوال ٢٤/٨٢٧ ايلول ١٤٢٤ وهي عائد لمكتبة السلطان محمد الفاتح.

١٨٦x٢٨٠x٦٥ مم، ٢١٩ ورقا، ١٣ سطرا
العربية – النسخ
الورق، الذهب، الحبر

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، A. ٣٥٢٤

Bu eser, Tevrat'ın beş kitabının (sifr) Arapçaya tercümesidir. Nüshada mütercimin ismine rastlanılmamıştır. Üzerinde yer alan Sultan II. Bayezid (1481-1512) ve Sultan III. Ahmed'in (1703-30) mühürlerinden, kitabın Sultan II. Bayezid Kütüphanesi'nden sonra Sultan III. Ahmed'in Enderun ağalarının istifadesi için kurduğu vakıf kütüphanesinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Eserin 103^{b}-104^{a} yapraklarında Allah'a yakınlaşmak için hangi hayvanların ne şekilde kurban edileceği anlatılmaktadır. Cildi ahşap üzerine kahverengi deridir.

This copy is the translation of the five books of the Torah (the pentateuch) into Arabic. The name of the translator is not given on the colophon. It is understood from the seal of Sultan Ahmed III (1703-30) and the seal of Sultan Bayezid II (1481-1512) that the book was first kept in the Library of Sultan Bayezid II and after that it was kept in the library of Sultan Ahmed III which was established for the benefit of the Enderun chiefs (aghas). The binding of the book was prepared with wood which was covered with brown leather. On pages 103^{b}-104^{a}, the ways for the sacrifice of certain animals in order to get close to Allah is described.

هذه النسخة ترجمة خمسة أسفار من التوراة الي العربية. ولا يذكر فيها اسم المترجم. و يفهم من ختم السلطان بايزيد الثاني (١٤٨١–١٥١٢) والسلطان أحمد الثالث (١٧٠٣–١٧٣٠) التي وجدت في قيد التملك ان الكتاب بعدما كان في مكتبة السلطان بايزيد الثاني نقل الي مكتبة السلطان أحمد الثالث الذي اسس هذه المكتبة لاستفادة رؤساء مدرسة أندرون. يذكر على صفحتي ١٠٣ب–١٠٤أ أنواع الأضاحي مع طريقة ذبحها بغاية التقرب من الله. غلاف الكتاب مصنوع من الجلد البني على الخشب.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, A. 3524 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, A.3524* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، A. ٣٥٢٤

31 İncil
Gospel
الإنجيل

Koptik ciltli parşömen İncil.

190x190x76 mm, 179 yaprak, 18 satır
Ahşap, parşömen, mürekkep, opak pigment

Ayasofya Müzesi Kitaplığı,
İkona ve Kilise Eşyaları Koleksiyonu 13855

Eserin cildi ahşap kapaklıdır ve kapakların iç kısmı kahverengi sahtiyan ile kaplanmıştır. Deri yüzeyinde çizgisel ve yuvarlak baskı izleri görülmektedir. Cilt, metin kısmına kapaklar da dâhil edilerek koptik dikiş ile dikilmiştir. Eser, parşömen üzerine siyah ve kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Metnin başında siyah ve kırmızı renkler ile yapılmış geometrik süsleme bulunmaktadır.

Parchment gospel with coptic binding.

190x190x76 mm, 179 folios, 18 lines
Wooden, parchment, ink, opaque pigment.

The Library of Hagiasophia Museum, Collection of Icons and Ecclesiastical Materials 13855

The iner side of the wooden boards is covered with brown leather (*sahtiyan*). Linear and circular press traces are seen on the leather surface. The text block is sewn in a Coptic style together with the covers. The work is written on parchment in black and red ink. On the first page of the work, there is a geometric ornament made with black and red colors.

نسخة إنجيل مكتوب باللغة القبطية في القرن ١٢-١٣ الميلادي.

١٩٠x١٩٠x٧٦ مم، ١٧٩ ورقا، ١٨ سطرا
الخشب، الرق، الحبر، الصبغ غير شفاف

مكتبة متحف آيا صوفيا، خزانة الأيقونات والأثث للكنيسة ١٣٨٥٥

الغلاف من الخشب، والبطانة الداخلية مبطنة بالسختيان البني. وعلى صحن البطانة الجلدية آثار خطوط وثُقب مضغوطة دقيقة. وتمّ تجليد الأغلفة مع ملازم المخطوط بتقنية خياطة قبطية. وكتب المتن بالحبر الأحمر والأسود على الرق. وعلى أعلا المتن من الصفحة الأولى من المخطوط زخارفة هندسية ملونة باللون الأحمر والأسود.

Ayasofya Müzesi Kitaplığı, İkona ve Kilise Eşyaları Koleksiyonu, 13855 / *The Library of Hagiasophia Museum, Collection of Icons and Ecclesiastical Materials 13855*
مكتبة متحف آيا صوفيا، خزانة الأيقونات والأثث للكنيسة ١٣٨٥٥

32 İncil
Gospel
الإنجيل

Eski Yunanca yazılmış, Sümela İncili olarak bilinen eser.

12-13. yüzyıl
155x204x72 mm, 219 yaprak, 26 satır
Parşömen, mürekkep, suluboya ve opak pigment, altın.

Ayasofya Müzesi Kitaplığı,
İkona ve Kilise Eşyaları Koleksiyonu 11664

Eser İstanbul'da yazılmış, Trabzon Sümela Manastırı'na gönderilmiştir. Parşömen üzerine eski Yunanca olarak kahverengi mürekkep ile yazılan İncil'de, dört İncil yazarından Matta ve Luka'nın tasvirleri altın ve opak pigmentlerle resmedilmişken, Markos ve Yuhanna tasvirleri tamamlanmadan kalmıştır. Satır başları bitkisel ve hayvansal imgelerle bezenmiştir. Eserin cildi ahşap üzerine sahtiyan kaplıdır ve arka kapaktan gelen örgü şeklindeki deri kayışlar ve metal pimlerle ön kapağa bağlanmıştır.

The manuscript known as the Sumela Gospel, written in the Ancient Greek language.

12th-13th century
155x204x72 mm, 219 folios, 26 lines
Parchment, ink, watercolor and opaque pigment, gold.

The Library of Hagiasophia Museum, Collection of Icons and Ecclesiastical Materials 11664

The manuscript was written in İstanbul and sent to the Sumela Monastery in Trabzon (in northern Türkiye). It is written in Ancient Greek in brown ink on the parchment. Depictions of the authors of the Gospels Matthew and Luke are executed with gold and opaque pigments. However the dipictions of the other two authors, Mark and John, are incomplete. The beginnings of the lines are decorated with plant and animal motifs. The wooden boards of the binding are covered with brown leather, and the knitted leather straps stretching from the back cover attach it to the front cover by means of metal adjusting screws.

نسخة من الإنجيل المعروف بـ"إنجيل سُومَيلا" المكتوب باليونانية القديمة.

القرن ١٢–١٣
١٥٥x٢٠٤x٧٢ مم، ٢١٩ ورقا، ٢٦ سطرا
الرق، الحبر، الصبغ مائيّ، الصبغ غير شفاف، الذهب

مكتبة متحف آياصوفيا، خزانة الأيقونات والأثث للكنيسة ١١٦٦٤

تمّ نسخ هذا الإنجيل في إستانبول، ثم أرسل إلى دير سوميلا في طربزون. وفيه هذا الإنجيل المكتوب باليونانية القديمة تم تصوير متّى ولوقا من الكتبة الأربعة للإنجيل بذهب وصباغ غير على رق بني اللون، بينما أن الصور لمرقس ويوحنا بقيت كما هي ولم يتم تصويرهما. تم تزيين رؤوس الأسطر بزخارف نباتية ورومية. والغلاف من الخشب المغطى بالسختيان البني. والأحزام الجلدية على شكل ضفيرة، المركّبة على الغلاف الخلفي تربط الغلافين ببعضها بربطات حديدية.

Ayasofya Müzesi Kitaplığı, İkona ve Kilise Eşyaları Koleksiyonu, 11664 / *The Library of Hagiasophia Museum, Collection of Icons and Ecclesiastical Materials 11664*
مكتبة متحف آياصوفيا، خزانة الأيقونات والأثث للكنيسة ١١٦٦٤

33 İncil
Gospel
الإنجيل

Dört İncil ve yazarları hakkındaki açıklamaları içeren ve 14. yüzyılda Suriye'de hazırlanan Arapça İncil tercümesi.

140x188x40 mm, 226 yaprak, 13 satır
Arapça-Nesih, Kûfî
Kâğıt, siyah, kırmızı ve mavi mürekkep, opak pigment, altın

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, A. 3519

Arabic Gospel translation prepared in Syria in the 14th century including explanations about the four Gospel and their authors.

140x188x40 mm, 226 folios, 13 lines
Arabic-Naskh, Kufic
Paper, black, red and blue ink, opaque pigment, gold

National Palaces,
Topkapı Palace Library, A. 3519

نسخة من الإنجيل المعروف بـ"إنجيل سُومَيلا" المكتوب باليونانية القديمة.

١٤٠x١٨٨x٤٠ مم، ٢٢٦ ورقا، ١٣ سطرا
العربية – النسخ، الكوفي
الورق، الحبر الأسود والأزرق والأحمر، الصبغ غير شفاف، الذهب

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، A. ٣٥١٩

Arapça İncil tercümesindeki Hz. İsâ, Hz. Meryem ve Vaftizci Yahya'nın resmedildiği Deisis sahnesi ile üç İncil yazarının resimleri Bizans üslûbundadır. Hat ve tezhipler ise İslâmî karakterde olup Suriye civarında hazırlanan eserlerin üslûbundadır. Kitapta herhangi bir kayıt bulunmamakla birlikte, eserin Fâtih Sultan Mehmed döneminde saray kütüphanesine girdiği düşünülmektedir. Kitap daha sonra Sultan II. Bayezid'in mührü ile mühürlenmiş ve dönemin kitap envanterinde kayıt altına alınmıştır. İncil'in 10^{b}-11^{a} yaprakları Matta İncil'inin başlangıcı olup çift sayfa tezhiplidir.

It is the illustrated manuscript of the Arabic translation of the Gospel which includes the Deisis scene depicting Jesus Christ, Virgin Mary, and John the Baptist and the paintings of three Gospel writers in Byzantine style. Calligraphy and illumination reflects the Islamic style and are in the style of the works prepared around Syria. Although there is no record in the book, it is thought that it entered the Palace library during the period of Fatih Sultan Mehmed. The book was later sealed with the seal of Sultan Bayezid II and entered the book inventory of the period. The pages of 10^{b}-11^{a} are the beginning of the Matthew Gospel and are both illuminated.

قد صُور مشهد دئي سيس الذي رسم فيه النبي عيسى ومريم ويحيى المعمداني وتصاوير مؤلّفي الأناجيل الثلاثة الموجودة في الإنجيل المصوّر، المترجم إلى العربية على أسلوب البيزنطيين. أما الخطوط والتذهيبات الموجودة فيه فهي على الأسلوب الإسلامي ونمط الآثار المصنوعة في جوار سوريا. رغم من عدم وجود أي قيد في الكتاب يعتقد أنه نقل إلى قصر طوب قابي ودخل إلى مكتبة القصر في عهد السلطان محمد الفاتح. وقد ختم الكتاب فيما بعد بخاتم السلطان بايزيد الثاني فدخل إلى قائمة الكتب لتلك الفترة. القسم الذي يقع على صفحتي ١٠ب – ١١أ المذهبتين من الكتاب هو بداية إنجيل متى.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, A.3519 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, A.3519* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، A. ٣٥١٩

34 İncil
Gospel
الإنجيل

Ermenice İncil

18. yüzyıl
181x250x83 mm, 308 yaprak, 20 satır
Kâğıt, mürekkep, suluboya ve opak pigment

Ayasofya Müzesi Kitaplığı,
İkona ve Kilise Eşyaları Koleksiyonu 12041

Eserin deri kaplı ahşap cilt kapakları üzerinde ön kapakta 15'i taşlı 42 adet, arka kapakta 1'i taşlı 4 adet adak madalyonu yer alır. Çeşitli metal ve alaşımlardan yapılmış madalyonlarda akik, kök yakut ve kök zümrüt gibi yarı değerli taşlar vardır. Metin, krem rengi el yapımı kâğıda kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Pembe ve mor renklerle dört sayfada İncil yazarları tasvir edilmiştir. Altı sayfada başlık tezhibi yer alır. İncil yazarlarının bulunduğu sayfalarda ipek dokuma ile ayırıcı sayfa yapılmıştır.

Armenian Gospel

18th century
181x250x83 mm, 308 folios, 20 lines
Paper, ink, watercolor and opaque pigments.

The Library of Hagiasophia Museum, Collection of Icons and Ecclesiastical Materials 12041

There are 46 votive medallions on the leather-covered wooden boards of the book cover. 42 medallions, 15 of which are made of precious stones, are located on the front cover while 4 medallions, one of which is made of stone, are on the back cover. Medallions made of various metals and alloys contain semi-precious stones such as agate, root ruby and root emerald. The text is written in red and black ink on cream handmade paper. 4 pages of the work contain pink and purple depictions of the authors of the Gospels. Likewise, six pages of it have illuminations in headers. Also, there are silk-woven pages to protect the authors' depictions.

نسخة إنجيل بالأرمنية.

القرن ١٨ الميلادي
١٨١x٢٥٠x٨٣ مم، ٣٠٨ ورقا، ٢٠ سطرا
الورق، الحبر، الصبغ مائي، الصبغ غير شفاف

مكتبة متحف آيا صوفيا، خزانة الأيقونات والأثث للكنيسة ١٢٠٤١

على الغلاف الأمامي الخشبي المغلف بالجلد ٤٢ وساما و١٥ منها حجرية، وعلى الغلاف الخلفي ٤ أوسمة والواحد منها حجري. والأوسمة مصنوعة من المعادن والسبائك المختلفة، فالأحجار على الأوسمة مثل العقيق، وجذر الياقوت، والزمرد من الأحجار شبه كريمة. وأما المتن فنسخ بالحبر الأسود والأحمر على ورق أصفر اللون الباهت المصنوع يدويا. وتم تصوير كتبة الإنجيل باللون البنفسجي والوردي في أربع صفحات. واللوحات الموجودة في ست صفحات مذهبة. وجعلت بين الصفحات التي فيها صور كتبة الأناجيل صفحات وقائية من النسيج الحريري.

Ayasofya Müzesi Kitaplığı, İkona ve Kilise Eşyaları Koleksiyonu, 12041 / *The Library of Hagiasophia Museum, Collection of Icons and Ecclesiastical Materials 12041*
مكتبة متحف آيا صوفيا، خزانة الأيقونات والأثث للكنيسة ١٢٠٤١

35 Al Hayle d-Moran Yeşu‘ Mşiho ... Ak Tekso Musulyo

Al Hayle d-Moran Yeşu‘ Mşiho ... Ak Tekso Musulyo

كتاب الطقوس والصلوات والمواعظ وفيه فصول من الإنجيل للكنيسة الكلدانية بالموصل

Musul Keldânî Kilisesi İncil’inden bölümler ile âyin, dua ve vaazlar içeren Al Hayle d-Moran Yeşu‘ Mşiho ... Ak Tekso Musulyo nüshası.

314x 452x62 mm, 110 yaprak, 23 satır
Süryânî Alfabesi, Nestûrî/Madnho (Şarkî) hat
Krem rengi Avrupa kâğıdı, siyah, kırmızı, sarı mürekkep, opak pigment

TYEK, Süleymaniye YEK,
Yazma Bağışlar 8120

Musul Keldânî Kilisesi İncil’inden bölümler içeren âyin, dua ve vaaz kitabıdır. Sergilenmekte olan 65[b] sayfasında Hz. Îsâ, Hz. Meryem ve Havâriler resmedilmiştir. 66[a]’da ise “Yuhanna’nın Şahitliğine Göre Efendimiz Îsâ Mesîh’in Hayatı” başlığıyla Hz. Îsâ’nın hayatından bir bölüm anlatılmaktadır. Ön ve arka kapaklar ahşap üzerine kahverengi deriyle kaplanmıştır. Ön ve arka kapakların orta kısmında renkli boyalar kullanılarak çizilmiş olan büyük bir haç motifi yer almaktadır. Haç motifinin etrafı renkli boyalarla ve el çizimi geometrik desenlerle bezelidir. Eserin baş ve etek şîrâzesi, pembe ve yeşil renkler kullanılarak balıksırtı deseninde örülmüştür.

A copy of *Al Hayle d-Moran Yeşu‘ Mşiho* ... Ak Tekso Musulyo, a book of rites, prayers and preaching that contains chapters from the Bible of the Chaldean Church of Mousul.

314x 452x62 mm, 110 folios, 23 lines
Assyrian alphabet, Nestorian/Eastern Script
Cream colored European paper, black, red, yellow ink, opaque pigment

TYEK, Süleymaniye Library,
Yazma Bağışlar 8120

The book of rites, prayers and preaching that contains chapters from the Bible of the Chaldean Church of Mousul. On page 65[b] on display, Jesus, Mary and the apostles are depicted. On page 66[a], life of Jesus is depicted under the heading “According to the witnesses of John, the Life of our Lord Jesus Christ”. The front and back covers are wooden boards covered with brown leather. A big cross motif was drawn in the middle of the front and back covers by using colorful paints. The cross motif was decorated with colorful paints and hand-drawn geometric patterns. Headband of the work was knitted in a herringbone pattern by using pink and green colors.

كتاب الطقوس والصلوات والمواعظ وفيه فصول من الإنجيل للكنيسة الكلدانية بالموصل.

٣١٤×٤٥٢×٦٢ مم، ورقا، ٢٣ سطرا
الأبجدية السريانية، الخط النسطوري/الشرقي
الورق الأوروبي كريم اللون، الحبر الأسود والأحمر والأصفر

TYEK، المكتبة السليمانية، يازما باغشلر ٨١٢٠

كتاب الطقوس والصلوات والمواعظ وفيه فصول من الإنجيل للكنيسة الكلدانية بالموصل. توجد في الصفحة ٦٥ب صورة مرسومة فيها عيسى ومريم والحواريون. وتذكر في ٦٦أ حياة عيسى المسيح تحت عنوان ”حياة ربنا عيسى المسيح على شهادة يحيى.“. الغلاف مغلف بالجلد البني على الخشب وعليه رمزالصليب ملون بالألوان المختلفة. توجد حوالي هذا الرمز زخارف هندسية ملونة. شريط نهاية الكعب محبوك بالخيوط الوردية والخضراء.

TYEK, Süleymaniye YEK, Yazma Bağışlar, 8120 / *TYEK, Süleymaniye Library, Yazma Bağışlar 8120*
TYEK، المكتبة السليمانية، يازما باغشلر ٨١٢٠

36 Kritovulos Tarihi

Historia of Kritovoulos

تاريخ كريتوبولوس

Fâtih Sultan Mehmed'in isteği ile 1467'de Kritovulos (ö.1470 civarı) tarafından yazılan *Kritovulos Tarihi.*

History of Mehmed the Conqueror, written by Kritovoulos (died around 1470) with the order of Fatih Sultan Mehmed in 1467.

نسخة من تاريخ مايكل كريتوبولوس (ت. قرابة ١٤٧٠ الميلادي) ألفه بأمر السلطان محمد الفاتح في عام ١٤٦٧ الميلادي.

148x221x40 mm, XII+310 varak, 22 satır
Yunanca
Kâğıt, siyah ve kırmızı mürekkep

148x221x40 mm XII+310 folios, 22 lines
Greek
Paper, black and red ink

١٤٨×٢٢١×٤٠ مم، ورقا، ٢٣ سطرا
اليونانية
الورق، الحبر الأسود والأحمر

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, G.İ. 3

National Palaces,
Topkapı Palace Library, G.İ. 3

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، G.I ٣

İmrozlu Kritovulos'un 1453 yılında yazmaya başladığı ve 1467'de sultana takdim ettiği eser dünyada bilinen tek nüshadır. 1451-67 yılları arasında gerçekleşen olayların anlatıldığı kitap beş bölümden oluşur. 1ª yaprağında Kritovulos eserini Fâtih Sultan Mehmed'e ithaf ettiğini "Bahtiyar, mazhar ve muzaffer, üstün ve yenilmez, Tanrı'nın yardımıyla karanın ve denizin hâkimi şahların şahı, yüce İmparator Mehmed'e kulların kulu adalı Kritovulos'tan" ifadeleriyle belirtir.

The manuscript which was written by Kritovuolus of Imbros is the only known copy in the world. Kritovuolus started to writehis book in 1453 and presented it to the Sultan Mehmed II in 1467. The book, which describes the events that took place between 1451-67, consists of five chapters. On page 1ª Kritovuolus states that he dedicated his work to Fatih Sultan Mehmed with the words of "Elated, glorious, victorious, superior and invincible, with the help of God the master of the land and sea, the king of the kings, to the great emperor Mehmed from the servant of the servants Kritobulos of Imbros".

كتاب الطقوس والصلوات والمواعظ وفيه فصول من الإنجيل للكنيسة الكلدانية بالموصل. توجد في الصفحة ٦٥ب صورة مرسومة فيها عيسى ومريم والحواريون. وتذكر في ٦٦ا حياة عيسى المسيح تحت عنوان ''حياة ربنا عيسى المسيح على شهادة يحيى.''. الغلاف مغلف بالجلد البني على الخشب وعليه رمزالصليب ملون بالألوان المختلفة. توجد حوالي هذا الرمز زخارف هندسية ملونة. شريط نهاية الكعب محبوك بالخيوط الوردية والخضراء.

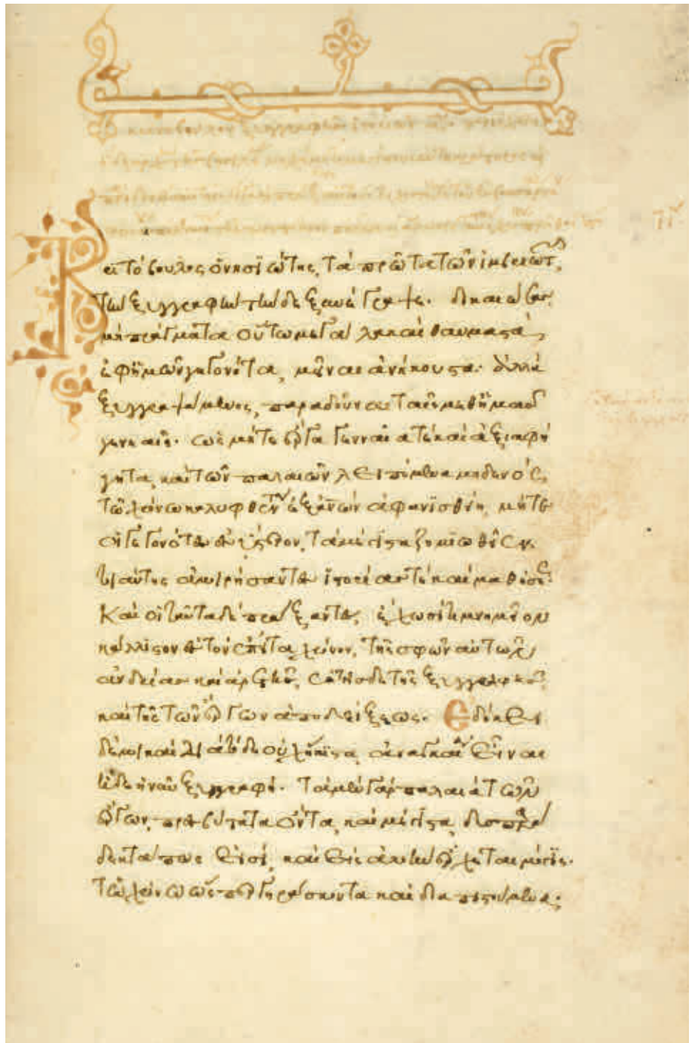

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, G.İ. 3 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, G.İ. 3 /*
القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، G.I ٣

37 el-İşârât ve'l-Tenbihât

al-Isharāt wa al-Tanbīhāt

الإشارات والتنبيهات

İbn Sînâ'nın (ö. 428/1037) *el-İşârât ve't-Tenbîhât* adlı eserinin, Ali b. Fethullah el-Isfahânî tarafından Fâtih Sultan Mehmed'e sunulmak üzere 869/1464'te istinsah edilen nüshası.

135x215x25 mm, 165 yaprak, 11 satır
Arapça-Ta'lîk
Kâğıt, altın, opak pigment, mürekkep

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, A. 3278

İbn Sînâ'nın mantık, fizik ve metafiziğe dair son görüşlerini ihtiva eden eseridir. Müzehhep zahriye sayfası üç paftalıdır. Baş ve alt paftalarda, lacivert zemin üzerine, beyaz rûmî motiflerin arasına, altın kullanılarak sülüs hatla yazılmış ifadede kitabın Fâtih Sultan Mehmed Han adına istinsah edildiği belirtilmiştir. Orta paftada, lacivert zemin üzerine, rûmî motifli süslemelerin arasına, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle sülüs hatla kitabın ismi ile müellifin ismi yazmaktadır. Aynı sayfada Sultan II. Bayezid ve Sultan III. Ahmed'in mühürleri de yer alır.

Copy of İbn Sīnā's (d. 428/1037) treatise of *al-Isharāt wa al-Tanbīhāt* prepared by Ali b. Fathallah al-İsfahānī in 869/1464 for the library of Mehmed II.

135x215x25 mm, 165 folios, 11 lines
Arabic-Ta'līq
Paper, gold, opaque pigment, ink

National Palaces,
Topkapı Palace Library, A. 3278

It is the work of Ibn Sīnā that contains his last thoughts about logic, physics and metaphysics. The illuminated zahriyah is composed of three frames. In the head and bottom frames which were decorated with rūmī motifs on a blue ground, it is written in thuluth script that the book was dedicated to Fatih Sultan Mehmed Han. In the middle frame which was decorated again with rūmī motifs on a blue ground, the name of the book and the name of the author were written with lead white ink in tuluth script on a golden ground. On the same page there are also the seals of Sultan Beyazid II and Sultan Ahmed III.

نسخة الإشارات والتنبيهات لابن سينا (ت. ١٠٣٧/٤٢٨)، نسخها علي بن فتح الله الإصفهاني للسلطان محمد الفاتح في ١٤٦٤/٨٦٩.

٢٥×٢١٥×١٣٥ مم، ١٦٥ ورقا، ١١ سطرا
العربية–التعليق
الورق، الذهب، الصبغ غير شفاف، الحبر

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، A. ٣٢٧٨

يحتوي كتاب الإشارات والتنبيهات على آراء ابن سينا النهائية في المنطق والعلم الطبيعة وعلم ما بعد الطبيعة. صفحة الصدارة مذهّبة عليها ثلاثة إطارات. تظهر في الإطار العلوي والسفلي العبارة المكتوبة بالحبر الأبيض وبالخط الثلث بين الزخارف الرومية البيضاء على الصحن لاجوردي اللون تدل على أن الكتاب مقدّم للسلطان محمد الفاتح. وكُتب على الإطار المركزي عنوان الكتاب واسم المؤلف بالخطّ الثلث وبالحبر الأبيض على الصحن المذهّب وبين الزخارف الرومية على الصحن لاجوردي اللون. ويوجد ختم السلطان بايزيد الثاني وختم السلطان أحمد الثالث في الصفحة نفسها.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, A. 3278 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, A. 3278* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، A. ٣٢٧٨

38 Târih-i Ebü'l-Feth

Tārīkh-i Abū al-Fath

تاريخ أبو الفتح

Fâtih Sultan Mehmed'in gaza ve fetihlerini içeren *Târîh-i Ebü'l-Feth'in* dönemin tarihçilerinden Tursun Bey (ö. 896/ 1491'den sonra) tarafından 1470 civarında yazılan nüshası.

133 x176x27 mm, 172 yaprak, 13 satır
Türkçe-Nesih
Kâğıt, siyah ve kırmızı mürekkep, altın

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H. 1470

Tārīkh-i Abū al-Fath (The History of the Conqueror) which contains wars and conquests of Sultan Mehmed II, was written by Tursun Bey (d. 896/after 1491), the historian of the period, around 1470.

175 x130x30 mm 172 folios, 13 lines
Turkish-Naskh
Paper, black and red ink, gold

National Palaces,
Topkapı Palace Library, H. 1470

ألّف تاريخ أبو الفتح المحتوي على غزوات وفتوحات السلطان محمّد الفاتح من قِبل طورسون بك (ت. بعد ١٤٩١/٨٩٦) وهو من المؤرّخين في عصره، ألف كتابه حوالي ١٤٧٠ الميلادي.

١٣٣X١٧٦X٢٧ مم، ١٧٢ ورقا، ١٣ سطرا
التركية–النسخ
الورقة، الحبر الأسود والأحمر، الذهب

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، H ١٤٧٠

Kitap Fâtih'in ilk cülûsuyla başlayıp Hadım Ali Paşa'nın Memlüklü seferiyle sona ermektedir. Fâtih Sultan Mehmed'in şahsiyeti, fetih siyaseti ve stratejisi hakkında önemli bilgiler içeren kitapta; ülkelerin fizikî coğrafyası ile askerî ve iktisadî bakımdan önem taşıyan pek çok konuda bilgi verilmesi, kitaba tarihî-coğrafî bir nitelik kazandırmıştır. 1^{b}-2^{a} sayfaları sülüs hatlı ve altınla yazılmış besmeleden sonra "... ve sana yeryüzünde bir zamanlar doğusuna ve batısına hükmetmiş âdil ve güçlü bir hükümdar olan Zülkarneyn'den sorarlar." mealindeki Kehf sûresinin 83. ayetini içerir.

The book starts with the first enthronement of Fatih and ends with the Mamluk expedition of Hadım Ali Paşa. In the book, which contains important information about Fatih Sultan Mehmed's personality, conquest politics and strategy, providing information on the physical geography of the countries and on many subjects that are of military and economic importance have added a historical-geographical feature to the book. On pages 1^{b}-2^{a}, Basmala was written with gold in thuluth script. After the Basmala, the 83rd verse of Sûrat al-Kahf with the meaning of "... and they ask you about Zul-qarnain, a just and powerful ruler who once ruled the east and west of the earth." was written.

يبدأ المؤلَّف الموضوع بجلوس السلطان محمّد الفاتح وينتهي بغزوة الخادم علي باشا إلى المماليك. الكتاب يتضمّن معلومات مهمّة حول شخصية السلطان محمّد الفاتح وسياسة وإستراتيجية فتوحاته، ومعلومات حول الجغرافيا الطبيعية للبلدان والعديد من الموضوعات ذات الأهمية العسكرية والاقتصادية، قد أضافت ميزة تاريخية جغرافية على الكتاب. في صفحتي $1^{ب}$-$2^{أ}$ البسملة المرسومة بخط الثلث المزخرفة بالذهب وبعدها الآية ٨٣ من سورة الكهف ﴿وَيَسْئَلُونَكَ عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِ﴾.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H. 1470 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, H. 1470* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، A. ٣٢٧٨

39 Kitâbu'l-Hiyel

Kitāb al-Hiyal

كتاب الحيل

İsmâil b. el-Rezzâz el-Cezerî'nin (ö. 13. yüzyıl) *Kitâbü'l-Hiyel* adlı mekanik aletlerle ilgili kitabının Muhammed b. Yusuf b. Osman tarafından 602/1206 yılında istinsah edilen nüshası.

The Manuscript of the treatise about mechanical devices of Ismā'īl ibn al-Razzāz al-Jazarī's ***Kitāb al-Hiyal*** (The Book of Knowledge of Ingenious Mechanical Devices) copied by Muhammad b. Yūsūf b. Uthmān on 602/1206.

نسخة كتاب الحيل لإسماعيل بن الرزاز الجزري (ت. في القرن ١٣) في الآلات الميكانيكية. نسخه محمد بن يوسف بن عثمان في ١٢٠٦/٦٠٢.

260x330x50 mm 179 yaprak, satır sayısı muhtelif
Arapça-Nesih
Kâğıt, siyah ve kırmızı mürekkep, altın, opak pigment

260x330x50 mm 179 folios, number of lines are variable
Arabic-Naskh
Paper, black and red ink, gold, opaque pigment

٢٦٠×٣٣٠×٥٠ مم، ١٧٩ ورقا، مختلف السطور
العربية–النسخ
الورق، الحبر الأسود والأحمر، الذهب، الصبغ غير شفاف

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, A. 3472

National Palaces,
Topkapı Palace Library, A. 3472

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، A. ٣٤٧٢

Günümüzdeki otomasyon sistemleri, bilgisayar ve robotik biliminin öncü çalışmalarından biri olan eserde; mekanik hareketlerden mühendislikte faydalanmayı içeren ve gündelik hayatta kullanıma yönelik su saatleri, çeşmeler, mekanik yollarla hareket eden otomatik müzik aletlerinin çizimleri vardır. Kitabın başında II. Bayezid ve III. Ahmed'in vakıf mührü olup Kûfî hatla kitabın adı yazılıdır. 121^{b}-122^{a} sayfalarında suyun kaldırma gücünü kullanan robot aracılığıyla ibrikli abdest alma makinası resmedilmiştir.

The manuscript is one of the pioneering works of computer science and robotics in today's automation systems. The work consists of many drawings of devices which were designed by using the principle of mechanical movements in engineering and designed for daily use such as automatic musical instruments that move mechanically, fountains and water clocks. There are waqf seals of Bayezid III and Ahmed III in the beginning of the manuscript and the name of the book was written in Kûfî script in the same place. On pages 121^{b}-122^{a}, the brass pitcher working with the principle of the lifting power of the water designed for the ritual ablution was illustrated.

يبدأ المؤلَّف الموضوع بجلوس السلطان محمّد الفاتح وينتهي بغزوة الخادم علي باشا إلى المماليك. الكتاب يتضمّن معلومات مهمّة حول شخصية السلطان محمّد الفاتح وسياسة وإستراتيجية فتوحاته، ومعلومات حول الجغرافيا الطبيعية للبلدان والعديد من الموضوعات ذات الأهمية العسكرية والاقتصادية، قد أضافت ميزة تاريخية جغرافية على الكتاب. في صفحتي ١٢١^{ب}–١٢٢^{أ} البسملة المرسومة بخط الثلث المزخرفة بالذهب وبعدها الآية ٨٣ من سورة الكهف ﴿وَيَسْئَلُونَكَ عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِ﴾.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, A. 3472 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, A. 3472* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، A. ٣٤٧٢

40 Kitâbü's-Satranç
Kıtāb al-Shatranj
كتاب الشطرنج

Bizzat müellifi Muhammed b. Hevâ b. Osman tarafından, 20 Ramazan 618/7 Kasım 1221 tarihinde yazılan satranç kitabı.

191x252x25 mm, 77 varak, 17 satır
Arapça-Arabî hat
Kâğıt, kahverengi ve kırmızı mürekkep

TYEK, Atıf Efendi YEK, Atıf Efendi 2234

Satranç oyununu tanıtmak amacıyla 800 yıl önce yazılmış olan *Kitâbü's-Satranç*, çok sayıda tablo ve çizim eşliğinde satrancın nasıl oynandığına dair bilgiler vermektedir. Oyun çizimleri içeren eser, nohudî, âharlı ve mühreli el yapımı Doğu kâğıdına kahverengi mürekkep ile yazılmıştır. Oyun çizimleri ve başlıklar kırmızı renklidir. Salbekli, oval şemseli, mıklepli, koyu kahverengi deri cildi sonradan yapılmıştır. Eserin 32^{b}-33^{a} sayfalarında çizilen tablolarda temsilî birer satranç oyunu gösterilmektedir. Tabloların altında karşılıklı hamleler anlatılarak galip olan taraf belirtilmektedir. 32^{b}'de kırmızı taraf galip iken 33^{a}'da siyah taraf galip gelmektedir.

The author, Muhammad b. Hawā b. Uthmān, wrote the Chess Book at 20th of Ramadan 618/ 7th of October 1221.

191x252x25 mm, 77 folios, 17 lines
Arabic-Arabī script
Paper, brown and red ink

TYEK, Atıf Efendi Library, Atıf Efendi 2234

"Chess Book" (*Kitāb al-Shatranj*) was written 800 years ago to introduce the chess game. Accompanied by lots of tables and drawings, the book gives information about how to play chess. The book that includes game sketches was written on chickpea color, sized and polished Eastern paper by using brown ink. Game sketches and the headings are in red. Dark brown leather binding with oval centre-medallion, pendants and envelope flap is a later addition. There is a representative chess game drawing on the folios 32^{b}-33^{a}. Below the tables, the moves of the players are described and the winning side is indicated. On the folio 32^{b}, the red side is the winner while on 33^{a}, the black side is the winner.

كتاب الشطرنج المكتوب بخط مؤلفه محمد بن هوا بن عثمان في ٢٠ رمضان ٧/٦١٨ تشرين الثاني ١٢٢١.

١٩١X٢٥٢X٢٥ مم،٧٧ ورقا، ١٧ سطرا
العربية، الخط العربي
الورق، الحبر الأحمر والبني

TYEK، مكتبة عاطف أفندي، عاطف أفندي ٢٢٣٤

كتاب الشطرنج الذي كتب قبل ثمانمائة سنة لتعريف لعبة الشطرنج، يقدم معلومات عن كيفية لعبة الشطرنج من خلال العديد من اللوحات والرسوم. وقد نسخ الأثر المحتوي رسوم اللعبة، بالحبر البني على ورق الشرقي الأصفر المقهر المصقل. ورسوم اللعبة والعناوين باللون الأحمر. وصنع غلاف الكتاب بني اللون الغامق متأخر، وعليه الشمسة البيضوية المصلوبة واللسان. و تظهر لعبة الشطرنج التمثيلية على اللوحتين المرسومتين في صفحتي ٣٢ب و٣٣أ. وذكرت تحت كل لوحة الحركات المتناوبة بين لاعبين مع ذكر الفائز منهما. والفايز في الصفحة ٣٢ب هو اللاعب الأحمر بينما الفائز في الصفحة ١٣٣ هو اللاعب الأسود.

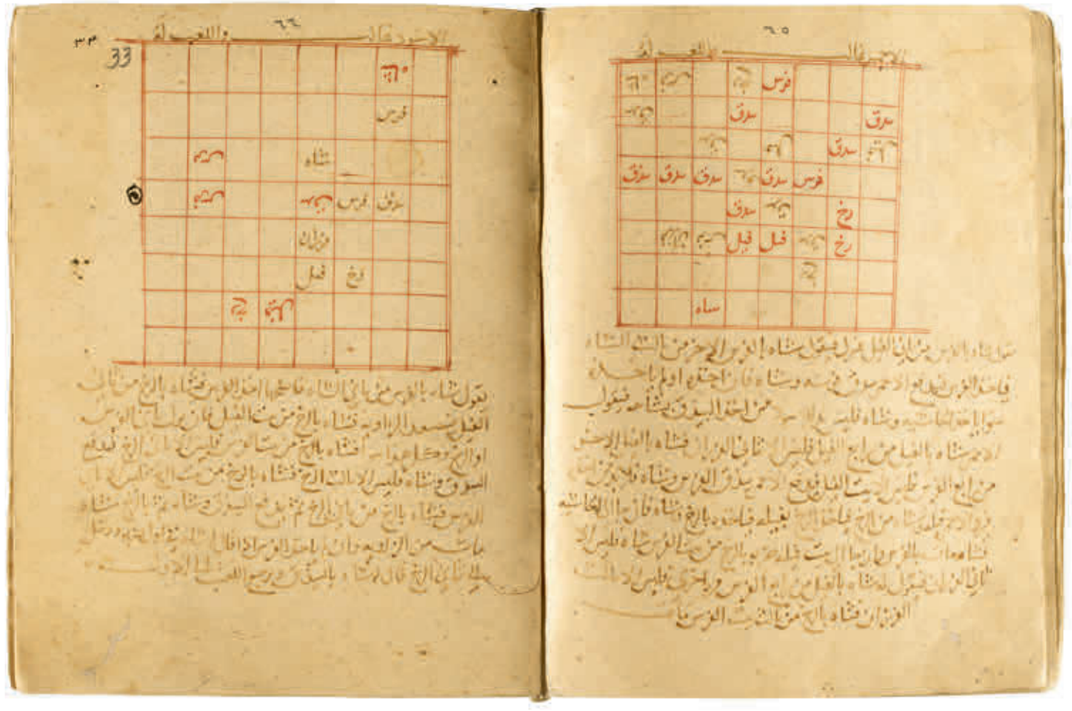

TYEK, Atıf Efendi Library, Atıf Efendi, 2234 / *TYEK, Atıf Efendi Library, Atıf Efendi 2234* / TYEK، مكتبة عاطف أفندي، عاطف أفندي ٢٢٣٤

41 el-Besâir fî İlmi'l-Menâzır

al-Basā'ir fī 'Ilm al-Manāzir

البصائر في علم المناظر

Kemâleddin el-Fârisî'nin, İbnü'l-Heysem'in optik ilmine dair *Kitâbü'l-Menâzır* adlı eseri üzerine yazdığı *Tenkîhü'l-Menâzır* isimli şerhinin özetinin Ramazan 837/Mayıs 1434 tarihinde istinsah edilmiş nüshası.

135x176x20 mm, 114 yaprak, 19 satır
Arapça-Arabî hat
Kâğıt, siyah ve kırmızı mürekkep

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2451

A summary of the commentary of Kamāl al-Dīn al-Fārisī on Ibn al-Haytham's *Kitāb al-Manāzir*, copied in Ramadān 837/ May 1434.

135x176x20 mm, 114 folios, 19 lines
Arabic-Arabī script
Paper, black and red ink

TYEK, Süleymaniye Library, Ayasofya 2451

مختصر الشرح المسمى بـتنقيح المناظر لكمال الدين الفارسي على كتاب المناظر لابن الهيثم في علم البصريات. النسخة مكتوبة في رمضان ٨٣٦/أيار ١٤٣٤.

١٣٥X١٧٦X٢٠ مم، ١١٤ ورقا، ١٩ سطرا
العربية، الخط العربي
الورق المقهر، الحبر

TYEK، المكتبة السليمانية، آيا صوفيا ٢٤٥١

Kemâleddin el-Fârisî'nin, İbnü'l-Heysem'in optik ilmine dair *Kitâbü'l-Menâzır* adlı eseri üzerine yazdığı *Tenkîhü'l-Menâzır* isimli şerhinin özetidir. Eser, ışığın niteliği ve yayılımı, görmenin koşulları, yansıma, ışığın kırılması ve gökkuşağının oluşumu gibi konuları ele almaktadır. Nüshanın 1[a] sayfasında, Sultan II. Bayezid'in mührü ile Sultan I. Mahmud'un vakıf kaydı ve mührü yer almaktadır.
Eser, krem rengi, âharlı, el yapımı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak Arabî hat ile değişken satır düzeninde yazılmıştır. Eserde optik bilimi ile ilgili çizimler yer almaktadır. Eserin 8[b]-9[a] sayfalarında ışığın konik yapıdaki tümsek ve çukur aynalarda yansımasıyla meydana gelen görüntü oluşumları geometrik çizimlerle gösterilmiştir.

This copy is a summary of the commentary of Kamāl al-Dīn al-Fārisī, titled T*anqīh al-Manāzir*, on Ibn al-Haytham's *Kitāb al-Manāzir*. The topics discussed in this book are: the nature of light and its diffusion, the form of sight, photometry, conditions of sight, reflection, light refraction and formation of rainbow. On the folio 1[a], there are seals of Sultan Bāyezīd II and Mahmūd I with their endowment records. The copy is written on a cream color, sized, and Eastern style paper with black and red inks in Arabī script with varying lines per page. The work includes geometrical drawings and illustrations. On folios 8[b]-9[a], there are illustrations, with geometrical drawings, of the reflection of light on concave and convex mirrors.

الكتاب مختصر الشرح المسمى بـ تنقيح المناظر لكمال الدين الفارسي على المناظر لابن الهيثم في علم البصريات. ويحتوي الكتاب على مسائل مثل خاصية الضوء وانتشاره، وكيفية الرؤية، والمضوائية، وشروط الرؤية والإنعكاس وإنكسار الضوء، وتكوّن قوس قزح. وتقع على صحيفة ١[أ] ختم السلطان بايزيد الثاني، وختم السلطان محمود الأول وقيد الوقف له. ونسخ الكتاب بخط شبيه بالتعليق بالحبر الأسود والأحمر على ورق شرقي أصفر اللون الباهت المصنوع يدويا، وعدد الأسطر مختلف. وفي الكتاب رسوم توضيحية فيما يتعلق بعلم البصريات. وتظهر رسوم هندسية على صفحتي ٨[ب]-٩[أ] تكوّنات الصور التي حصلت بإنعكاس الضوء على المرايا المحدبة والمقعرة مخروطية الشكل.

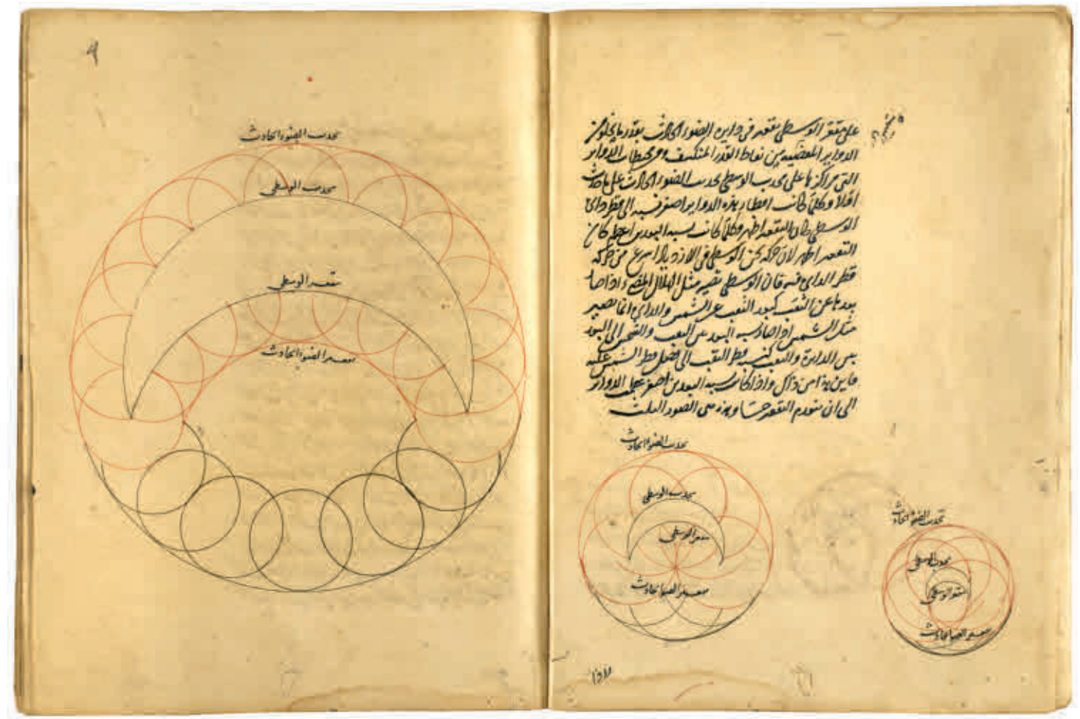

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya, 2451 / *TYEK, Süleymaniye Library, Ayasofya 2451* / TYEK، مكتبة عاطف أفندي، عاطف أفندي ٢٢٣٤

42 Keşfü'l-Beyân an Sıfâti'l-Hayevân

Kashf al-Bayān an Sıfāt al-Hayawān

كشف البيان عن صفات الحيوان

İskenderiyeli âlim Ebü'l-Feth Muhammed b. Şeyh Bedreddin Muhammed b. Atiyye el-İskenderî el-Avfî (ö. 940/1534) tarafından yazılan, *Keşfü'l-Beyân an Sıfâti'l-Hayevân* isimli ansiklopedinin dünyada bilinen tek nüshası.

210x310x82 mm, 210 yaprak, 21 satır
Arapça-Arabî hat
Kâğıt, siyah ve kırmızı mürekkep

62 cilt
TYEK, Millet YEK, Feyzullah Efendi 1687

The unique copy of *Kashf al-Bayān an Sıfāt al-Hayawān*, written by Abū al-Fath Muhammad b. Shaykh Badr al-Dīn Muhammad b. ʻAtiyyah al-Iskandarī al-ʻAwfī (d. 940/1534).

210x310x82 mm, 210 folios, 21 lines
Arabic-Arabī script
Paper, black and red ink

62 volumes
TYEK, Millet Library, Feyzullah Efendi 1687

نسخة فريدة من كتاب موسوعي المسمى بـكشف البيان عن صفات الحيوان للعالم الإسكندري أبي الفتح محمد بن شيخ بدرالدين محمد بن عطية الإسكندري العوفي.

٢١٠x٣١٠x٨٢ مم، ٢١٠ ورقا، ٢١ سطرا
العربية–الخط العربي
الورق المقهر، الحبر الأسود والأحمر

٦٢ مجلدا
TYEK، مكتبة ملت، فيض الله أفندي ١٦٨٧.

Müellif eserin ilk cildinin 1[a]-15[b] sayfalarında kendisinden, eseri nasıl hazırladığından, okuduğu kitaplardan ve bunların yazarlarından söz eder. Önsöz niteliğindeki ilk ciltten sonra, eser alfabetik düzende devam eder. Toplam 62 cilt ve 14.493 varaktan oluşan eser, hayvanlar/canlılar âlemi ile ilgili olarak en kapsamlı ansiklopedik eser olma özelliğini taşıyıp, müellif hattıdır ve yazımı 14 yılda tamamlanmıştır. Şeyhülislam Seyyid Feyzullah Efendi (ö. 1115/1703) ve oğlu Şeyhülislam Seyyid Mustafa Efendi (ö. 1158/1745) tarafından bir araya getirilen 62 cildin tamamı bugün Millet Yazma Eser Kütüphanesi Feyzullah Efendi Koleksiyonunda yer almaktadır. Âharlı krem ve nohudî renkli, mühreli, kalın el yapımı Doğu kâğıdı üzerine, demir içerikli karbon mürekkebi ve kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Eserin 1[b]-2[a] sayfalarında müellifin ismi ve Hz. Âdem'e (as) kadar uzanan şeceresi yer almaktadır.

On folios 1[a]-15[b] of the first volume of the work, the author mentions himself, the books he read and their authors. The first volume is like a foreword and other volumes are arranged in alphabetical order. The gigantic work, which consists of 14.493 folios in 62 volumes, is the most comprehensive encyclopedic work about the animal world. It is in the author's script and the composition of the work lasted for 14 years. All of the 62 volumes, which were gathered by Şeyhulislam Seyyid Feyzullah Efendi (d. 1115/1703) and his son Şeyhulislam Seyyid Mustafa Efendi (d. 1158/1745), are located in the collection of Feyzullah Efendi in Millet Manuscript Library. It was written with carbon and red ink on cream and chickpea colored, sized, polished, thick, hand-made Eastern paper. Pages 1[b]-2[a] contain the name of the author and his genealogical tree extending to the Prophet Âdam.

تحدث المؤلف في الصفحات ١ب–١٥ب من الجزء الأول من كتابه عن نفسه، وترتيب كتابه، والكتب التي قرأها وأصحاب تلك الكتب. ويعتبر الجزء الأول من الكتاب مقدمة له، ثم تليها الأجزاء الباقية على ترتيب حروف الهجائية. يتكون الكتاب من ١٤،٤٩٣ ورقا و٦٢ مجلدا. ويعدّ قطعة أثرية موسوعية أشمل فيما يتعلق بعالم الحيوانات والكائنات الحية. وهو بخط مؤلفه، وألفه في أربعة عشر عاما. إنّ شيخ الإسلام سيد فيض الله وابنه شيخ الإسلام سيد مصطفى هما اللذان قاما باستدراك جميع الأجزاء البالغ عددها ٦٢ جزءا. ونسخ الكتاب بالحبر الكربوني المفعم بالحديد على ورق شرقي مقهر مصقل أصفر اللون الباهت. ذكر المؤلف في صفحتي ١ب–٢أ اسمه ونسبه الذي ينتهي إلى النبي آدم عليه السلام.

TYEK, Millet YEK, Feyzullah Efendi, 1687 / *TYEK, Millet Library, Feyzullah Efendi 1687* / TYEK، مكتبة ملت، فيض الله أفندي ١٦٨٧

43 Teşrîh-i Ebdân ve Tercümân-ı Kıbâle-i Feylesûfân

Tashrīh-i Abdān wa Tarjumān-i Qibāla-i Faylasūfān

تشريح أبدان وترجمان قبالهٔ فيلسوفان

17. yüzyıl tabiplerinden Şemseddîn-i Itâkî'nin anatomi alanında kaleme aldığı ve Sultan IV. Murad'a ithaf ettiği *Teşrîh-i Ebdân ve Tercümân-ı Kıbâle-i Feylesûfân* adlı eseri.

175x260x25 mm, 134 yaprak, 17 satır
Türkçe-Nesih
Kâğıt, mürekkep, opak pigment, suluboya

TYEK, Süleymaniye YEK, Hüsrev Paşa 464

17. yüzyıl tabiplerinden Şemseddîn-i Itâkî'nin, Doğu ve Batı kaynaklarından istifade ederek anatomi ilmi hakkında, zengin çizimler eşliğinde hazırladığı eseridir. Müellife ait özgün anatomik çizimler ve açıklamalar bulunan eser, 1041/1632 yılında Sultan IV. Murad'a ithaf edilmiştir. Eserde insan vücudunun yaratılışı, dört unsur ve tek tek organların mizaçlarının açıklanmasının ardından baştan ayağa kadar bütün organlar ve damarlar tüm ayrıntılarıyla incelenmiştir. Krem rengi, el yapımı Doğu ve filigranlı Avrupa kâğıtları üzerine siyah, turuncu ve pembe mürekkep ile yazılmıştır. İçinde, renkli ve siyah mürekkeple yapılmış 29 adet anatomi çizimi yer alır.

***Tashrīh-i Abdān wa Tarjumān-i Qibāla-i Faylasūfān* written by the 17th-century physician Shams al-Dīn-i Itāqī in the field of anatomy and dedicated to Murād IV**

175x260x25 mm, 134 folios, 17 lines
Turkish-Naskh
Paper, ink, opaque pigment, watercolor

TYEK, Süleymaniye Library, Hüsrev Paşa 464

17th-century physician Shams al-Dīn-i Itāqī has prepared the work by consulting Eastern and the Western sources and adding substantial drawings. The work, which includes drawings and depictions genuine to the author, was dedicated to Murād IV in 1041/1632. After analyzing creation of the human body, the four-substances, and humors of organs one by one, the work then proceeds to elaborate on the whole organization of organs and veins from head to toe. The book was written with black, orange and pink ink on watermarked Western paper and plain Eastern paper. It has twenty-nine anatomical drawings applied with black and colorful inks.

كتاب تشريح أبدان وترجمان قباله‌ء فيلسوفان في علم التشريح كتبه شمس الدين عتاقي الشرواني من أطباء القرن السابع عشر وأهداه إلى السلطان مراد الرابع.

٢٥×٢٦٠ ×١٧٥ مم، ١٣٤ ورقة، ١٧ سطرا
التركية–خط النسخ
الورق، الحبر الأسود، الألوان المائية، الصبغ غير شفافة

TYEK، المكتبة السليمانية، خسرو باشا ٤٦٤

شمس الدين عتاقي ألّف هذا الكتاب عن طريق الاستفادة من الكتب الغربية والشرقية وأهداه إلى السلطان العثماني مراد الرابع سنة ١٠٤١/١٦٣٢. يذكر فيه خلق جسم الإنسان والعناصر الأربعة والأمزجة وأعضاءالجسم كلها من الرأس إلى الرجل والأوردة بالتفاصيل.وقد كتبت بالحبر الأسود والبرتقالي والوردي على الورق الأوروبي مصنوع يدويا كريم اللون عليه علامات مائية. توجد فيه تسعة وعشرون صورة ملونة للتشريح رسمت من قبل المؤلف.

TYEK, Süleymaniye YEK, Hüsrev Paşa, 464 / *TYEK, Süleymaniye Library, Hüsrev Paşa 464* / TYEK، المكتبة السليمانية، خسرو باشا ٤٦٤

44 Kitâbü’l-Haşâiş fi’t-Tıb

Kitāb al-Hashā’ish fī al-Tibb

كتاب الحشائش في الطب

Pedanius Dioscorides’in tıp ilmine dair *De Materia Medica* adlı eserinin İstefân b. Bâsil tarafından *Kitâbü’l-Haşâiş fi’t-Tıb* ismiyle yapılmış Arapça tercümesi.

255x337x52 mm, 191 yaprak, 15 satır
Arapça-Arabî hat
Kâğıt, opak pigment, suluboya, mürekkep

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 3702

Yunan hekim ve bitki bilimci Pedanius Dioscorides’in Grekçe kaleme aldığı *De Materia Medica*’sının tercümesi olan eserde 300 civarında tıbbî bitkinin tanıtımı ve çizimleri yer almaktadır. Eserin ilk bölümünde ilaç yapımında kullanılan bitkiler hakkında bilgiler verilirken ikinci bölüm bunlardan hazırlanacak ilaçlar hakkındadır. Her bitkinin resmi, çeşitli yörelerdeki adları, tanımı, tedavide kullanılan kısımları, saklanması, ilaca dönüştürülmesi, kullanılabileceği hastalıklar ve yan etkilerini sınama metotları verilmiştir. Nüshanın zahriyesinde, Sultan I. Mahmud’un vakıf mührü bulunmaktadır. Metin krem rengi, âharlı, el yapımı Doğu kâğıdı üzerine kırmızı ve kahverengi mürekkep ile yazılmıştır. Eserin 102^{b}-103^{a} sayfalarındaki çizimde bir tür “yabani kekik” ve “Mısır kara yoncası” gösterilmektedir.

Kitāb al-Hashā’ish, Arabic version of *De Materia Medica* of Dioscorides, translated by Istafān b. Bāsil.

255x337x52 mm, 191 folios, 15 lines
Arabic-Arabī script
Paper, opaque pigment, watercolor, ink

TYEK, Süleymaniye Library, Ayasofya 3702

The Arabic translation of *De Materia Medica* written by the Greek physician and herbalist Pedanius Dioscorides in Greek contains drawings and descriptions of approximately 300 medical plants. Whereas the first chapter of the book contains information about plants used in drug making, the second part is about medicine that would be produced thereof. The work gives us the depiction of the plant, its names in different regions, its description, its parts used in treatment, the way to preserve, how to convert it to medicine, the diseases that can be treated with and the methods to test its side effects. The manuscript bears the donation (waqf) seal of Sultan Mahmud I on its zahriyah (front of textblock). The text is written in red and brown ink on cream-colored, sized, handmade Eastern paper. The drawing on folios 102^{b}-103^{a} of the work shows a species of thymus serpyllum (wild thyme) and trifolium alexandrium (Egyptian clover).

ترجمة كتاب الحشائش لديوسقوريدس فيدانيوس في علم الطب من قبل إسطفان بن باسيل.

٢٥٥x٣٣٧x٥٢مم، ١٩١ ورقا، ١٥ سطرا
العربية–الخط العربي
الورق المقهر، الصبغ غير شفاف، الصبغ مائي، الحبر

TYEK، المكتبة السليمانية، آياصوفيا ٣٧٠٢

نسخة من ترجمة كتاب دي ماتيريا ميديكا (De Materia Medica) الذي ألفه ديوسقوريدس فيدانيوس الحكيم والعالم في علم النبات باليونانية القديمة. وجاء فيه ذكر وتعريف ٣٠٠ حشيشة طبية مع صورها. ذكِرت في القسم الأول معلومات عن الحشائش التي تمّ استعمالها في صنع الأدوية، وفي القسم الثاني معلومات عن كيفية تركيب الأدوية من تلك الحشائش. وصوِّر فيه صور الحشائش مع ذكر أسمائها في البلاد المختلفة، والتعريف عنها، والأجزاء المستعملة منها في علم الطبابة، وكيفية الحفاظ عليها، وكيفية تحويلها إلى تراكيب علاجية، والأمراض وطرق الفحص والتحليل عن الآثار الجانبية لتلك الأدوية. ويوجد في صفحة الصدارة ختم الوقف للسلطان محمود الأول. النسخة مكتوبة بالحبر الأحمر والبني على ورق مقهر شرقي أصفر اللون الباهت المصنوع يدويا. يظهر على صفحتي ١٠٢^{ب}–١٠٣^{أ} صور لبوريوقلن (ميروفلون) والحندقوقي المصري.

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya, 3702 / *TYEK, Süleymaniye Library, Ayasofya 3702* / TYEK، المكتبة السليمانية، آياصوفيا ٣٧٠٢

45 Tahbîzü'l-Mathûn

Takhbīz al-Mathūn

تخبيز المطحون

İbn Sînâ'nın *el-Kânûn fi't-Tıb* adlı eserinin Tokadî Mustafa Efendi (ö. 1196/1782) tarafından yapılmış Türkçe tercümesi.

228x325x60 mm, 594 yaprak, 54 satır
Türkçe-Nesih
Kâğıt, mürekkep, opak pigment, altın

TYEK, Süleymaniye YEK, Hamidiye 1015

Sultan III. Mustafa'nın emriyle Tokadî Mustafa Efendi tarafından yapılan tercüme, *el-Kânûn*'un ilk Türkçe çevirisidir. Saray hekimlerinden olan Tokadî, eseri tercüme ederken matbu ve yazma nüshaları karşılaştırmış, bu nüshalarda görülen yanlışları düzeltmiş ve en sahih ibareyi bulmak için yoğun bir tahkik çabasına girmiştir. Eser bu yönüyle Osmanlı tıp literatürüne önemli katkılar sağlamıştır. Nüshanın zahriyesinde, Sultan I. Abdülhamid Han'ın vakıf mührü bulunmaktadır. Metin krem rengi, âharlı, mühreli Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Eserin unvan sayfası ve bölüm sonları tezhiplidir. Cildi salbekli, oval şemseli, mıklepli ve bordo renklidir. Eserin müzehhep serlevha sayfasında mütercimin mukaddimesi yer almaktadır.

The translation of Ibn Sīnā's *al-Qānūn fī al-Tibb*, which was translated by Tokadī Mustafa Efendi (d. 1196/1782).

228x325x60 mm, 594 folios, 54 lines
Turkish-Naskh
Paper, ink, opaque pigment, gold

TYEK, Süleymaniye Library, Hamidiye 1015

The work is regarded as the first translation of *al-Qānūn* in Turkish and it was prepared by Tokadī Mustafa Efendi on the order of Sultan Mustafa III. While preparing the translation, Tokadī, one of the physicians in the Palace, compared printed versions and manuscripts of the work, corrected the textual mistakes therein, and spent great effort to establish the most authentic text of *al-Qānūn*. The work made important contributions to the literature of Ottoman medicine. There is the endowment seal of Sultan Abdülhamid I on the zahriyah. The text is written on cream coloured, sized and burnished Eastern (Islamic) paper with black and red inks. The 'unwān page and the end of the chapters are illuminated. The claret red binding has lobed centre-piece, pendants and an envelope flap. There is the introduction of the translator on the illuminated frontispiece page.

نسخة من القانون في الطب لابن سينا التي قام مصطفى أفندي التوقادي بترجمته إلى التركية.

٢٢٨X٣٢٥X٦٠ مم، ٥٩٤ ورقا، ٥٤ سطرا
التركية–النسخ
الورق، الحبر، الصبغ غير شفاف، الذهب

TYEK، المكتبة السليمانية، الحميدية، ١٠١٥

هذه اول ترجمة تركية للقانون في الطب قام بها مصطفى أفندي التوقادي بأمر السلطان مصطفى الثالث. وأثناء ترجمته –وهو طبيب من أطباء القصر العثماني– قام بمقارنة النسخ المطبوعة والمخطوطة للقانون، وصحح الأخطاء الموجودة فيها، وبذل ما بذل من المجهود حتى وصل في عمله إلى أصح العبارات. والكتاب من هذا الجانب قدّم إسهامات هامة للمصنفات الطبية العثمانية. وعلى صفحة الصدارة للنسخة خاتم الوقف للسلطان عبد الحميد الأول. ونسخ النص بالحبر الأسود والأحمر على ورق مقهر مصقل شرقي أصفر اللون الباهت. وصفحة العنوان وجميع خواتيم الفصول مذهبة. وعلى الغلاف السرة اللوزية البيضوية المصلوبة باللون الأحمر الداكن، وله اللسان. جاءت مقدمةُ مترجم الكتاب في السرلوحة المذهبة المزخرفة.

TYEK, Süleymaniye YEK, Hamidiye, 1015 / *TYEK, Süleymaniye Library, Hamidiye 1015* / ١٠١٥ ،TYEK، المكتبة السليمانية، الحميدية

46 Tahdîdü Nihâyâti’l-Emâkin li-Tashîhi Mesâfâti’l-Mesâkin

Tahdīd Nihāyāt al-Amākin li-Tashīh Masāfāt al-Masākin

تحديد نهاية الأماكن لتصحيح مسافات المساكن

Bîrûnî’nin matematiksel coğrafyaya dair *Tahdîdü Nihâyâti’l-Emâkin li-Tashîhi Mesâfâti’l-Mesâkin* adlı eserinin 416/1025-26 tarihli bilinen tek nüshası.

170x215x40 mm, 171 yaprak, 13 satır
Arapça-Arabî hat
Kâğıt, kahverengi ve kırmızı mürekkep

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih 3386

Meşhur Türk âlimi Bîrûnî (ö. 453/1061) eserinde enlem-boylam, mesafe, yön ve kıble hesaplamalarıyla alâkalı doğru ve tutarlı yöntemleri açıklamaktadır. Eserde konuyu izah mahiyetinde çeşitli geometrik çizimler ve tablolar kullanılmıştır. *Tahdîdü Nihâyâti’l-Emâkin li-Tashîhi Mesâfâti’l-Mesâkin*’in günümüze ulaşmış başka bir yazma nüshası yoktur. Bu nüsha da Bîrûnî henüz hayatta iken istinsah edilmiştir. Eser, nohudî renkli, âharlı el yapımı Doğu kâğıdı (Semerkand/Kokand kâğıdı) üzerine, demir içerikli karbon mürekkebi ile yazılmış, özellikle çizimlerde kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Eserin cildi orijinal değildir. Nüshanın 96^{b}-97^{a} sayfalarında güneş tutulmasından, güneş tutulması esnasında farklı enlem ve boylamdaki şehirlerin gündüz ve geceki durumlarından ve bununla alâkalı birtakım oranlardan bahsedilmekte, konuya dair bazı çizimler yer almaktadır.

The unique copy of Al-Bīrūnī’s work titled *Tahdīd Nihāyāt al-Amākin li-Tashīh Masāfāt al-Masākin* on mathematical geography, dated 416 / 1025-26.

170x215x40 mm, 171 folios, 13 lines
Arabic-Arabî script
Paper, brown and red ink

TYEK, Süleymaniye Library, Fatih 3386

In this work, the famous Turkish scholar Al-Bīrūnī explains correct and consistent methods of estimating latitude and longitude, distance, direction and qibla calculations. Geometric drawings and tables were used to describe the subject. This is the single surviving cop copy and was produced while al- Bīrūnī was still alive. It was written on chickpea-coloured, sized Eastern (Samarqand/Koqand) paper with iron containing carbon black ink. Red ink is used especially in drawings. The binding is not original to the manuscript. The displayed folios 96^{b}-97^{a} contain an account of and some drawings on the solar eclipse, the diurnal and nightly conditions –during the solar eclipse– of cities with different latitude and longitude, and some related ratios.

نسخة من كتاب تحديد نهاية الأماكن لتصحيح مسافات المساكن للبيروني في جغرافيا رياضية.

١٧٠x٢١٥x٤٠مم، ١٧١ ورقا، ١٣ سطرا
العربية–الخط العربي
الورق، الحبر البني والأحمر

TYEK، المكتبة السليمانية، فاتح ٣٣٨٦.

يتحدث العالم التركي المشهور البيروني في كتابه هذا عن الطرق الصحيحة والقياسية لحساب خطوط العرض والطول والمسافة، وتعيين الجهات والقبلة. ولتوضيح المسائل استعمل فيه الأشكال والجداويل الهندسية. ولا توجد نسخة أخرى لهذا الكتاب وصلت إلى يومنا، وهي نسخة قد نسِخت في حياة مؤلفه. وسطِّر الكتاب بالحبر الفحمي المغعم بالحديد على ورق شرقي سمرقندي لامع المصنوع يدويا، واختص استعمال اللون الأحمر في الأشكال. والغلاف ليس جزءا من تجليده الأصلي. ذكر في صفحتي ٩٦ب–٩٧أ عن كسوف الشمس، وأوضاع المدن التي تقع في خطوط العرض والطول المختلفين أثناء الكسوف، والمعدلات الخاصة بها، بالإضافة إلى وجود رسوم توضيحية.

TYEK, Süleymaniye YEK, Fatih, 3386 / *TYEK, Süleymaniye Library, Fatih 3386* / ٣٣٨٦ ،TYEK، المكتبة السليمانية، فاتح

47 Geographike Hyphegesis-Kitâbü'l-Coğrafya fi'l-Ma'mûre mine'l-Arz

The Geography (Geographike Hyphegesis)

كتاب الجغرافيا في المعمورة من الأرض

İskenderiyeli gökbilimci ve coğrafyacı Claudius Ptolemaios [Batlamyus]'un *Geographike Hyphegesis-Kitâbü'l-Coğrafya fi'l-Ma'mûre mine'l-Arz* adlı kitabının 14. yüzyıl sonunda istinsah edilen nüshası.

A copy of the treatise titled *The Geography* (*Geographike Hyphegesis*) written by Alexandrian astronomer and geographer Claudius Ptolemy which was copied at the end of the 14th century.

نسخة من كتاب عالم الجغرافيا الفلكي بطليموس الإسكندري الذي سميت "كتاب الجغرافيا في المعمورة من الأرض" هذه النسخة التي استنسخت في القرن ١٤ الميلادي.

300x410x40 mm, 107 yaprak, 63 harita
Yunanca
Kâğıt, opak pigment, siyah ve kırmızı mürekkep

300x410x40 mm, 107 folios, 63 maps
Greek
Paper, opaque pigment, black and red ink

٣٠٠x٤١٠x٤٠ مم، ١٠٧ ورقا، ٦٣ خرائط.
اليونانية
الورق، الصبغ غير شفاف، الحبر الأسود والأحمر

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, G.İ. 27

National Palaces,
Topkapı Palace Library, G.İ. 27

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، G.İ. ٢٧

Batlamyus'un 150 yılında yazdığı, coğrafya biliminin metodunu oluşturan ve yaşadığı dönemde bilinen dünyanın tüm haritalarını içeren kitabıdır. 22b-23a sayfalarında Avrupa haritasının sergilendiği kitabın, 1421'de Rahip Joseph Bryennios tarafından bir vasiyetname ile Ayasofya Kilisesi'ne bağışlanan nüsha olduğu ileri sürülmüştür. Fâtih Sultan Mehmed'in bilim ve sanata duyduğu ilgi, çok sayıda bilimsel kitabın kütüphanesinde toplanmasını sağlamıştır. Bugün Saray Koleksiyonu'nda olan bu nüsha ve diğer Batlamyus nüshaları, Fâtih'in coğrafya bilimine ve Batlamyus'a duyduğu ilginin kanıtıdır.

It is the treatise written by Ptolemy in the year 150. The book establishes the method of geology science and contains all the maps of the world that was known during his lifetime. It is claimed that this copy, which contains the map of Europe on pages 22b-23a, was a copy donated to the Hagia Sophia Church in 1421 according to the Priest Joseph Bryennios will. Because of Fatih Sultan Mehmed's interest in science and art the collection of his library consists of many scientific books. This copy and other copies of Ptolemy that are in the Palace Collection today are proof of Fatih's deep interest in geography and Ptolemy.

وضع بطليموس بكتابه أساس علم الجغرافيا، فرسم الخرائط التي عُرفت في العالم سنة ١٥٠. في صفحتي ٢٢ب-٢٣أ خارطة قارة أوروبا. زعموا أن هذه النسخة أهديها الراهب جوسف برينيوس إلى كنيسة آيا صوفيا مع وصية في سنة ١٤٢١. وجود أعداد كثيرة من الكتب العلمية في مكتبة القصر الخاصة بالسلطان محمد الفاتح ومنها نسخة كتاب بطليموس وكتب أخرى لبطلميوس، دليل على اهتمام السلطان محمد الفاتح بعلم الجغرافيا وبطليموس.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, G.İ. 27 / National Palaces, *Topkapı Palace Library, G.İ. 27* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، G.İ. ٢٧

48 Kitâb-ı Bahriyye

Kitāb-i Bahriyya

كتاب البحرية

Pîrî Reis'in (ö. 960/1553) denizcilik ve haritacılık alanında çığır açan *Kitâb-ı Bahriyye* isimli eserinin 932/1525 tarihli ikinci edisyonu.

231x324x60 mm, 429 varak, 15 satır
Türkçe-Nesih
Kâğıt, altın, mürekkep, opak pigment

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2612

Kitâb-ı Bahriyye, coğrafya ve haritacılık ilminin en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilir. Akdeniz ve Ege Denizi'nin tam bir portolan atlasını sunan eser, uzun süreler Osmanlı kaptan ve gemicileri tarafından kullanılmıştır. Pîrî Reis hayatta iken yazılan bu nüsha, en muteber nüshalardan biri olup 218 haritayı ihtiva etmektedir. Metin âharlı, mühreli, el yapımı Doğu kâğıdı üzerine, siyah mürekkep ve altın kullanılarak nesih hat ile yazılmıştır. Başlık müzehheptir. Soğuk baskı tekniğinde yapılmış olan cildinde şemse, salbek ve köşebent içlerinde bitkisel motiflerden oluşan kompozisyon yer almaktadır. Eserin 73^{b}-74^{a} sayfalarında gösterilen haritada Ege kıyıları tasvir edilmekte ve hemen karşısında yer alan Midilli (solda) ve Bozcaada (sağda) hakkında coğrafi bilgiler verilmektedir.

The second edition of Pīrī Reis' *Kitāb-i Bahriyya*, which revolutionized the marine and the cartography, dated 932/1525

231x324x60 mm, 429 folios, 15 lines
Turkish-Naskh
Paper, golden, ink, opaque pigment

TYEK, Süleymaniye Library, Ayasofya 2612

Kitāb-i Bahriyya is considered as one of the most important works written in geography and cartography. The work, which offers a full portolan chart of the Mediterranean and the Aegean Sea, was used by the Ottoman captains and seafarers for a long time. This copy, produced while Pīrī Reis was alive, is one of the most reliable copies and contains 218 maps. The text is written on the Eastern sized paper by black ink and gold in naskh script. The title is illuminated. There is a composition consisting of vegetal motifs that fills the central medallion, pendants and corner pieces on the binding that is made in blind-blocking technique. On page 73^{b}-74^{a} the Aegean Sea and its coasts is painted with details about the islands of Midilli [Lesbos] (left) and Bozcaada [Tenedos] (right).

الإبرازة الثانية لكتاب البحرية لبيري رئيس (ت. ١٥٥٣/٩٦٠) الفاتح آفاقا جديدة في مجال الملاحة البحرية والخرائطية، نسخه في ١٥٢٥/٩٣٢.

٢٣١X٣٢٤X٦٠ مم، ٤٢٩ ورقا، ١٥ سطرا
نسخ
الورق، الذهب، الحبر، الصبغ غير شفاف

TYEK، المكتبة المخطوطات التركية، آيا صوفيا ٢٦١٢

يعتبر كتاب البحرية أحد أهم الأعمال في علم الجغرافيا ورسم الخرائط. تم استخدام هذا الكتاب، الذي يقدم أطلس بورتولان للبحر الأبيض المتوسط وبحر إيجة، من قبل القباطنة والملاحين العثمانيين لفترة طويلة. كُتبت هذه النسخة في حياة بيري رئيس، هي واحدة من أكثر النسخ الموثوقة والذي تحتوي على ٢١٨ خريطة. كُتب النص بخط النسخ بالحبر الأسود والذهب على الورق المقهر الشرقي. والعنوان مذهبة. الغلاف من الجلد المصنوع بتقنية التجميد المضغوط، وزين بزخرفة سرة اللوزية وذيل الجامة وركن الجامة، وفيها أوساطها زخارف نباتية. ويظهر على صفحتي ٧٣ب–٧٤أ رسم خريطة بحر إيجه مع شواطئها، مقدّما فيها معلومات عن جزرتي مدللي (على يسار الصورة) وبوزكادا (على يمين الصورة).

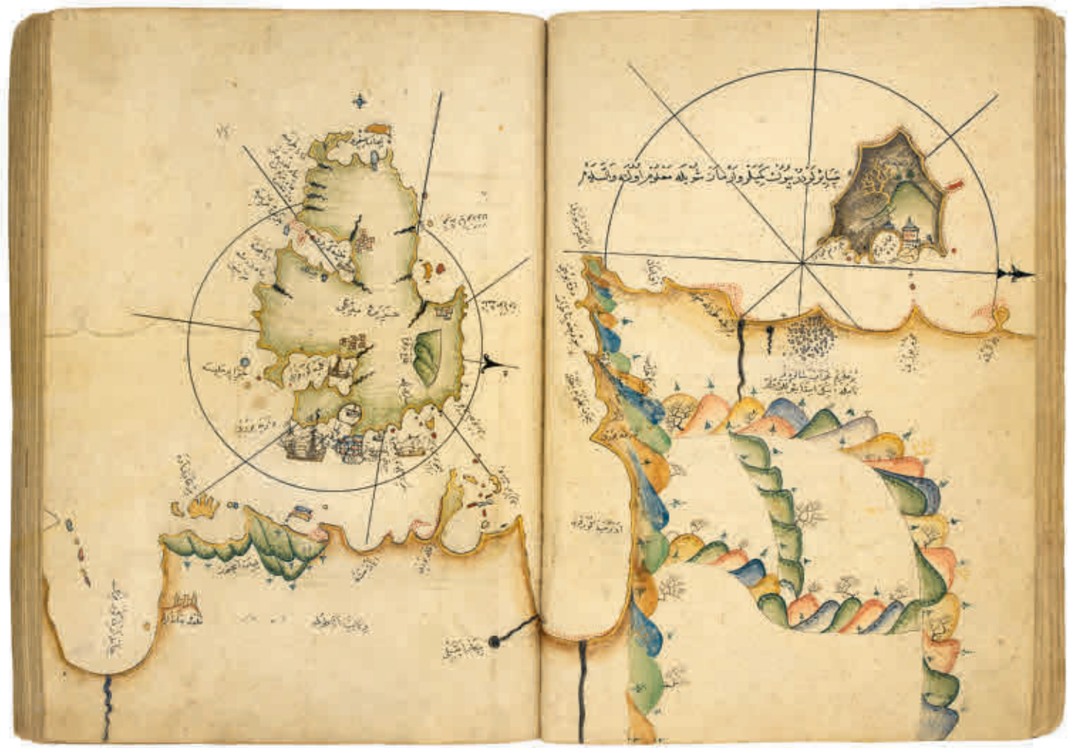

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya, 2612 / *TYEK, Süleymaniye Library, Ayasofya 2612* / TYEK، المكتبة المخطوطات التركية، آيا صوفيا ٢٦١٢

49 Seyahatnâme
Sayāhat-nāma
سياحتنامه

Büyük Türk seyyahı Evliya Çelebi'nin (ö. 1095/1684[?]) meşhur *Seyahatnâme* isimli eserinin 18. yüzyılda istinsah edilmiş nüshası.

250x371x60mm, 372 yaprak, 36 satır
Türkçe-Nesih
Kâğıt, mürekkep, altın

TYEK, Süleymaniye YEK, Hacı Beşir Ağa 448

En büyük Türk seyyahı unvanını taşıyan Evliya Çelebi, *Seyahatnâmesi*'nde İstanbul'dan başlayarak, otuz yıldan uzun bir süre boyunca dolaştığı Anadolu, Kırım, Girit, Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan, İran, Irak, Suriye, Filistin, Hicaz, Mısır, Sudan, bütün Orta ve Doğu Avrupa, hatta Danimarka, Hollanda ve İsveç gibi memleketler hakkında önemli bilgiler vermiş, bu arada tanıklık ettiği birçok ilginç hadiseyi de eserine kaydetmiştir. Koyu krem rengi, âharlı, el yapımı, filigranlı Avrupa kâğıdına, siyah ve kırmızı mürekkeple yazılmış olan nüshanın unvan sayfası müzehhep olup 1^b-2^a sayfaları altın ile diğer sayfalar kırmızı mürekkep ile cetvellidir. Sultan I. Mahmud devrinin meşhur Kızlarağası Hacı Beşir Ağa'ya hediye edilmek üzere Mısır'dan İstanbul'a getirilen nüshanın 1^b-2^a sayfalarında Hacı Beşir Ağa'nın vakıf mührü ve Evliya Çelebi'nin meşhur "Seyahat yâ Resûlallah" rüyası yer almaktadır.

18th century copy of the great Turkish traveller Evliya Çelebi's masterwork *Sayāhat-nāma*.

250x371x60mm, 372 folios, 36 lines
Turkish-Naskh
Paper, ink, gold

TYEK, Süleymaniye Library, Hacı Beşir Ağa 448

Evliya Çelebi, who is considered as the greatest Turkish traveller ever, wrote the *Sayāhat-nāma* to give information about the places that he visited and the interesting events that he witnessed during his travels. His travels began from Istanbul and lasted for 30 years, encompassing many countries and regions such as Anatolia, Crimea, Crete, Azerbaijan, Georgia, Armenia, Iran, Iraq, Syria, Palestine, Hejaz, Egypt, Sudan, all Central and Eastern Europe, and even Denmark, the Netherlands and Sweden. Wtitten on dark cream coloured, sized, hand-made filigree European paper in black and red inks. The unwān page is illuminated. Pages 1^b-2^a were framed with gold and others with red ink. The manuscript was brought from Egypt to Istanbul as a gift to Hacı Beşir Ağa, the famous Kızlaragası of the reign of Sultan Mahmud I. The displayed pages 1^b-2^a show his donation (*waqf*) seal and Evliya Çelebi's famous dream that led to his travels In this dream account written in a playful language, Çelebi sees the Prophet Muhammad and intends to ask for his intercession (*shafâ'at*) but mistakenly asks for travel (*sayâhat*), saying: "[I pledge for] travel (*sayāhat*) O Prophet of God!"

نسخة من سياحتنامه المشهور لرحالة العثماني الكبير أوليا جلبي نسِخت في القرن ١٨ الميلادي.

٢٥٠×٣٧١×٦٠ مم، ٣٧٢ ورقا، ٣٦ سطرا
التركية-النسخ
الورق، الحبر، الذهب.

TYEK، المكتبة السليمانية، حاجي بشير آغا ٤٤٨.

يقدّم أوليا جلبي الملقب بأكبر رحالة التركي في كتابه معلومات مهمة عن جميع البلدان التي سافر إليها خلال ثلاثين عاما بدءا من إستانبول وأناضول وقريم وآزربيجان وجورجيا وآرمنيا وإيران والعراق وسورية وفليسطين وحجاز ومصر والسودان وجميع أوربا الشرقية والوسطى حتى هولندا والسويد والمدن أخرى. وكتب فيه الأحوال العجيبة التي صادفها أثناء رحلاته. ونسخت هذه النسخة بالحبر الأسود والأحمر على ورق مقهر ملون كريمي أوروبي ذو علامة مائية المصنوع باليد. وحلية رأس اللوحة مذهبة وصفحتي ١ظ-٢و مؤطرة بالذهب، والباقي من الصفحات مؤطرة بالحبر الأحمر. وعلى صفحتي ١ظ-٢و من النسخة معلومة عن أن النسخة جلبت من مصر إلى إستانبول لتهدى به إلى الحاج بشير وهو آغا دار السعادة في عهد السلطان محمود الأول، وعليه ختم الوقف له، وجاء فيهما أيضا قصة منام أوليا جلبي المشهور الذي رأى فيه الرسول صلى الله عليه وسلم، وقال فيه للرسول "سياحت يا رسول الله".

TYEK, Süleymaniye YEK, Hacı Beşir Ağa, 448 / *TYEK, Süleymaniye Library, Hacı Beşir Ağa 448* / TYEK، المكتبة السليمانية، حاجي بشير آغا ٤٤٨.

50 Cihannümâ

Jihān-numā

جهان نما

Kâtib Çelebi'nin (ö. 1067/1657) coğrafyaya dair meşhur eseri *Cihannümâ*'nın, İbrahim Müteferrika'nın (ö. 1160 /1747) kurmuş olduğu ilk Türk matbaasında basılan nüshası.

215x328x62 mm, 698 sayfa, 31 satır
Türkçe
Avrupa kâğıt

TYEK, Süleymaniye YEK, Hekimoğlu 736

17. yüzyılın önemli ilim adamlarından, "Hacı Halife" adıyla da bilinen Kâtib Çelebi'nin telif ettiği eser, Osmanlı ilim sahasında kaleme alınmış ilk sistematik coğrafya kitabı olarak kabul edilir. İbrahim Müteferrika'nın öncülüğünde kurulan ve Osmanlı Devleti'nin ilk Türk matbaası olma özelliğini taşıyan Müteferrika Matbaası'nda basılan eserin yazma nüshaları da günümüze ulaşmıştır. El yapımı filigranlı Avrupa kâğıdı üzerine yapılan *Cihânnümâ* baskısında felekiye ve haritaya dair toplam on beş adet renkli çizim mevcuttur. Serlevhası olan eserin yazı kenarları altın cetvellidir. Eserin 346^{b}-347^{a} sayfalarında, Mâverâünnehir bölgesinin haritası yer almaktadır.

The copy of Kātip Çelebi's (d. 1067/1657) famous geography book, *Jihān-numā*, published in the first Turkish printing house founded by Ibrāhim Müteferrika (d. 1160/1747).

215x328x62 mm, 698 pages, 31 lines
Turkish
European paper

TYEK, Süleymaniye Library, Hekimoğlu 736

The book of Kâtip Çelebi, one of the important scholars of the 17th century, who is also known as "Hājī Khalifa", is considered to be the first systematic geography book written in the Ottoman scientific milieu. It was published in Müteferrika Printing House, the first Turkish printing house in Ottoman Empire founded under the leadership of Ibrāhim Mutafarrika. The manuscript copies of the book have survived to the present day. There are fifteen colored graphics of celestial and terrestrial maps in *Cihannümā* edition. On the pages displayed 346^{b}-347^{a} there is a map of Mā-warā'-al-nahr region (Transoxania).

نسخة جهان نما المشهورة لكاتب جلبي (ت. ١٠٦٧/١٦٥٧) في علم الجغرافيا والتي طبِعت في أول مطبعة تركية بناها إبراهيم متفرّقة (ت. ١١٦٠/١٧٤٧).

٢١٥X٣٢٨X٦٢ مم، ٦٩٨ ورقا، ٣١ سطرا
التركية
الورق الأوروبي

TYEK، المكتبة السليمانية، حكيم أوغلي علي باشا ٧٣٦

يُعتبر ما ألفه كاتب جلبي المعروف أيضًا باسم "حاجي خليفة" أحد العلماء البارزين في القرن السابع عشر الميلادي، أولَ كتاب جغرافي منهجي كتب في ساحة العلم في العهد العثماني. وقد احتفظت بالنسخ الخطية للكتاب حتى يومنا هذا في دار الطباعة العامرة التي كانت أول مطبعة تركية تم تأسيسها في الدولة العثمانية تحت إشراف إبراهيم متفرقة. ويحتوي كتاب جهان نما بخمسة عشر صورة ملونة من الأقاليم والخرائط. توجد على صفحتي ٣٤٦^{ب}-٣٤٧^{أ} خريطة لإقليم ماوراء النهر.

TYEK، المكتبة السليمانية، حكيم أوغلي علي باشا ٧٣٦ / *TYEK, Süleymaniye Library, Hekimoğlu 736* / TYEK, Süleymaniye YEK, Hekimoğlu, 736

ماوراءِ النهرك حاوی
اولدوغی ملكلرك وتوابعی
يرلرينك رسميدر

مقياس
فرسخ ۱۲۲
ميل ۱۶۶
مرحله ۲
ساعت ۲

اولونغای يرلری
كمبه كورفزی
قره كن
ليلاك
اطه لری
ارلشقوی
مكسو
حكومت
سكان
تركستان
يوسنوی
نهرت
ارلشقوی
كولی
شوميكر
اوكوركن
اراضئ قره قلپاق
قره قلپق اوباری
ارلشقوی
منغشلاق
فورتونه
سيرم
نهر
ارسن
نهر دريا
خيوه
يكيكان
قنغانه
نهر قوانل
فستل
القربه
سيران
خيوه
حكومت
فاراب
اراضئ بولسنبك
اوركند
اراضئ اوربك
الوك
اوج
ياركن
كاشغر قاعدهٔ تركستان
نهر چای
نهر الماله
خجند
بخارا
قرشی
ملكت كاشغر
پيم
نهر ارسن
سكه
كند
سمابين
نهر سيحون
نهر امو
اسفنب
نهر التون
بوبجب
موج
نهر كوسلد
سليسنور
نهر ارنم
اراضئ كوركند
كوركند
نهر كوركند
كيز
ايلاق
جند
طراب
نيكب
اخسيكب
كات
پيانسه
اراضئ جغتای
سكبه
نواحئ صغد
خجند
ختن
نهر كيواق
نهر مورد
صاباد
چر
فراز
كيواق
بوسر
هزارسف
صغد
جبال
مورد
انارد
مدرند
نهر مدرند
قره باش
طاغلری
دارکن
بنكث
فراوه
دمكان
اراضئ اوزبك
قره سوات كورفزی
سمرقند
اسروشنه
زمين

51 Zîc-i Uluğ Bey

Zīj of Ulugh Beg

زيج ألوغ بك

Timurlu hükümdarı Uluğ Bey (ö. 853/1449) tarafından kurulan rasathâneye ait *Zîc*'in 15. yüzyılda istinsah edilen nüshası.

The 15th century copy of the *Zīj* of the observatory founded by the Timurid ruler Ulugh Beg (d. 853/1449).

نسخة من الزيجِ الألوغ بك التي تعود تاريخ نسخها إلى القرن ١٥ الميلادي، وأعِدّت في المرصد الذي تم تشييده من قبل السلطان التيموري ألوغ بك (ت.١٤٤٩/٨٥٣).

169x259x29 mm, 180 yaprak, 29 satır
Farsça-Nesih
Kâğıt, siyah, kırmızı ve mavi mürekkep, opak pigment, altın

169x259x29 mm, 180 folios, 29 lines
Persian-Naskh
Paper, black, red and blue ink, opaque pigment, gold

١٦٩x٢٥٩x٢٩ مم، ١٨٠ ورقا، ٢٩ سطرا
الفارسية–النسخ
الورق، الحبر الأسود والأحمر والأزرق، الصبغ غير شفاف، الذهب

TYEK, Süleymaniye YEK, Hamidiye 844

TYEK, Süleymaniye Library, Hamidiye 844

TYEK، المكتبة السليمانية، حميدية ٨٤٤

Zîc-i Uluğ Bey, Timurlu hükümdarı Uluğ Bey'in (ö. 853/1449) Semerkant'ta kurduğu rasathânede gerçekleştirilen gözlemlerin sonuçlarının toplandığı eserdir. Dört ana bölümden oluşan eser, trigonometrik, astronomik, coğrafî ve astrolojik tablolar içermektedir. Serlevhası müzehhep olan nüsha, krem rengi, âharlı, el yapımı Doğu kâğıdı üzerine siyah, kırmızı, mavi ve altın mürekkep kullanılarak yazılmış olup sayfalar cetvellidir. Eserin 110b-111a sayfalarında güneş ve gezegenlere dair yapılan gözlemlerin dakik hesaplarını içeren bir cetvel bulunmaktadır. Tablodaki rakamlar, ebced harfleriyle yazılmıştır.

Zīj of Ulugh Beg is the collection of the results of the observations made in the observatory established by the Timurid ruler Ulugh Beg (d. 853/1449) in Samarqand. The manuscript, which consists of four main sections, includes trigonometric, astronomical, geographical and astrological charts. The headpiece is illuminated. The copy is written on polished Oriental cream paper in black, red, blue ink and gold. The text on the pages is framed. The displayed pages 110b-111a show part of a large table containing rigorous calculations derived from solar and planetary observations. The numbers in the scale are written with Arabic alpha-numerical (abjad) notation.

زيج ألوغ بك هو كتاب جامع لنتائج الإرصاد التي قد أجريت في المرصد الذي أسسها الحاكم التيموري ألوغ بك (ت. ١٤٤٩/٨٥٣) في سمرقند. يشمل على أربع مقالات رئيسية مع الجداول المثلثية والفلكية والجغرافية والتنجيمية. والسرلوحة مذهبة ومزخرفة. إن النص كُتب على الورق المقهر الشرقي المعمول باليد وباللون الأصفر الباهت باستخدام الحبر الأسود والأزرق والذهبي. وجميع الصفحات مؤطرة باللون الازرق و الذهبي. على صفحتي ١١٠ب-١١١أ جدول يحتوي على الحسابات الدقيقة عن ترصد الشمس والكواكب. وكتبت الأرقام في الجداول على ترتيب الحروف الأبجدية.

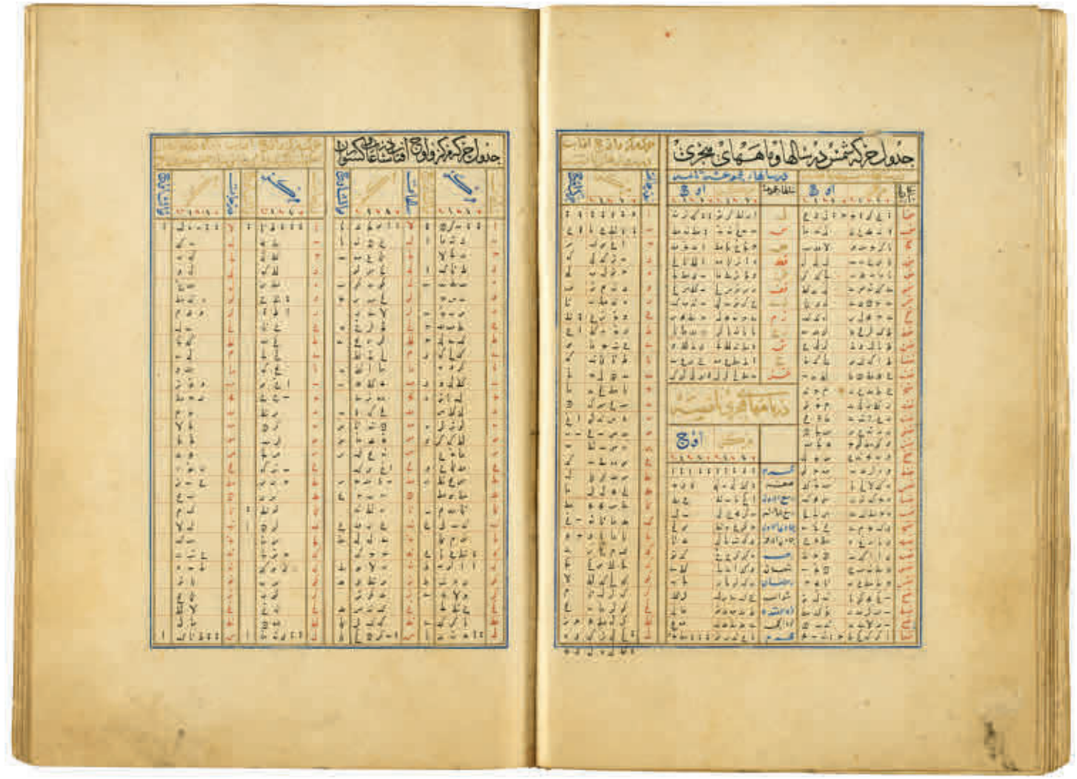

TYEK, Süleymaniye YEK, Hamidiye 844 / *TYEK, Süleymaniye Library, Hamidiye 844* / TYEK، المكتبة السليمانية، حميدية ٨٤٤

52 er-Risâletü’l-Fethiyye

al-Risāla al-Fathiyya

الرسالة الفتحية

Ali Kuşçu’nun (ö. 879/1474) 878/1473 tarihinde bizzat kaleme aldığı astronomi kitabı.

135x176x33 mm, 70 yaprak, 11 satır
Arapça-Ta‘lik
Kâğıt, mürekkep

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2733

Ali Kuşçu’nun, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan’a karşı elde ettiği Otlukbeli Zaferi münasebetiyle Fâtih Sultan Mehmed’e takdim ettiği eseridir. 1[b]-2[a] sayfalarında Ali Kuşçu, Fâtih Sultan Mehmed’in hizmetinde bulunmaktan duyduğu saadeti dile getirerek Sultan’ın ilme verdiği önemi görünce astronomiyle ilgili bir eser yazmaya niyetlendiğini, zafer günlerinde tamamlandığı için de eserine *er-Risâletü’l-Fethiyye* ismini verdiğini belirtmektedir. Eserde matematik ve astronomi bilimi ile ilgili çizimler bulunmaktadır. Nüsha, krem rengi, âharlı, mühreli el yapımı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak ta‘lik hattı ile yazılmıştır. Eserin koyu kahverengi sahtiyan ile kaplı cildi cetvelli ve zencirekli olup ortasında küçük aletlerle yapılmış şemse motifi yer almaktadır.

The autograph copy of the astronomical work written by Ali Kuşçu [Alī Qūshī] (d. 879/1474) in 1473.

135x176x33mm, 70 folios, 11 lines.
Arabic-Ta‘liq
Paper, ink

TYEK, Süleymaniye Library, Ayasofya 2733

Ali Kuşçu (d. 879/1474) dedicated the book to Sultan Mehmed II to honor his victory over the Aqquyunlu ruler Uzun Hasan in the battle of Otlukbeli in 878/1473. On folios 1[a]-2[b], Ali Kuşçu states his satisfaction for serving Sultan Mehmed II and explains his aims in writing this book. He named the book “*Risāla al-Fathiyya*” in reference to the victory (Fath) of the sultan. He also emphasizes the great interest of the Sultan in the arts and sciences. The book contains drawings about mathematical and astronomical theories. It is written on sized, cream-colored, Eastern paper with black and red ink in ta’līq script. Material of the cover is goat skin (*sahtiyan*) and the outer cover has been decorated by ruling lines, chain design, and centre-medallion figures.

نسخة من كتاب علي القوشجي (ت. ١٤٧٤/٨٧٩) في علم الفلك نسخه بيده في ١٤٧٣/٨٧٨.

١٣٥×١٧٦×٣٣ مم، ٧٠ ورقا، ١١ سطرا
العربية–التعليق
الورق المقهر، الحبر

TYEK، المكتبة السليمانية للمخطوطات، آيا صوفيا ٢٧٣٣

الكتاب هو ما قدّمه مؤلفه علي القوشجي إلى السلطان محمد الفاتح بمناسبة نصره على أوزون حسن ملك إمارة آق قويونلو في معركة أوتلق بلي. والكتاب الذي يتم عرضه هنا ذكّر المؤلف في صفحتي ١ب-٢أ أنه بعد أن رأى من السلطان محمد الفاتح إيلاء الاهتمام للعلم حين كان في خدمته تقدم بتأليف كتاب في علم الأفلاك، وسماه الرسالة الفتحية لفراغه عن كتابته في يوم الفتح. يحتوي الكتاب على أشكال رياضية والفلكية. كُتبت النسخة بالتعليق بالحبر الأسود والأحمر على ورق مقهر شرقي أصفر اللون الشاحب، المصنوع يدوياً. الغلاف مغلف بالجلد البني الداكن الخشن، ومؤطر ومطرز، وفي وسطه زخرفة السرة اللوزية المصنوعة بالأدوات اليدوية.

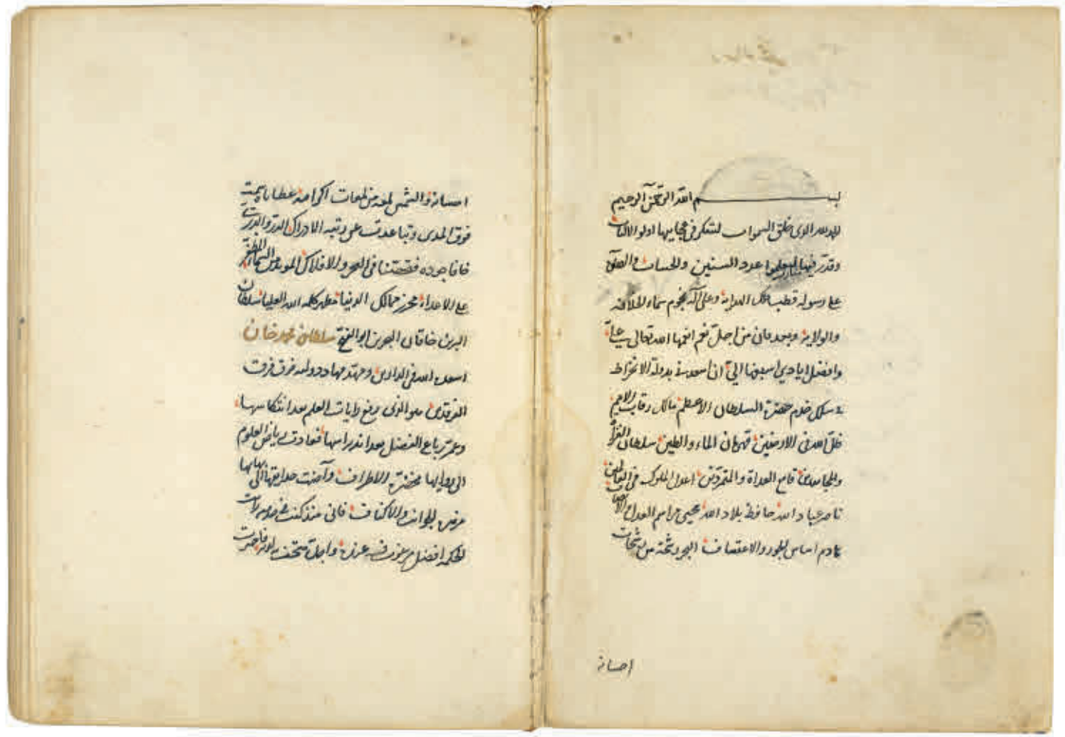

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2733 / *TYEK, Süleymaniye Library, Ayasofya 2733* / TYEK، المكتبة السليمانية للمخطوطات، آيا صوفيا ٢٧٣٣

53 III. Murad Şehinşâhnâmesi

Shahınsāh-nāma of Murad III

شهين شاه نامه لمراد الثالث

Seyyid Lokmân (ö. 1010/1601'den sonra) tarafından Sultan III. Murad (1574-1595) adına Şaban 989/Ekim 1581 tarihinde Farsça yazılmış manzum Osmanlı tarihi.

245x360x43 mm, 153 yaprak, 15 satır
Farsça-Ta'lik
Kâğıt, opak pigment, altın, mürekkep

İstanbul Üniversitesi,
Nadir Eserler Kütüphanesi, FY 1404

Şehnâmeci Seyyid Lokmân, sarayda uzun bir süre vazife alarak 16. yüzyıl Osmanlı kitap sanatının en nâdide minyatürlü eserlerini meydana getiren heyetin başında yer almıştır. *Şehinşâhnâme*'de 140'tan fazla minyatür bulunmaktadır. Metin âharlı, mühreli, krem rengi Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkeple ve altın kullanılarak ta'lik hat ile yazılmıştır. Söz başları mavi, yeşil, turuncu mürekkeple yazılmış olup serlevhası ve unvan sayfaları tezhiplidir ve cetvel içleri zerefşândır. Cildin ön ve arka kapakları birbirinden farklıdır ve cilt onarım görmüştür. Eserin 56^{b}-57^{a} sayfalarındaki minyatür Osmanlı tarihi için önemli bir yere sahip olan ilk rasathânenin kurucusu Takıyyüddin er-Râsıd'ın (ö. 993/1585) maiyetindeki astronomlarla birlikte rasathânede yaptıkları gözlemleri tasvir eder.

Ottoman history written in metrical Persian on behalf of Murad III (1574-1599) in Shaban 989/October 1581, by Sayyid Lokman (d. after 1010/1601)

245x360x43 mm, 153 folios, 15 lines
Persian-Ta'līq
Paper, opaque pigment, gold, ink

Istanbul University,
Rare Books Library, FY 1404

Şehnâmeci Seyyid Lokman served the palace for a long time and was head of the delegation that produced the ultimate miniature works of 16th century Ottoman book art. There are more than 140 miniatures in ***Shahinshāhnāme***. The text is written on sized, cream coloured Eastern paper in black and red ink and with a ta'līq script using gold.The key words are written in blue, green and orange. Headpiece and title pages are illuminated. The front and the back covers of the binding are different from each other and the binding has been repaired. The miniature on pages 56^{b}-57^{a} depicts the observations of Takiyyuddin al-Rāsid (ö. 993/1585), the founder of the first Observatory in the Ottoman empire, and his colleagues.

نظم التاريخ العثماني كتهبه السيّد لقمان بالفارسية للسلطان مراد الثالث (١٥٧٤-١٥٩٥) في شعبان ٩٨٩/ تشرين الأوّل ١٥٨١.

٢٤٥X٣٦٠X٤٣ مم، ١٥٣ ورقا، ١٥ سطرا
الفارسية-التعليق
الورق، الصبغ غير شفافة، الذهب، الحبر.

جامعة إستانبول، مكتبة الآثار النادرة، FY ١٤٠٤

كان مؤلّف الشاهنامه (شاهنامجي) السيّد لقمان موظّفًا بالقصر الملكي لمدّة طويلة، ترأّس على الهيئة التي ألفت المؤلّفات المحتوية على أندر المنمنمات لفنّ الكتابة العثمانية في القرن ١٦. في شهين شاه نامه أكثر من ١٤٠ منمنمة. كُتب بخطّ التعليق بالحبر الأسود والأحمر والذهب على الورق الشرقي المقهّر المصقول الملوّن بالأصفر الباهت. وأوائل الكلام مكتوبة بالحبر الأزرق والأخضر والبرتقالي، السرلوحة وصحف العناوين مذهّبة، والإطارات فيه مذهبة بالذهب الزرافشاني. وكلا الغلافين المرمرمين صنع من الجلود المختلفة. وصوّر في المنمنمة على صفحتي ٥٦ب- ٥٧أ تقي الدين الراصد (ت. ١٥٨٥/٩٩٣)، مؤسّس المرصد الأوّل، وله مكانة هامّة في التاريخ العثماني، حين كان قيامه بأعمال الرصد مع علماء الفلك الذين عملوا تحت إشرافه في المرصد.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, FY 1404 / *Istanbul University, Rare Books Library, FY1404* / جامعة إستانبول، مكتبة الآثار النادرة، FY ١٤٠٤

جو صدر معظم بیوسید پای | بدیگر وزیران شد او پیشوای | زحمت دگر سوی شاه کرم | روان گشت خواجه برسم قدیم

شش آغا با آغای ینیچری | مطیعش شد نداز سر چاکری | بدین گونه ارکان دولت پناه | نمود نداطاعت بآیین وراه

خداوند دین حامد مولوی | جهان را بفضل اعلمی اولوی | بعلم و بفتوی امام تمام | دو قاضی عسکر بارکان دین | موالی بترتیب برسید دست

بدرگاه دعا گفت شیخ الانام | شد ند از رعیتش کامبین | بوگویی جهان انعم و عصمت

زپا بوسیش تا شرف یافتند | ز ارکان برون و دشستا فتند | بفرخ یمین بود ارکان پای | بینیچری و سپه رهنمای

54 Şerhu Dîvâni İmruülkays

Sharh Dīwān Imru’ al-Qays

شرح ديوان إمرئ القيس

Câhiliye devrinin tanınmış Arap şairi İmruülkays’ın *Dîvân*’ının şerhinin 409/1018-19’da istinsah edilen nüshası.

150x240x30 mm, 103 yaprak, 27 satır
Arapça-Arabî hat
Kâğıt, siyah ve pembe mürekkep

TYEK, Süleymaniye YEK, Laleli 1820

Eser Câhiliye dönemi ve Muallakât şairlerinin en eskisi olarak bilinen İmruülkays’ın *Dîvân*’ının şerhidir. Klasik Arap edebiyatının başyapıtlarından olan ve Kâbe duvarına altınla yazılarak asılan en güzel yedi şiirden biri ona aittir. İmruülkays’ın *Dîvân*’ının bu şerhinin ne şârihi ne derleyeni (câmi’i) ne de müstensihi bilinmektedir. Literatürde Tûsî nüshası olarak bilinen bu şerh -rivayet ve isnat yönünden bazı problemler taşıyor olsa da- bin yılı aşan geçmişiyle, kâğıt ve hat cihetinden paha biçilmez bir değere sahiptir. Dikdörtgen formda hazırlanan eser, krem rengi âharlı Doğu kâğıdı üzerine siyah, pembe mürekkep ve Arabî hat ile yazılmıştır. Eserin 13^{b}-14^{a} sayfalarında, “Durun da sevgili ve onun evinin anısına ağlaşalım.” ifadesiyle başlayan şiir, bahr-i tavîlle yazılmış, 77 beyitten oluşan bir hicran ve ağıt kasidesidir.

The manuscript copied in 409/1018-19 is a commentary of the *Dīwān* of Imru’ al-Qays, the eminent poet of the pre-Islamic age.

150x240x30 mm, 103 folios, 27 lines
Arabic-Arabī script
Paper, black and pink ink

TYEK, Süleymaniye Library, Laleli 1820

It is the commentary of *Dīwān* by Imru’ al-Qays, the earliest poet known among the Mu’allaqāt poets in the pre-Islamic Arabian verse. He has one of the best seven poems of Mu’allaqāt which were hanged down on the wall of Ka’ba and were master pieces of Classical Arabic Literature. Unfortunately, we are in the dark about both its commentator and scribe. Although this commentary known as Tūsī copy has some deficiencies and caveats from the perspective of *isnād* chain and transmission, it is beyond doubt that the work under investigation is priceless with a history of over a thousand year of paper and calligraphy. The codex was prepared in oblong format and the text was written down on sized cream Eastern paper in Arabic hand with black and pink ink. The poem beginning on folios 13^{b}-14^{a} with the couplet “Let us stop and weep”, is an ode of sorrow and requiem for the beloved one, consisting of 77 couplets.

نسخة شرح ديوان إمرئ القيس كتبت في ١٠١٨/٤٠٩-١٠١٩.

١٥٠X٢٤٣X٣٠مم، ١٠٣ ورقة، ٢٧ سطرا
العربية-الخط العربي
الورق، الحبر الأسود والوردي

TYEK، المكتبة السليمانية، لاله لي ١٨٢٠

هذا الكتاب شرح على ديوان إمرئ القيس أشهر شعراء العصر الجاهلي وأهمهم. وهو صاحب أحد القصائد السبعة التي كانت كتبت بماء الذهب وتعلقت على أستار الكعبة. شارح القصيدة و ناسخها مجهول. وهذه النسخة الشهيرة بنسخة الطوسي بالغة النفاسة من جهة عمرها وخطها وورقها رغم أن فيها مشاكل من جهة الإسناد والرواية. النسخة لها شكل مستطيل و مكتوبة على الورق الشرقي المصقل كريم اللون بالحبر الأسود والوردي بالخط العربي . القصيدة التي تبدأ بقول ”قفا نبك من ذكرى حبيب و منزل“ في ١٣ ~ ٧٧ بيتا مكتوبة ببحر الطويل. والشاعر ذكر فيها حزنه على فراق الحبيب.

TYEK, Süleymaniye YEK, Laleli, 1820 / *TYEK, Süleymaniye Library, Laleli 1820* / TYEK، المكتبة السليمانية، لاله لي ١٨٢٠

55 Dîvânu Lügâti't-Türk

Dīwān Lughāt al-Turk

ديوان لغات الترك

Kâşgarlı Mahmud tarafından yazılan ilk Türk dili sözlüğünün, 26 Şevval 664/1 Temmuz 1266 tarihinde Muhammed b. Ebû Bekir b. Ebü'l-Feth es-Sâvî tarafından istinsah edilmiş olan, bilinen tek nüshası.

180x242x82 mm, 320 yaprak, 17 satır
Arapça, Türkçe-Nesih
Kâğıt, mürekkep, opak pigment

TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Arabî 4189

Dîvânu Lügâti't-Türk, 470'te (1077) Bağdat'ta Halife Muktedî-Biemrillâh'ın oğlu Ebü'l-Kasım Abdullah'a takdim edilmiştir. Eser, Türk boylarından derlenmiş bir ağızlar sözlüğü olmasının yanı sıra Türkçenin gramer kitabı, şahıs, boy ve yer adları kaynağıdır. Türk tarihi, coğrafyası, mitolojisi hakkında zengin bilgiler veren sözlük, içerdiği tıp ve tedavi bilgileri ile ansiklopedik eser özelliği taşımaktadır. Koyu krem rengi âharlı el yapımı Doğu kâğıdı üzerine siyah (karbon siyahı ve demir mazı mürekkebi) ve kırmızı mürekkep ile yazılan eserde, Türk milletinin boyları çift sayfa hâlinde çizilmiştir. Yapılan analizlerde çizimde kullanılan kırmızı boyanın zincifre, mavi boyanın indigo, sarı boyanın orpiment ve yeşil boyanın indigo ve orpiment karışımı olduğu anlaşılmıştır. Eserin cildi kendisine ait olmayıp ciltleme sırasında eserin kenarları kesilmiştir. Eserin 11^{b}-12^{a} sayfalarındaki harita ilk Türk dünyası haritası olması bakımından değerlidir. Haritanın merkezinde Balasagun kenti yer alırken diğer şehirler buna göre düzenlenmiştir. Haritada dağlar kırmızı, denizler yeşil, ırmaklar mavi, kumluk alanlar sarı renklerle tespit edilmiştir.

The only known copy of the first dictionary of the Turkish language that Qashghārli Mahmūd compiled. The manuscript is copied by Muhammad b. Abū Bakr b. Abū al-Fath al-Sāwī in 26th of Shawwāl 664/1th of July 1266.

180x242x82 mm, 320 folios, 17 lines
Arabic, Turkish-Naskh
Paper, ink, opaque pigment

TYEK, Millet Library, Ali Emiri Arabî 4189

Dīwān Lughāt al-Turk was dedicated to Abū al-Qāsim 'Abdallah, son of the Abbasid caliph Muqtadī bi-Amrillāh in Baghdad in 470/1077. Along with being a lexicography of dialects compiled from a vast array of Turkic tribes, the work is also a grammar book and a source for proper names of individuals, tribes and places. The dictionary which includes valuable information on Turkic history, geography and mythology, is also considered as an encyclopedic work with coverage on medicine and therapeutics. Written with red and carbon-based black ink on hand-made, sized, dark-cream Eastern paper the codex contains the map of Turkic tribes on a double-page. According to the chemical analyses, the base of the red dye is vermilion, of the blue is indigo, of the yellow is orpiment, and of the green is a faired amalgamation of indigo and orpiment. The binding is not original to the work and the edges were trimmed in the process of re-binding. The map on folios 11^{a}-12^{b} is centered on the city of Balasagun and other cities have been located accordingly. Mountains were represented with red, while seas were figured with green, rivers with blue and dunes with yellow.

النسخة الوحيدة لأوّل معجم في اللغة التركية، ألّفه محمود الكاشغاري لتعليم اللغة التركية لغير الناطقين بها، ونسخه محمد بن أبي بكر بن أبي الفتح الساوي في ٢٦ شوال ٦٦٤/ ١ تموز ١٢٦٦.

١٧٨X٢٤٢X٨٢ مم، ٣٢٠ ورقا، ١٧ سطرا
العربية والتركية- النسخ
الورق، الحبر، الصبغ غير شفاف

مكتبة ملت للمخطوطات، علي أميري العربي ٤١٨٩

تم تقديم ديوان لغات الترك في بغداد سنة ٤٧٠ إلى أبي القاسم عبد الله، ابن الخليفة المقتدي بأمر الله. بالإضافة إلى كونه قاموسا مقتطفا من مجموع اللهجات التركية هو مصدر لقواعد اللغة التركية ولأسماء الأنساب والأماكن. يتوفر القاموس بالمعلومات التاريخية التركية والجغرافية والأسطورية علاوة إلى احتوائه بعضا من المعلومات الطبية والعلاجية. ونسخ الكتاب بالحبر الأسود والأحمر على ورق مقهر الشرقي أصفر اللون الباهت المصنوع باليد، ورسم فيه قبائل الأمة التركية موزعة على صفحتين مزدوجتين. بعد التحاليل المنجزة عرف أن الطلاء الأحمر خليط الزنجفر، والأزرق خليط النيلي، والأصفر خليط الرهج الأصفر، والأصفر خليط النيلي والرهج الأصفر. وغلاف الكتاب ليس عنصرا أصليا منه، وقطع من الأطراف صفحات النسخة. تعتبر النسخة نسخة قيمة لوجود خريطة عالمية تركية في صفحتي ١١ظ-١٢أ. وتقع مدينة بلاساغون في مركز الخريطة وصورت باقي المدن حولها. بينما صوِّر في الخريطة الجبال باللون الأحمر والبحار بالأخضر والأنهار بالأزرق والأراضي الرمالية بالأصفر.

TYEK, Millet YEK, Ali Emiri Arabî, 4189 / *TYEK, Millet Library, Ali Emiri Arabî 4189* / مكتبة ملت للمخطوطات، علي أميري العربي ٤١٨٩

الغبر الانهار

الخضر البحار

الارض يأجوج ومأجوج

سد ذي القرنين

ارض كليم كوشان

ماصير

فيافي وجبال يقور الناس فيها

خاتون سيني

بلاد ايغور تودو سلمي

بلاد الصين

بلاد التبت

بلاد الهند

بلاد سجستان

بلاد كرمان

بلاد فارس

بلاد خوزستان

ارض اليمن

بلاد سند

بلاد بربر

بلاد الزط

بلاد الحبشة

ارض خزرا

ارض

ارض العراقين

ارض الشام

ارض الروم

ارض اذربادكان

ارض الاكراد

الرملة

الرمل

الرمل

جيحون

سيحون

خوارزم

شاش

اسبيجاب

طراز

نزل

يفنج

اخ الكون

بشربلق

جنلق

اتوكن

فيافي بماك

وادي ارتش

مسكن خل

وادي يار

مسكن قلي

بلاد الغربه

جبل قراجوق

مسكن قنجاق والغربه

بلده سقال محدثه

وادي ايلا

فيافي تتار

فيافي بشقرت

فيافي بسمل

مسكن الفيافي يسكن الخشاش

مواضع الوحوش

بلغار

سوار

مسالن قنجاق

شعبه منه

لا يسكن فيها احد من الناس لخل

روس

صقالبه

ورنك

خزر

جرمن

خزر السكوز

الرمالة

جرجانية

جند

جرجان

ساوه

برمان

اخ

بوسقان

فخنكار باشي

يركند

كاشغر

تبت

غزنه

مهبط ادم عليه السلام

سرنديب

جبل سرنديب

بلاد هند

سيحون

بلاد سند

بلاد بربر

بلاد الزط

بلاد الحبشة

56 Câmiu't-Tevârîh

Jāmi‘ al-Tawārīkh

جامع التواريخ

Reşîdüddin Fazlullâh'ın (ö. 718/1318) *Câmiu't-Tevârîh* adlı eserinin 714/1314 tarihinde Kâtib el-Hâfız tarafından istinsah edilen nüshası.

380x550x30 mm, 341 yaprak, 35 satır
Farsça-Nesih
Kâğıt, siyah ve kırmızı mürekkep, opak pigment, altın

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H. 1653/3

İlhanlı hükümdarı Gazan Han'ın (1295-1304) emriyle ünlü vezir Reşîdüddin Fazlullâh (ö. 718/1318) tarafından yazılmış genel bir dünya tarihidir. Kitabın iki farklı versiyonu vardır. İlhanlı döneminde 1314'te yazılan kitabın eksikleri 1425-26'da Timurlu Sultanı Şahruh'un (1405-1447) emriyle saray tarihçisi Hâfız Ebru tarafından tamamlanmıştır. Gazneli Devleti'nin tarihini içeren bölümünde yer alan 301[a] sayfasındaki resimde, Sultan Mahmud ile oğulları Muhammed ve Mesud, saray görevlileri ile birlikte resmedilmiştir.

The copy of Rashīd al-Dīn Fadlallāh al-Hamadānī's (d. 718/1318) treatise in the name of *Jāmi‘ al-Tawārīkh*, which was copied by Kātib el-Hāfiz in 1314.

380x550x30 mm, 341 folios, 35 lines
Persian-Naskh
Paper, black and red ink, opaque pigment, gold

National Palaces,
Topkapı Palace Library, H. 1653/3

It is a world history written by the famous vizier Rashīd al-Dīn Fadlallāh al-Hamadānī (d. 718/1318), on the order of the Ilkhanid ruler Ghazan Khan (p. 1295-1304). The book was copied by two different copyists. The missing parts of the book which was written in 1314 during the Ilkhanid Period, were completed in 1425-26 by the palace historian Hafiz Ebru upon the order of Timurid Sultan Shāh Rukh (p. 1405-47). On page 301[a] from the chapter giving the history of the Ghaznavid Dynasty, there is an illustration depicting Sultan Mahmud and his sons Muhammad and Mas'ud in the palace together with the palace officials.

نسخة جامع التواريخ لرشيد الدين فضل الله نسخها كاتب الحافظ سنة ١٣١٤/٧١٤.

٣٨٠x٥٥٠x٣٠ مم، ٣٤١ ورقا، ٣٥ سطرا
الفارسية–النسخ
الجلد، الورق، الحبر الأحمر والأسود، الصبغ غير شفاف، الذهب

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، H. ١٦٥٣/٣

ألف الوزير المشهور رشيد الدين فضل الله (ت. ١٣١٨/٧١٨) جامع التواريخ بأمر غازان خان (ت. ١٣٠٤/١٢٩٥) سلطان الدولة الإيلخانية، وهو يحتوي على تاريخ العالم. واستدرك الكتاب من بعده مؤرخ القصر حافظ أبرو بأمر شاهرخ (ت. ١٤٤٧/١٤٠٥) سلطان الدولة التيمورية. يُرسَم على صفحة ٣٠١[أ] في القسم المحتوي على تاريخ الدولة الغزنوية، سلطان محمود مع أبنائه محمد ومسعود وموظفي القصر.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H. 1653/3 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, H. 1653-3* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، H. ١٦٥٣–٣

57 Kelîle ve Dimne
Kalīlah wa Dimnah
كليلة ودمنة

Nasrullah Münşî tarafından Gazneli Sultanı Behram Şah için 12. yüzyıl ortalarında kaleme alınan *Kelîle ve Dimne*'nin Farsçaya çevirisinin 13. yüzyıla ait nüshası.

The 13th century copy of the Persian translation of *Kalīlah wa Dimnah*, written by Nasrallah Munshī for Sultan Bahram Shāh of Ghazna in the middle of the 12th century.

نسخة من كتاب: "كليلة ودمنة" الذي استنسخ في أواسط القرن ١٣، قام نصر الله منشي بترجمته للسلطان الغزنوي بهرام شاه إلى الفارسية.

162x235x55 mm, 196 yaprak, 19 satır
Farsça-Nesih
Kâğıt, siyah ve kırmızı mürekkep, opak pigment, altın

162x235x55 mm, 196 folios, 19 lines
Persian-Naskh
Paper, black and red ink, opaque pigment, gold

١٦٢x٢٣٥x٥٥ مم، ١٩٦ ورقا، ١٩ سطرا
الفارسية–النسخ
الورق، الحبر الأسود و الأحمر، الصبغ غير شفاف، الذهب

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H. 363

National Palaces,
Topkapı Palace Library, H. 363

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، H ٣٦٣

Hindistan'a ait, insanlara ve hükümdarlara nasihat verici hikâyelerin fabl tarzında yazıldığı hayvan masallarını içeren eser, Ortaçağ İslam dünyasının en popüler edebiyat kitaplarındandır. Musul ya da Bağdat'ta hazırlanan bu nüsha, içerdiği 123 resim ile *Kelile ve Dimne* yazmaları arasında en yoğun resimlendirilmiş nüsha özelliğini taşımaktadır. Nüshanın 5b-6a sayfalarında Gazneli Sultanı Behram Şah, veziri ve eserin kâtibi resmedilmiştir. Behram Şah ortada altın bir taht üzerinde oturmakta, sağında kâtip, solunda vezir yer almaktadır.

The treatise is composed of animal tales of Indian origin in which the advices for people and rulers were given in the form of fables and it is one of the most popular literary books of the medieval Islamic world. This copy which was prepared in Mosul or Baghdad has the property of being the most intensely illustrated copy among the *Kalilah wa Dimnah* manuscripts with its 123 paintings . On pages 5b-6a of the copy Sultan Bahram Shāh of Ghazna, his vizier and the author of the treatise were depicted. Bahram Shāh sits on a golden throne in the middle, while the author stays on his right and the vizier on his left.

الكتاب هندي الأصل، تضمن على نصائح للناس والسلاطين على ألسنة الحيوانات. يعد من أكثر الكتب شهرة في العصور الوسطى في العالم الإسلامي. تم استنساخ الكتاب في الموصل أو بغداد، مع ما فيه من صور التي تبلغ عددها حوالي ١٢٣. تتميز هذه النسخة عن غيرها بكثرة الصور. في صفحتي ٥ب–٦أ رسم السلطان الغزنوي بهرام شاه يجلس على كرسي من ذهب، ووزيره يجلس عن يساره، وكاتب الكتاب يجلس عن يمينه.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H. 363 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, H. 363* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، H. ٣٦٣

58 el-Vesâya'l-Ekberiyye

al-Wasāyā al-Akbariyya

الوصايا الأكبرية

İbnü'l-Arabî'nin *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* adlı eserinin son bölümünün 636/1238 tarihli müellif hattı nüshası.

186x270x20 mm, 48 yaprak, 31 satır
Arapça-Arabî hat
Kâğıt, koyu kahverengi ve kırmızı mürekkep

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 2147

Eser, İbnü'l-Arabî'nin tasavvufî görüşlerini, özellikle de vahdet-i vücûd teorisini geniş bir şekilde ele aldığı ve uzun bir sürede tamamladığı *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* adlı kitabının kendi kaleminden çıkmış son bölümüdür. Dikdörtgen formda hazırlanan eser, koyu krem rengi âharlı el yapımı Doğu kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak Arabî hat ile yazılmıştır. 27^{b}-28^{a} sayfalarında, İbnü'l-Arabî'nin birbirinden farklı konulardaki tavsiyeleri dört başlık altında ele alınmıştır.

The autograph copy of the last chapter of Ibn al-'Arabī's *al-Fūtūhāt al-Makkiyya*, dated 636/1238.

186x270x20 mm, 48 folios, 31 lines
Arabic-Arabī script
Paper, dark brown and red ink

TYEK, Süleymaniye Library, Ayasofya 2147

The work consists of of the last chapter of Ibn al-'Arabī's *al-Fūtūhāt al-Makkiyya* where he examined the theory of oneness of being (*wahdat al-vujūd*). The copy is prepared in a rectangular form and written in 'Arabī script using black and red ink on dark cream-colored Eastern paper. On folios 27^{b}-28^{a}, there are admonitions of Ibn al-'Arabī on different topics.

الفصل الأخير من الفتوحات المكية لابن العربي. النسخة بخط المؤلف المكتوبة في سنة ١٢٣٨/٦٣٦.

١٨٦x٢٧٠x٢٠ مم، ٤٨ ورقا، ٣١ سطرا
العربية–الخط العربي
الورق، الحبر البني الغامق والأحمر

TYEK، المكتبة السليمانية، آياصوفيا ٢١٤٧

الكتاب هو الفصل الأخير من كتاب ابن العربي المسمى بالفتوحات المكية الذي تحدث فيه عن أفكاره الصوفية لاسيما نظرية وحدة الوجود مفصلا، وأكمله في مدة طويلة، وهو بخط المؤلف. والنسخة مستطيل الشكل مكتوب بخط شبيه بالتعليق بالحبر الأسود والأحمر على ورق شرقي مقهر أصفر اللون الغامق. وذكرت في صفحتي $27^{ب}$–$28^{أ}$ توصيات ابن العربي في مسائل مختلفة تحت أربعة عناوين.

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya, 2147 / *TYEK, Süleymaniye Library, Ayasofya 2147* / TYEK، المكتبة السليمانية، آياصوفيا ٢١٤٧

59 Dîvân-ı Kemâl-i Hucendî

Dīwān of Kamāl-i Khūjandī

ديوان كمال خوجندي

İran'ın ünlü sûfî şairi Kemâl-i Hucendî'nin (ö. 803/1401) gazel, kıta ve rubâîlerinden oluşan *Dîvân*'ının Şîr Ali tarafından Ramazan 856/Eylül-Ekim 1452'de istinsah edilen nüshası.

150x233x30 mm, 221 yaprak, 15 satır
Farsça-Ta'lik
Kâğıt, siyah mürekkep, opak pigment, altın

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, E.H. 1637

1447'de Timurlu Sultanı Şâhruh'un ölümünden, 1469'da Hüseyin Baykara'nın (ö. 911/1506) Timurlu sultanı olmasına kadar geçen dönemde Herat'ta hazırlanan ve günümüze ulaşan nadir el yazmalarından biridir. Mıklepli cildin koyu kahverengi deri olan ön ve arka dış kapaklarındaki resimlerde ayı, geyik, maymun, tilki, aslan ve gökyüzünde uçan kuşlar yer alır. Kitabın iç kapakları ise deri oymacılığının en önemli örnekleri arasında olup bitkiler arasına maymun, uçan kaz ve ejderler yapılmıştır. Mıklep içinde ağaçlar arasında koşuşan geyik, tavşan; tilki ve tavşanlara saldıran bir geyik görülür.

A copy of Iran's famous sūfī poet Kamāl-i Khūjandī's (d. 803/1401) *Dīwān* consisting of odes and rubaīyāts which was copied by Shīr Ali on Ramadan 856 / September-October 1452.

150x233x30 mm, 221 folios, 15 lines
Persian-Ta'līq
Paper, black ink, opaque pigments, gold

National Palaces,
Topkapı Palace Library, E.H.1637

It is one of the rare manuscripts prepared in Herat within the period from the death of Timurid Sultan Shāh Rukh in 1447 to Sultan Husayn Bayqara's sultanate in 1469. The outisde of the dark brown front and back covers were decorated with the animal figures like bear, deer, monkey, birds flying in the sky, fox and lion. The inside of the covers are among the most important examples of leather filigree which were also decorated with animal figures as monkeys, flying geese and dragons among the natural motifs. The envelope flap was also decorated with deer, rabbit, fox running among the trees and a deer attacking the rabbits.

نسخة ديوان للشاعر الصوفي الشهير الإيراني كمال خوجندي (ت. ١٤٠١/٨٠٣) الذي يتألف من الغزل والقطعة والرباعيات، تم نسخها من قبل شير علي في رمضان ٨٥٦/ أيلول-تشرين الأول ١٤٥٢.

١٥٠x٢٣٣x٣٠ مم، ٢٢١ ورقة، ١٥ سطرا
الفارسية–التعليق
الورق، الحبر الاسود، الصبغ غير شفاف، الذهب

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، E.H. ١٦٣٧

وهي واحدة من المخطوطات النادرة التي صنعت في هرات في الفترة من وفاة السلطان التيموري شاهرخ في عام ١٤٤٧ حتى أصبح حسين بايقرا (ت. ١٥٠٦/٩١١) سلطان التيموريون في عام ١٤٦٩. المخطوطة مع اللسان بجلد بني غامق وهي تحتوي علي عدة الصور على الغلاف الخارجي الأمامي والخلفي من الدب والغزال والقرد والطيور تطير في السماء، والثعلب والأسد. والأغطية الداخلية للكتاب هي من بين أهم الأمثلة في نحت الجلد، وتحتوي علي القرد و الإوز الطائر والتنين بين النباتات. وفي اللسان يبدو الغزال والأرنب والثعلب تركضن بين الأشجار، وأيضا تظهر الغزال تهاجم الارانب.

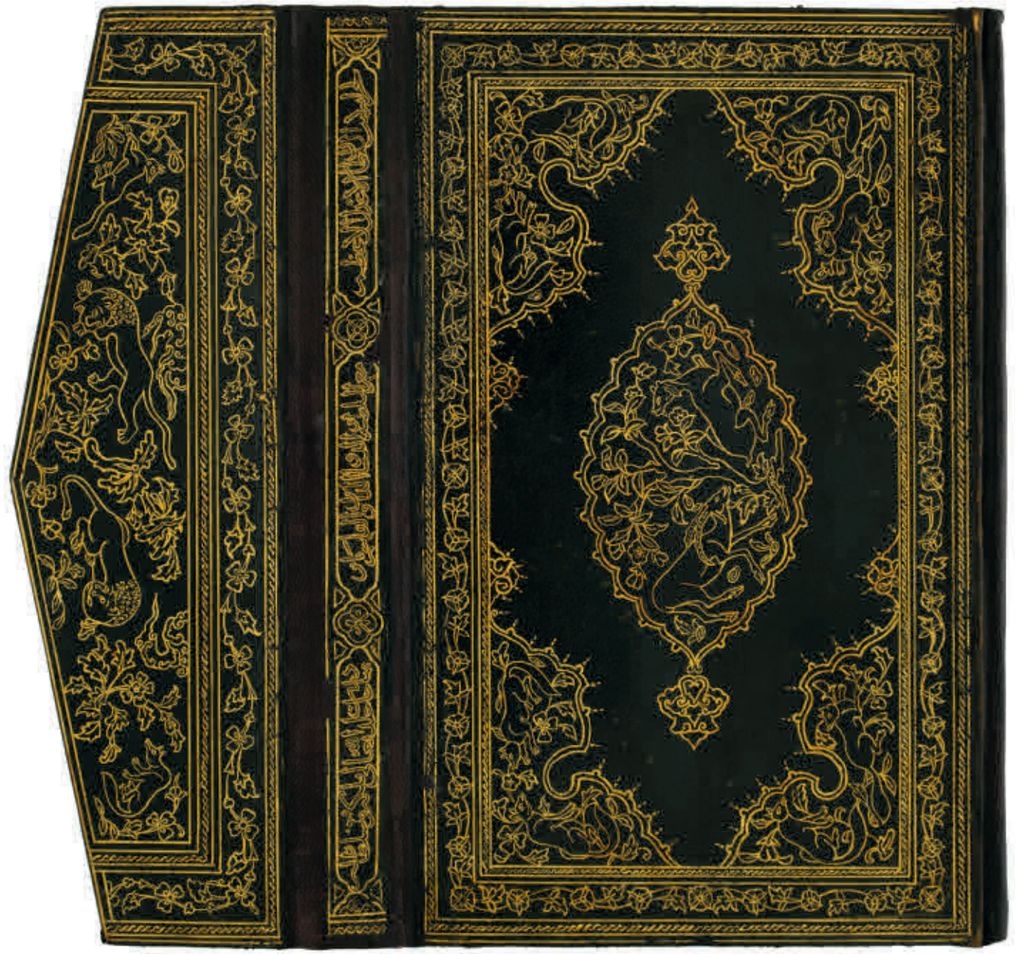

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, E.H. 1637 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, E.H.1637* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، E.H. ١٦٣٧

60 Dîvân-ı Sultân Ahmed Celâyir

Dīwān of Sultān Ahmad Jalāyir

ديوان السلطان أحمد الجلايري

Sultan Ahmed Celâyir'in şiirlerini ihtiva eden *Dîvân*'ının 809/1407 tarihinde Ubeydullah b. Ali el-Kâtib es-Sultânî tarafından istinsah edilen nüshası.

192x275x40 mm, 235 yaprak, 2 sütun, muhtelif satır
Farsça-Nesta'lik, Kûfî
Kâğıt, opak pigment, mürekkep, altın

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 2046

Sultan Ahmed, Celâyirliler Devleti'nin kurucusu Şeyh Hasan'ın torunudur. 1382-1410 döneminde Celâyir hükümdarı olan Ahmed Celâyir hattatlığı, müzehhipliği, musavvirliği, şairliği, mûsikişinaslığı ve nücum ilmine olan vukûfiyeti ile tanımıştır. Sultan Ahmed; Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler yazmıştır. Nüshada yazılar krem renkli Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep ile nesta'lik hatla yazılmıştır. Başlıklar siyah tahrirli altınla, satırların ortası düz, kenarları mâil kıta şeklindedir. Eserin zahriyesi tam sayfa tezhip olmakla birlikte serlevha ve bölüm başları da tezhiplidir. Salbekli, oval şemseli, mıklepli, koyu kahverengi cildin kapak içleri katı' tekniğiyle yapılmış olup dönemine aittir. Eserin 118^{b}-119^{a} sayfalarında Kûfî hatla yazılmış "Mekteb-i nâme-i sırr-ı İlâhî / Kitâb-ı câvidân ender siyâhî // Hümâyûn bâd ber kevn bâ kemâleş / Be-ma'şûkân hemîşe ittisâleş" beyitleri yer almaktadır.

The copy of *Dīwān* of Sultān Ahmad Jalāyir, copied by Ubaydallāh b. Ali al-Kātib al-Sultānī in 807/1407.

192x275x40 mm, 235 folios, 2 columns, varied lines
Persian-Nasta'līq, Kufic
Paper, opaque pigment, ink, gold

Turkish and Islamic Arts Museum, 2046

Sultān Ahmad is the grandson of Shaykh Hasan who was the founder of Jalāyirid dynasty. Sultān Ahmad was the ruler of the dynasty between the years of 1382 and 1410 and was known with his talent in beautiful writing, illumination, poetry, music and with his deep knowledge in 'ilm al-nujūm (astrology). He wrote poems in Turkish, Arabic and Persian. In this copy of his *Dīwān* the text was written on a cream coloured Islamic paper with black ink in nasta'līq script. The headings were written with gold ruled by black ink. The body of the text is composed of horizontal lines whereas the text in the margins were written in diagonal lines. The zahriyah was illuminated and there are also illuminations on the frontispiece and the unwān pages. The dark brown binding has circular lobed centre-piece, pendants and envelope flap. There are filigree decorations on the doublure. The binding reflects the characteristic properties of its period. On pages 118^{b}-119^{a} the couplets below were written in Kufic script: "Mekteb-i nāme-i sirr-i Ilāhī / Kitāb-i jāwidān ender siyāhī // Humāyūn bād ber kawn bā kamāleş / Be-ma'şūkān hemīşe ittisāleş".

نسخة من ديوان الأشعار للسلطان أحمد الجلايري نسخها الكاتب السلطاني عبيد الله بن علي في عام ١٤٠٧/٨٠٩.

١٩٢x٢٧٥x٤٠ مم، ٢٣٥ ورقا، عمودان، مختلف السطور
الفارسية–النستعليق، الكوفي
الورق؛ الصبغ غير شفاف، الحبر، الذهبي

متحف الآثار التركية والإسلامية، ٢٠٤٦

السلطان أحمد هو حفيد الشيخ حسن مؤسس الدولة الجلايرية. واشتهر أحمد الجلايري الذي أصبح سلطان الجلايرة بين فترة ١٣٨٢–١٤١٠ باطلاعه بالخط والتذهيب والرسم والشعر والموسيقي وعلم النجوم. ونظم أشعارًا بالتركية والعربية والفارسية. وكتبت النسخة بالخط النستعليق بالحبر الأسود على الورق الشرقي الملوّن بالأصفر الباهت. والعناوين مذهبة بالذهب مسطرة بالحبر الأسود. وأوساط السطور مسطحة والحواف على شكل القطعة المائلة. صفحة العنوان والسرلوحة مذهبتان تمامًا ورؤوس الأبواب مذهبة أيضًا. وتظهرعلى الجلد البني الداكن ذيل الجامة والشمسة البيضوية والسان؛ الغلافان الداخليان للجلد منحوتان بطريقة فن القصّ ويعود تاريخ الجلد إلى الفترة التي صنع فيها. توجد على صفحتي ١١٨ ب – ١١٩ أ بالخط الكوفي الأبيات التالية: مكتب نامهٔ سر الهی/ کتاب جاودان اندر سیاهی/ همایون باد بر کون با کمالش/ به معشوقان همیشه اتصالش.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 2046 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 2046* / ٢٠٤٦ متحف الآثار التركية والإسلامية،

61 Dîvân-ı Hüseyin Baykara

Dīwān-i Husayn Bayqara

ديوان حسين بايقرا

Timurlu hükümdarı Hüseyin Baykara'nın *Dîvân*'nın, Efşancı Abdullah Kâtı' b. Mir Ali Vâzı' (ö. 15. yüzyıl) tarafından oyma yazı ile istinsah edilen nüshası.

165x238x22 mm, 30 yaprak, 8 satır
Çağatayca, Farsça-Nesta'lik
Renkli kâğıtlar, katı', zerefşan, opak pigment, altın

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 1926

1470-1506 yılları arasında hüküm süren ve döneminin sanatçılarını himaye etmesi yanında iyi bir edip ve şair de olan Timurlu hükümdarı Hüseyin Baykara'nın *Dîvân*'ı, Çağatay devri Türk edebiyatının en önde gelen metinlerinden biridir. Nüsha, Hüseyin Baykara'nın himayesinde çalışan Abdullah Kâtı' b. Mir Ali Vâzı' tarafından renkli kâğıtlar üzerine nesta'lik hat ile yazılıp kat' edilmiş ve zerefşan kâğıtlar üzerine yapıştırılmak suretiyle meydana getirilmiştir. Bazı sayfaların pervazları zerefşanlıdır. Salbekli, oval şemseli soğuk baskı tekniğindeki koyu kahverengi cildi onarım görmüştür. Eserin 1^{b}-2^{a} sayfalarında tezhipli serlevha bulunmaktadır.

The Timurid ruler Husayn Bayqara's *Dīwān*, copied by *Efşancı* Abdallāh Kātı' b. Mīr 'Alī Vāzı'

165x238 mm, 30 folios, 8 lines
Chagatai Turkish, Persian-Nasta'liq
Colored paper, qatı', zerefşan, opaque pigment, ink, gold

Turkish and Islamic Arts Museum, 1926

The Timurid ruler Husayn Bayqara reigned between 1470-1506 and was also a poet and litterateur besides protecting the artists of his period. His Dīwān is one of the prominent literary texts of the Chagatai Period of Turkish Literature. The copy is prepared in a special filigree (*qati'*) technique: the text written by Bayqara's protégé Abdallāh Kātı' b. Mīr 'Alī Vāzı' in nasta'liq script on coloured papers was cut and pasted on papers that were ornamented with gold (*zerefşan*). The borders of some pages are decorated with zerefşan. The binding which is conservated before is dark brown leather with oval centre-medallion and pendants and is prepared by using blind-stamping technique. There are illimunationed headings on pages 1^{b}-2^{a}.

نسخة ديوان حاكم تيمور حسين بايقرا، نسخها عبد الله القاطع بن مير علي الواضع.

١٦٥x٢٣٨x٢٢ مم، ٣٠ ورقة، ٨ سطور
الجغتائية والفارسية–النستعليق
الورق، الصبغ غير شفاف، الحبر، الذهب

متحف الآثار التركية والإسلامية، ١٩٢٦

يعد ديوان حاكم تيمور حسين بايقرا الحاكم في الفترة ما بين ١٤٧٠–١٥٠٦ أحد أبرز النصوص الأدبية التركية في عصر جاغاتاي، وأنّ بايقرا كان أديبًا وشاعرًا ماهرًا، إلى جانب حمايته الأدباء في عصره. تم إنشاء النسخة على يد عبد الله القاطع بن مير علي الواضع الذي يعمل تحت رعاية حسين بايقرا على أوراق ملونة بخط النستعليق وتم قطع الحروف (باستخدام فن قص) منها والتصاقها على ورق ذهبي يسمى ب"زرافشان". وبعض الصفحات لها إطارات ذَهَبِيَّة زرافشان أيضًا. تم ترميم الغلاف البُني الداكن الذي عليه زخرفة السرة اللوزية البيضية بتقنية الضغط البارد مع ذيل الجامة الزخرفي. وتوجد على صفحتي ١ظ – ٢و سرلوحة مذهبة.

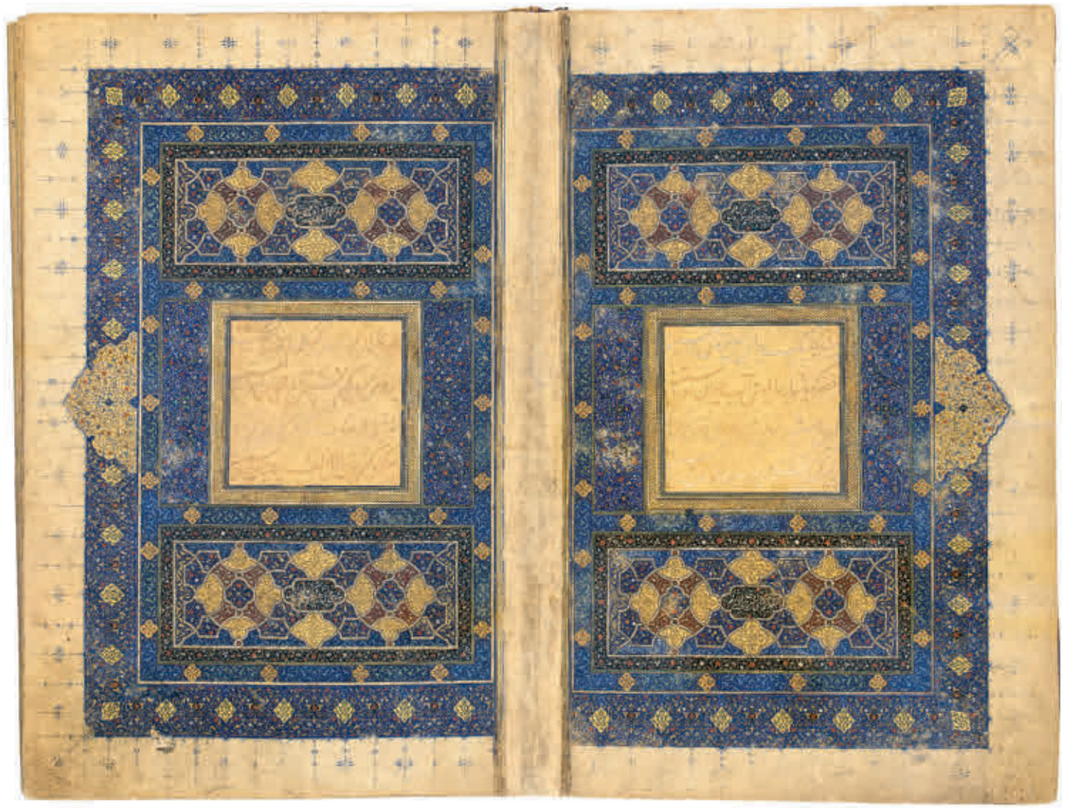

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 1926 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 1926* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ١٩٢٦

باردی به جان من غنیمت توت مظفر وصلینی

کیم اولتو تورر دینی دامونداق بلالار یعار

ای چینینی یاریسین بلاکونک عالم ارا

قوب علم سرمزای عرمین قلیب کیشجه بار

ولی یوزمنیک ولای کیم سرورانیم باردی لا

صبر و تحمل یکی دین آرام جانیم باردی لا

اشتیم جانیم بلا جملی لیکیک پوندایدی

جاودان فرقت کیلیب پوند جانیم باردی لا

کیم بلا انگیز مهر ایکای من ایمدی ای کوکول

جونکه مهر انگیز آیلتنغ مهربانیم باردی لا

سور ماجانیم حالیدین داعی جهان و تالی دین

ای رفیق مهربان جان و جهانیم باردی لا

نا توان بو لسیام غریب ایرماس لیکیک هجرانیدین

نی وجون کیم اول غریب نا توانیم باردی لا

کرجه ایستاب تا بمادیم لیکین کوزومدین یارغالی

انی ایستاب یوز سیارپی اسکنت روانیم باردی لا

ای چینینی هجر مدیا تا بسیام هلاک جاودان

قیلمانغل حیرت حیات جاودانیم باردی لا

62 Şâhnâme-i Firdevsî

Shāh-nāma-i Firdawsī

شاهنامه فردوسي (الشاهنامه)

Firdevsî'nin meşhur eseri *Şâhnâme*'nin Mahmûd b. Muhammed b. Yûsuf el-Kâğıdî et-Tüsterî tarafından 5 Şaban 839/23 Şubat 1436 tarihinde istinsah edilen nüshası.

185x260x54 mm, 530 yaprak, 25 satır
Farsça-Nesta'lik
Kâğıt, opak pigment, mürekkep, altın

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 2043

Şâhnâme, İran'ın milli destanı ve Fars hamâsi edebiyatının en büyük eserlerinden biri kabul edilir. Mesnevi tarzında kaleme alınan *Şâhnâme*'deki beyit sayısı yazmalara göre 48.000 ile 52.000 arasında değişir. Yazı alanını çevreleyen cetveller altın, siyah ve mavi renklerle oluşturulmuştur. Daha önce onarım görmüş olan yeşil renkte deri cilt mülevven tekniğiyle süslenmiştir. Kapakların orta kısmında şemse, salbek ve köşebent formlarının yer aldığı dikdörtgen paftanın kenarlarını kitâbeli kartuşlar çevreler. Eserin 2^{b}-3^{a} sayfalarında tezhipli zahriye yer alır.

The copy of Firdawsī's famous work *Shāh-nāma* copied by Mahmūd b. Muhammad b. Yūsuf al-Kāghidī al-Tustarī on Sha'bān 5, 839/February 23, 1436.

185x260x54 mm, 530 folios, 25 lines
Persian-Nasta'līq
Paper, opaque pigment, ink, gold

Turkish and Islamic Arts Museum, 2043

Shāh-nāma is regarded as the national epic of Iran and one of the most important works of Persian heroic literature. It was written in the form of *Masnawī* in which the number of the couplets range from 48.000 to 52.000 depending on different manuscripts. Ruled frames which surround the text were made with gold, black and blue colours. The green leather binding – previously repaired - is decorated with mulawwan technique. The rectangular area where the lobed centre-piece, pendants and corner-pieces are located on the covers is surrounded with writings. There is an illuminated zahrīyah on pages 2^{b}-3^{a}.

نسخة شاهنامه للفردوسي، نسخها محمود بن محمد بن يوسف الكاغدي التستري في ٥ شعبان ٢٣/٨٣٩ شباط ١٤٣٦.

١٨٥x٢٦٠x٥٤ مم، ٥٣٠ ورقا، ٢٥ سطرا.
الفارسية–النستعليق
الورق المقهر، الصبغ غير شفاف، الحبر، الذهب

متحف الآثار التركية والإسلامية، ٢٠٤٣

يُعد شاهنامه واحدا من أعظم الآثار الأدبية الفارسية والملحمية القومية للإيران. يتراوح عدد الأبيات بين ٤٨٠٠٠ و٥٢٠٠٠ في شاهنامه المكتوبة بأسلوب مثنوي حسب المخطوطات. تتكون المسطرة المحيطة بمنطقة الكتابة بألوان الذهب والأسود والأزرق. زُين جلده وقد تم ترميمه من قبل بتقنية تلوين. تحيط الخرطوشات بأطراف الجزء المستطيل الذي يقع فيه فص مركز القطعة وذيل الجامة وركن الجامة في وسط الأغلفة. توجد على أوراق ٢ب–٣أ صفحة العنوان بالزخرفة الملونة.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 2043 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 2043* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ٢٠٤٣

63 Dîvân-ı Kâtibî

Dīwān-i Kātibī

ديوان كاتبي

Abdurrahman el-Harezmî tarafından 15 Cemaziyelevvel 860/21 Nisan 1456 tarihinde hazırlanan Şemseddîn Muhammed b. Abdullah el-Kâtibî'ye ait *Dîvân*.

125x210x25 mm, 134 yaprak, 11-13 satır
Farsça-Ta'lik
Kâğıt, opak pigment, mürekkep, altın

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 1987

Timurlular dönemi İran şiirinin önde gelen temsilcilerinden Kâtibî, hat sanatıyla meşgul olduğundan dolayı bu ismi almıştır. Yaklaşık 10.000 beyti ihtiva *Dîvân*'ın 1^{b}-2^{a} sayfalarındaki süslemeler Karakoyunlu hükümdarı Cihân Şâh'ın (1438-1467) oğlu Pîr Budak Bahadır Han'ın (ö. 870/1466) Şiraz'da kurduğu sanat ekolünün bir mahsulüdür. Metin krem rengi, âharlı, el yapımı Doğu kâğıdı üzerine iki sütun hâlinde siyah mürekkep kullanılarak ta'lik hat ile yazılmıştır. Kahverengi deri kaplı cildin kapakları soğuk baskı tekniği kullanılarak şemse, salbek ve köşebent formu ile bezenmiştir. Kapak ve mıklep içlerinde lacivert zemin üzerine kahverengi deri ile yapılmış katı' tekniğinde süslemeler yer alır.

Dīwān of Shams al-Dīn Muhammad b. Abdallāh al-Kātibī copied by Abd al-Rahmān al-Khwārizmī on 15th of Jumāda al-ūlā, 860/ 21st of April, 1456.

125x210x25 mm, 134 folios, 11-13 lines
Persian-Ta'līq
Paper, opaque pigment, ink, gold

Turkish and Islamic Arts Museum, 1987

One of the leading representatives of Persian poetry in Timurid Period, Kātibī was known by this title because of his interest in Islamic calligraphy. In his *Dīwān* which consists of nearly 10.000 couplets, the decorations on pages 1^{b}-2^{a} are the products of the art school established in Shīrāz by Pīr Budak Bahadır Khān (d. 870/1466), the son of Qaraqoyunlu ruler Jihān Shāh. The textblock was written on a sized Islamic paper in two columns with black ink in nasta'līq script. The covers of the brown leather binding were decorated with lobed centre-piece, pendants and corner-pieces which were made by cold press tecnique. The doublure and the envelope flap have brown leather filigree decorations on a blue ground.

ديوان شمس الدين محمد بن عبد الله الكاتبي، نسخه عبد الرحمن الخوارزمي في ١٥ جمادي الأولى سنة ٨٦٠/٢١ أبريل ١٤٥٦.

١٢٥x٢١٠x٢٥ مم، ١٣٤ ورقا، ١١-١٣ سطرا.
الفارسية-التعليق
الورق، الصبغ غير شفاف، الحبر، الذهب

متحف الآثار التركية والإسلامية، ١٩٨٧

الكاتبي وهو أحد كبار الممثلين للشعر الفارسي في الفترة التيمورية اشتهر بهذا الاسم لاشتغاله بفن الخط. إن زخارف الديوان المحتوي على ما يقرب ألف بيت على الأوراق ١ب-٢أ هي من إنتاج المدرسة الفنية التي أسسها بير بوداك بهادير خان (ت. ٨٧٠/١٤٦٦)، ابن جهان شاه (ت. ٨٧٢/١٤٦٧) في مدينة شيراز. كُتِب النص بخط التعليق في عمودين بحبر أسود على ورق شرقي كريمية اللون، المصنوع يدويا. زينت أغلفة الجلد البني بفص مركز القطعة وركن الجامة وذيل الجامة بتقنية الطباعة الباردة. وتوجد الزخارف أيضا على الغلاف الداخلي وعلى قنطرة اللسان.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 1987 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 1987* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ١٩٨٧

64 Külliyât-ı Nevâî

Kulliyāt of Nawā'ī

كليات نوائي

Ali Şîr Nevâî'nin (ö. 906/1501) *Külliyât*'ının, Derviş Muhammed Tâkî tarafından Herat'ta 901-906/1495-1501 yıllarında istinsah edilen nüshası.

270x325x105 mm, 802 yaprak, 27 satır
Çağatayca-Nesta'lik
Kâğıt, siyah ve kırmızı mürekkep, opak pigment, altın

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, R. 808

Ali Şîr Nevâî Türk dili ve edebiyatının gelişimine katkı sunmuş, çok sayıda eser kaleme almış büyük bir âlimdir. Çağatay Türkçesiyle yazdığı eserlerinden seçilmiş örnekleri içeren *Külliyât*'taki eserlerin başlık tezhipleri 15. yüzyıl sonlarında Herat'ta; cildi ile ilk yapraklarındaki resim ve tezhip ise 16. yüzyıl sonlarında Safevî döneminde yapılmıştır. Kitap Sultan I. Mahmud (1730-54) tarafından Saray'ın Revan Köşkü Kitaplığı'na vakfedilmiştir. 2^{b}-3^{a} sayfalarındaki mensur ön sözün başlığı Herat üslûbunda tezhiplenmiş, tüm satır araları altınla boyanmıştır.

The copy of Alī Shīr Nawā'ī's (d. 1501) *Kulliyāt*, which was copied by Darwīsh Muhammed Taqī in Herat in 901-906/1495-1501.

270x325x105 mm, 802 folios, 27 lines
Chaghatai Turkish-Naskhta'liq
Paper, black and red ink, opaque pigment, gold

National Palaces,
Topkapı Palace Library, R.808

Alī Shīr Nawā'ī is a very big scholar who had made a great contribution to the development of Turkish literature and language. The unwān illuminations in his *Külliyât*, which contains selected examples from his works in Chagatai Turkish, were made in Herat at the end of the 15th century; whereas the illustration and illuminations on the first folios and on the binding were made in the Safavid period in the late 16th century. The book was donated to the Revan Mansion Library of the Palace by Sultan Mahmud I (p. 1730-54). The title of the prose preface on pages 2^{b}-3^{a} was illuminated in Herat style and all the lines were painted with gold.

نسخة كليات علي شير نوائي (ت. ١٥٠١/٩٠٦) التي نسخها درويش محمد تقي في هرات بين تاريخي ٩٠١-١٤٩٦/٩٠٦-١٥٠١.

٢٧٠x٣٢٥x١٠٥ مم، ٨٠٢ ورقا، ٢٧ سطرا.
الجغاتائية، نستعليق
الورق، الحبر الأسود والأحمر، الصبغ غير شفاف، الذهب

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، R ٨٠٨

علي شيرنوائي عالم كبير قام بتأليف العديد من الكتب التي أسهمت في تقدم اللغة التركية وآدابها. وتحتوي الكليات على الأنموزج المنتخبة من مؤلفاته بلهجة التركية الجغاتائية، وصنعت زخارف عناوين اثارها الموجودة في الكليات في أواخر القرن ١٥ في هرات. وأما الصورة والزخرفة الثان في جلد الكتاب وفي الأوراق الأولى قد صنعت في أواخر القرن ١٦ في العهد الصفوي. وقد وقف هذا الكتاب من قبل السلطان محمود الأول (١٧٣٠-٥٤) على مكتبة صرح روان لقصر توب كابي. وقد زخرف عنوان المقدمة المنثورة في صحيفتي $2^{ب}$-$3^{أ}$ بأسلوب هرات وبين السطور كلها ملون بالذهب.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, R. 808 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, R.808* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، R ٨٠٨

65 Kur’ân-ı Kerîm Cildi

Cover of Qur’ān al-Karīm

غلاف القرآن الكريم

Safevî dönemine ait, Herat’ta 988/1580 tarihinde yapıldığı düşünülen Kur’ân-ı Kerîm cildi.

215x315 mm
Deri, kâğıt, altın; mavi, beyaz, pembe ve yeşil pigment

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 2665

Kapakların dışı paftalardan oluşan bir bordür, salbekli şemse ve köşebentlerle bezenmiş olup iki renk sıvama altınla bezelidir. Yüksekte kalan salbekli şemse, köşebentler ve paftalar yeşil altın ile aşağıda kalan diğer kısımlar ise sarı altınla kaplanmıştır. Kapakların iç kısmı üç boyutlu görünecek biçimde farklı derinliklerde paftalar şeklinde hazırlanmıştır. Birbirinden arasuyu ile ayrılan paftaların zemini renkli kâğıtlar, deri ve altın ile kaplanmış, bunların üzerine de çeşitli renklerdeki deriler ve kâğıtlarla katı‘ tekniğinde bezeme yapılmıştır.

Cover of Qur’ān al-Karīm, most likely produced in 988/1580 Safavid Herat.

215x315 mm
Leather, paper, gold; blue, pink and green pigments

Turkish and Islamic Arts Museum, 2665

Surface of the outer cover was framed with a border and embellished with a center-piece, pendants, and corner-pieces through two shades of gold dyes. Counter sunken fields of center-piece, corner-pieces, pendants, and borders were dyed with greenish gold, while sunken panels were colored with yellow gold. The doublure is so ornamented as to give the impression of three-dimensionality: while internal surface of the doublure consists of colored papers, leather, and gold leaves, the upper filigree surface is designed with the leather and papers of different colors to cater with playful illusions.

غلاف القرآن الكريم، الذي يعتقد أنه صنع في عام ١٥٨٠/٩٨٨ بمدينة هيرات، من العهد الصفوي.

٢١٥x٣١٥ مم
الجلد، الورق، الذهب، الصبغ الأزرق والأبيض والوردي والأحضر

متحف الآثار التركية والإسلامية، ٢٦٦٥

الغلافان الخارجيان للمصحف مزخرفان بعلم مكوّن من الإطارات وبالشمسة المصلوبة والأركان، وهما مذهبان بلونين من الذهب الرقيق. الشمسة المصلوبة والأركان والإطارات في الأعلى مطلية بالذهب الأحضر والأقسام الأخرى في الأسفل مطلية بالذهب الأصفر. داخل الغلاف مزينة بشرائط في أعماق مختلفة، ممكن رؤيتها ثلاثي الأبعاد. وأرضية القطع منفصل من بعض بالشريط مغطاة بالأوراق ملونة، والذهب، والفضة. وتم تزيينها بالجلد والورق بألوان مختلفة بتقنية القطع.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 2665 / *Turkish and Islamic Arts Museum, 2665* / متحف الآثار التركية والإسلامية، ٢٦٦٥

66 Dîvân-ı Selîmî

Dīwān-i Selīmī

ديوان سليم

Yavuz Sultan Selim'in *Dîvân*'ının Şehsuvâr es-Selîmî tarafından 1520-25 yılları arasında yazıldığı tahmin edilen nüshası.

125x195x18 mm, 68 yaprak, 2 sütun, 9-11 satır
Farsça-Nesta'lik
Kâğıt, altın, opak pigment, mürekkep

İstanbul Üniversitesi,
Nadir Eserler Kütüphanesi, FY 1330

Dīwān of Sultan Selim I, assumed to have been copied by Şehsuvār es-Selīmī between the years 1520 and 1525.

125x195x18 mm, 68 folios, 2 columns, 9-11 lines
Persian-Nasta'liq
Paper, gold, opaque pigment, ink

Istanbul University,
Rare Books Library, FY 1130

نسخة من ديوان السلطان ياووز سليم يحتمل أنها نسخت بيد شاه سوار السليمي بين ١٥٢٠-١٥٢٥ الميلادي.

١٢٥x١٩٥x١٨ مم، ٦٨ ورقا، عمودان، ٩–١١ سطرا
الفارسية–النستعليق
الورق، الذهبي، الصبغ غير شفاف، الحبر

جامعة إستانبول، مكتبة الآثار النادرة، FY ١٣٣٠

1512-1520 yılları arasında hükümdarlık yapmış dokuzuncu Osmanlı sultanı Yavuz Sultan Selim'in (1512-1520) Farsça dîvânıdır. Âharlı, mühreli Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep ile yazılmış olan metnin sayfaları 9-11 satır ve iki sütun hâlinde düzenlenmiştir. Sayfa kenarlarında halkâr tekniği ile yapılmış bitki motifleri ve hayvan tasvirleri yer alır. Yazı aralarındaki kolonlara, her biri farklı biçimde bezenmiş peri imgeleri yerleştirilmiştir. Cildin dışı bordo, içi kırmızı renkli ince meşin ile kaplanmış olup yekşah cilttir. Her iki yüzü de altın kullanılarak, bitkisel motiflerle bezenmiştir. Eserin, 57^{b}-58^{a} sayfalarında Yavuz Sultan Selim'in av sahnesi tasvir edilmiştir.

The Persian Dīwān of Sultan Selim I who ruled the Ottoman Empire between the years 1512 and 1520. The folios of the text block are arranged in 2 columns and 9-11 lines. Written on sized, polished, Eastern paper in black ink. On the edges of pages there are animal and plant motifs created by using "halkar" technique. Fairy figures are placed in the gaps between the columns. Cover material is burgundy leather outside and red leather inside and the cover is decorated with iron stamping tools (yekşah style). Front and back cover of the book are decorated with plant figures by using gold. Binding and endbands of the manuscript is original. Displayed pages 57^{b}-58^{a} feature the hunting scene of Sultan Selim I.

ديوان فارسي للسلطان ياووز سليم تاسع سلاطين الدولة العثمانية، والذي حكم من سنة ١٥١٢ حتى سنة ١٥٢٠، ونسخ الديوان بالحبر الأسود على الورق الشرقي المقهر المصقّل، على عمودين متقابلين في ٩–١١ سطرا. وهوامش النسخة مزخرفة بزخارفة رومية ونباتية. وداخل المربعات التي تلي بعض الأبيات الشعرية تم فيها تصوير الجنيات مزخرفة بزخارفة مختلفة الأشكال. والغلاف الخارجي مغلف بالجلد الأحمر الداكن والداخلي مبطن بالجلد الرقيق الأحمر، والغلاف مذهب باستعمال فن "يكشاه" عليه. والغلافين مزينتان بزخارف ذهبية الرومية والنباتية. وشريطة نهاية الكعب جزء أصليّ مثل جلد الكتاب. وتم تصوير رحلة صيد السلطان ياووز سليم في المنمنمة الموجودة على صفحتي ٥٧ب–٥٨أ.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, FY1330 / *Istanbul University, Rare Books Library, FY1130* / جامعة إستانبول، مكتبة الآثار النادرة، FY ١٣٣٠

67 Dîvân-ı Hâzık ve Âgâh

Dīwān of Hāzık and Āgāh

ديوان حازك وأكاه

Mehmed-i Erzurûmî ve Mehmed-i Amîdî'nin kaside, gazel ve rubâîlerinin yer aldığı, Nazifzâde Ahmed Yüsrî tarafından 1210/1795 tarihinde tertip edilen mecmua.

145x240x18 mm, 154 yaprak, 17 satır
Türkçe-Ta'lik
Lake cilt kâğıt, siyah mürekkep, opak pigment, altın

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, E.H. 1682

Şiir mecmuasının lake dış kapaklarında altın cetvelden sonra gelen krem renk zeminli bordür, siyah konturlu, damarları altınlı hatâyî ve saz yapraklarıyla, orta kısımlar ise altın iri hatâyîlerle bezelidir. İç kapaklarda ve mıklepte pembe renkte gonca gül, ön ve arka kapakların içinde ise rokoko vazo içinde sümbüller yer alır. Zehebe kaydına göre eserin tezhibi Mustafa el-Üsküdârî adlı sanatçıya aittir.

The copy of the *Dīwān* of Hāzık and Āgāh, which includes Mehmed Erzurūmī, Mehmed Amīdī's odes and rubaīyāts and which was copied by Nazifzāde Ahmed Yüsrī in 1210/1795.

145x240x18 mm, 154 folios, 17 lines
Turkish-Ta'liq
Laquer binding, paper, black ink, opaque pigment, gold

National Palaces,
Topkapı Palace Library, E.H. 1682

The second frame coming after the golden framed rules on the outside of the lacquer binding was made on a cream-colored ground and was decorated with golden khatāī and leaf motifs whereas the middle parts were decorated with bigger golden khatāī motifs. There are pink rosebuds on the inner side of the envelope flap and on the inner side of the front and back covers there are hyacinths in a rococo vase. According to the illumination record, the manuscript was illuminated by the artist named Mustafa el-Üsküdārī.

مجموعة تحتوي علي القصيدة والغزل والرباعيات لمحمد ارض رومي محمد آميدي. وهذه رتبت من قبل نازفزاده احمد يسري في تاريخ ١٢١٠/١٧٩٥.

١٤٥x٢٤٠x١٨ مم، ١٥٤ ورقا، ١٧ سطرا
التركية–التعليق
الجلد، الورق، الحبر الاسود، الصبغ غير شفاف، الذهب

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، E.H. ١٦٨٢

هذه مجموعة الشعر، في غلافها الخارجية من جلدها المصقول يوجد الحدود الأرضية باللون الكريمي بعد المسطرة الذهبية. وهذه الحدود الأرضية مزينة عروقها الذهبي ومع أوراق القش والأجزاء الوسطى مزينة بالخطائي الذهبي الكبيرة. في غلافها الداخيلية علي اللسان شكل البرعم باللون الوردي. وفي داخل الغلاف الأمامي والخلفي يوجد مزهرية روكوكو بالزنابق. وفقا لقيد التذهيب، هذه المخطوطة مذهبة من قبل الفنان مصطفى الأسكوداري.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, E.H. 1682 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, E.H. 1682* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، E.H. ١٦٨٢

68 Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn

Bayān-i Manâzil-i Safar-i ʻIrāqayn

بيان منازل سفر عراقين

Matrakçı Nasuh'un (ö. 971/1564), Kanûnî Sultan Süleyman'ın 1533-36 yılları arasında çıktığı Irakeyn seferinin menzillerine dair minyatürlü eseri.

233x315x38 mm, 109 yaprak, 17 satır
Türkçe-Nesih
Kâğıt, opak pigment, altın, mürekkep

İstanbul Üniversitesi,
Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 5964

Osmanlı tarihçisi, matematikçisi ve minyatür sanatçısı Matrakçı Nasuh'un (ö. 971/1564) Kanûnî Sultan Süleyman zamanında düzenlenen Irakeyn Seferi sırasında Osmanlı ordusunun geçtiği menzilleri ve konak yerlerini kendi hazırladığı minyatürler eşliğinde anlattığı eseridir. Metinler, krem rengi, âharlı filigranlı el yapımı Avrupa kâğıdı üzerine siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hat ile yazılmıştır. 218 sayfanın 130 tanesinde minyatür bulunmaktadır. Eserin 67^{b}-68^{a} sayfalarında, Irak'ta yer alan Babil'in merkezi Hille kentinin surları, camileri ve bazı önemli yapılarıyla birlikte tasvir edildiği minyatür yer almaktadır.

Matrakçı Nasūh's miniatured work explaining the stages of the 1533-36 campaign of Sultan Suleyman I to ʻIrāqayn (ʻIrāq al-ʻArab and ʻIrāq al-ʻAjam [the Jibāl]).

233x315x38 mm, 109 folios, 17 lines
Turkish-Naskh
Paper, opaque pigment, gold, ink

Istanbul University,
Rare Books Library, TY 5964

Matrakçı Nasūh (d. 971/1564), an Ottoman historian, mathematician and miniature artist, explained the stages and stopover places of the Ottoman army during the ʻIrāqayn campaign in the period of Suleiman the Magnificent in this masterfully executed work that he both composed and illustrated with miniatures. The text is written in naskh script, with black and red ink on sized and watermarked handmade cream-color European paper. 130 of the 218 folios are ornamented with miniatures. The miniature painting on folios 67^{b}-68^{a} depict the city walls, mosques, and some important structures of Hilla, the center of the ancient city of Babylon.

نسخة من كتاب مطراقجي (السلاحي) نصوح، الذي صور فيه المنمنمات عن منازل السلطان سليمان القانوني أثناء سفره إلى العراقين ما بين سنوات ١٥٣٣-١٥٣٦.

٢٣٣x٣١٥x٣٨ مم، ١٠٩ ورقا، ١٧ سطرا
التركي–النسخ
ورق مُقهّر، صبغ غير شفّاف، ذهب، حبر

جامعة إستانبول، مكتبة الآثار النادرة، TY ٥٩٦٤

مؤلّف مؤرّخ العثماني والرياضي وفنان المنمنمة، مطراقجي (السلاحي) نصوح (ت. ١٥٦٤/٩٧١)، يصف بالمنمنمات التي رسمها الطرقاتِ والمنازلَ التي سلكها الجيش العثماني في أثناء سفر العراقين في عهد السلطان سليمان القانوني.كُتب النصّ على الورق الرومي، المقهر، يدوي الصنع فيه علامة مائية، ملوّن بالأصفر الباهت، بخطّ النسخ بالحبر الأسود والأحمر. توجد المنمنمات في١٣٠صفحة من مجموع ٢١٨ صفحة. بين أوراق ٦٨ب–٦٨أ منمنمة تصوّر أسوار مدنية الحلة – مركز البابل القديم– في العراق، ومساجدها وبعض عماراتها الهامّة.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 5964 / *Istanbul University, Rare Books Library, TY5964* / جامعة إستانبول، مكتبة الآثار النادرة، TY ٥٩٦٤

69 Dîvân-ı Muhibbî

Dīwān-i Muhibbī

ديوان مُحِبِّي

Kanûnî Sultan Süleyman (1520-1566) döneminin meşhur müzehhibi Kara Memi'nin tezhibi ile süslenmiş ve Mehmed Şerif Efendi'nin nesta'lik hattıyla Şabân 973/Mart 1566 tarihinde yazılmış *Dîvân-ı Muhibbî* nüshası.

170x260x70 mm, 359 yaprak, sayfada iki sütun 13 satır
Türkçe-Nesta'lik
Renkli kâğıtlar, zerefşan, opak pigment, mürekkep, sulu boya, altın

İstanbul Üniversitesi,
Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 5467

Kanûnî Sultan Süleyman'ın, "Muhibbî" mahlasıyla yazdığı şiirlerden müteşekkil *Dîvân*'ıdır. Nüsha her biri birbirinden farklı olan tezhipleriyle kitap sanatları içerisinde nadide bir yere sahiptir. Kanûnî döneminde sarayın baş nakkaşı olan Kara Memi hakkında çok fazla bilgi olmamakla birlikte Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi kayıtlarından saray hizmetinde bulunduğu ve II. Selim döneminde de hayatta olduğu anlaşılmaktadır. Şiirler, el yapımı âharlı; şeker, krem, sarı, fıstıkî renk Doğu kâğıtlarına Mehmed Şerif Efendi'nin nesta'lik hattıyla altın, siyah, beyaz, turuncu ve mavi mürekkep ile iki sütun halinde yazılmıştır. Yarı üslûplaşmış çiçek tasvirleri ve renkli halkâr tezhibi ile bezenmiş eserin çift sayfa üzerindeki zahriye ve serlevhası tezhiplidir.

Dīwān-i Muhibbī, written in nasta'līq script by Mehmed Şerif Efendi in Sha'bān 973/March 1566 and illuminated by Kara Memi, the famous illuminator of the period of "Kânûnî" Sultan Süleyman I.

170x260x70 mm, 359 folios, 2 coloumns and 13 lines
Turkish-Nasta'līq
Coloured papers, zarafshān, opaque pigment, ink, watercolour, gold

Istanbul University,
Rare Books Library, TY 5467

The Dīwān consists of the poems written by Sultan Süleyman I who used the pseudonym "Muhibbî". This is a very rare copy in terms of book arts with illuminations that are different from each other. Although there is not much information about Kara Memi, who was the chief painter (naqqāş) of the palace during the Kânûnî period, it can be understood from the records of the Topkapı Palace Museum Archive that he served the palace and was stil active during the period of the next sultan Selim II. The poems are written in two columns, with black, white, gold, orange and blue ink, in nasta'līq script on sugar, cream, yellow, pinkish orange, pistachio coloured, handmade, Eastern (Islamic) papers by Mehmed Şerif Efendi. The manuscript was ornamented with semi-stylized flower depictions and the colored halkārī illumination. The double page sarlawh and zahriyah are illuminated

ديوان محبي الذي نسخه الخطاط محمد شريف أفندي في شعبان ٩٧٣/مارس ١٥٦٦ بخط النستعليق وقام بتذهيبه المُذهِّب قره ممي الذي كان شهيرًا في عهد السلطان سليمان القانوني.

١٧٠x٢٦٠x٧٠ مم، ٣٥٩ ورقا، ١٣ سطرا
التركية- النستعليق
الأوراق الملونة، زَرْافْشَان، الصبغ غير شفافة، الحبر، الصبغ المائية، الذهب

جامعة استانبول، مكتبة الآثارالنادرة، TY ٥٤٦٧

إنه ديوان السلطان سليمان القانوني يحتوي على القصائد كتبها باسم مستعار "محبي". نسخة الديوان هذه لها مكانة فريدة في فنون الكتاب لزخارفه المتنوعة. على الرغم من عدم وجود الكثير من المعلومات حول حياة قره مَمِي إلا أنه كان في خدمة القصر وكان على قيد الحياة خلال فترة السلطان سليم الثاني نظرًا إلى سجلات أرشيف متحف قصر طوبقابي.كُتبت القصائد على الورق الشرقي المصنوع يدويًا كريم اللون والسكري والأصفر والفستقي، في عمودين لكل صفحة، باستخدام الحبر الأسود والأبيض والبرتقالي والأزرق وبماء الذهب على يد محمد شريف أفندي بخط النستعليق العربي. النسخة مزخرفة بتصميمات الزهور الغير ناضجة من ناحية الأسلوب ويظهر تذهيب "حالكار" في لوحة الصدارة التي تقع على الورقة المزدوجة وأيضًا حلية رأس الصفحة كلها مذهبة.

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 5467 / *Istanbul University, Rare Books Library, TY5467* / جامعة استانبول، مكتبة الآثارالنادرة، TY ٥٤٦٧

وله ایضا

هرچن یادر خنکله کویوبکه پسکن قلم
حاشه للله کیم وارب بیسر کل وگلشن قلم

دیده لر روشن اولور لرکوره لرزیبا یوزک
هرکیمک انکاری وار دربن آکاروشن قلم

کرچکیتیغ جفا غمزک بوخونم دوکمکه
آنی عزت ایده آلوب یراکاکرون قلم

هرکیادون لشکر غم کلسه طوتسه عالمی
غم دکل باکه وارب میخانه ماءمن قلم

ای محبی بن قناعت قافلک عنقاسیم
صنمه کنجشک بکه میل حرمن ارزن قلم

ومن ایکار افکاره

عسکیلیه بودل پردردی چارکلدم
اتمیه پسن کیبی بودردومه تیمارکلدم

کل یوزک شوقیله جانا بودل شوریده
کیجه لرتاصبحه دک بیل کیبی زارکلدم

یاکلوب کوستردک برکون بکامهرک یوزن
پسنده یوق بلدم ترحم ای جفاکارکلدم

پنجه بولم کیج خسنوکه پسنک بن دست رس
کورینن زلفیکی ایکی طرف مارکلدم

آه وافغانم دریغا ایلمز هرکز اثر
ساکه آسن دل دیدم ایکچون ای یارکلدم

فارغیکن بکلدی ناکه باشومه سودای عشق
کیمک جهانی ای محبی بلشوطارکلدم

وله ایضا

لطف ایدوب بنی قبول ائتسه اکر جانانم
چوقدن ایلریدم یولنه ترک جانم

کوه وصحرا ده چالنسه یرمدر نوبت غم
کچدی وزنا دله قیس ایزدی بنم دورانم

کوشش ایدریوق کیمه تقریر ایده یم دردلم
شمدی باشمدن اشوبدر غم بی پایانم

آه اتدکچه کوزمدن دوکیلور خون جکر
زین اولور لاله وکلنار ایله هر بریانم

اتمدک چشمه مجی یه کلوب بکه دوا
دوپتسم اولور ریسم بوینوکه دوشر قانم

وله ایضا

اپتسم هرکز کوکلدن مهروکی بیرون ایدم
اول پسیدن ایسترم بغزوی هرهم خون ایدم

بوعجب رخلق ایسترلر بنم درمانمی
یلکز درد وی بنم فکرم بودر افزون ایدم

خلق عالم جمله پنجه اولالر بمجوعه ود
مجلس غمده قچن بونالمی قانون ایدم

زاهد اتمز می بسم ساکه عشقومه دلیل
یلی زلفی فکری ایله کندومی مجنون ایدم

رام اولور صنمه مجبی فارغ اول فسانه دن
صیدا ولنمز اول پری پیک سحر افسون ایدم

70 Hünernâme

Hunar-nāme

هنرنامه

Seyyid Lokman'ın Osman Gazi'den Yavuz Sultan Selim'e kadar Osmanlı sultanlarının hünerlerini içeren *Hünernâme* adlı eserinin 992/1584 tarihinde Bosnalı Sinan b. Mehmed tarafından istinsah edilmiş nüshası.

The work of Seyyid Lokman titled *Hunar-nāma*, which includes the skills of the Ottoman sultans from Osman Gazi to Sultan Selim I, and which was copied by Bosnian Sinan b. Mehmet in 1584.

اسْتُنْسِخَ "هنرنامه" للسيد لقمان الذي يتضمن مهارات السلاطين العثمانيين من عثمان غازي إلى السلطان سليم الأول على يد سنان بن محمد البوسنوي في تاريخ ١٥٨٤/٩٢٢.

335x495x68 mm 234 yaprak, 15 satır
Türkçe-Ta'lik
Kâğıt, mürekkep, altın, opak pigment

335x495x68 mm 234 folios, 15 lines
Turkish-Ta'liq
Paper, ink, gold, opaque pigment

٣٣٥x٤٩٥x٦٨ مم، ٢٣٤ ورقة، ١٥ سطرا
التركية–التعليق
الجلد، الورق، الحبر، الذهب، الصبغ غير شفاف

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H. 1523

National Palaces,
Topkapi Palace Library, H. 1523

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، H ١٥٢٣

Kitabın dış kapakları kabartma yaldız, bulutlu şemse ve köşebentli olup iç kapakları kırmızı renk üzerine halkâr süslüdür. Zahriye levhaları ile sondaki levhalar altın cetvel içinde halkâri süslerle şemse köşebentlidir. 18^{b}-19^{a} sayfalarındaki, Topkapı Sarayı'nın ikinci avlusunu gösteren ve çift sayfaya yerleştirilen resim, Saray'ın 16. yüzyıldaki durumunu ve mimarisini gösteren önemli bir belge niteliğindedir. Resimde, Saray'ın birinci avlusu, Dîvân Meydanı denilen bu avluya bağlanan Babüsselâm kapısı, avludaki revaklar, servi ağaçları ve kubbe altında yapılan dîvân toplantısı resmedilmiştir. Dîvânın yanındaki hazinede yeniçerilere dağıtılacak olan ulûfelerin tartım işlemleri tüm canlılığıyla gösterilmiştir.

The outside of the covers were embossed gilded with cloud motifs and corner-pieces. The inside of the covers were decorated with halkâr motifs (red rings). Zahriyah and the last pages of the manuscript were decorated with halkar motifs in golden ruled frames, lobed centre-piece and corner-pieces. The painting on pages 18^{b}-19^{a} depicting the second courtyard of the Topkapi Palace is an important document showing the status and architecture of the Palace in the 16th century. The painting illustrates the Bāb al-Salām gate connecting the first courtyard of the Palace to this courtyard called the Divan square, the porticoes of the courtyards, cypress trees, and a meeting being held at the dome. The weighing operations of the knots to be distributed to the janissaries in the Treasury next to the Dīwān sofa were shown with all its vitality.

إنه ديوان السلطان سليمان القانوني يحتوي على القصائد كتبها باسم مستعار "محبي". نسخة الديوان هذه لها مكانة فريدة في فنون الكتاب لزخارفه المتنوعة. على الرغم من عدم وجود الكثير من المعلومات حول حياة قره مَمِي إلا أنه كان في خدمة القصر وكان على قيد الحياة خلال فترة السلطان سليم الثاني نظرًا إلى سجلات أرشيف متحف قصر طوبقابي. كُتبت القصائد على الورق الشرقي المصنوع يدويًا كريم اللون والسكري والأصفر والفستقي، في عمودين لكل صفحة، باستخدام الحبر الأسود والأبيض والبرتقالي والأزرق وبماء الذهب على يد محمد شريف أفندي بخط النستعليق العربي. النسخة مزخرفة بتصميمات الزهور الغير ناضجة من ناحية الأسلوب ويظهر تذهيب "حالكار" في لوحة الصدارة التي تقع على الورقة المزدوجة وأيضًا حلية رأس الصفحة كلها مذهبة.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H. 1523 / *National Palaces, Topkapi Palace Library, H. 1523* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، H. ١٥٢٣

71 Kıyâfetü'l-İnsâniyye fî Şemâili'l-Osmâniyye

Kiyāfat al-Insāniyye fī Shamāil al-Osmāniye

قيافة الإنسانية في شمائل العثمانية

Seyyid Lokman'ın *Kıyâfetü'l-İnsâniyye fî Şemâili'l-Osmâniyye* adlı kitabının 996/1588 tarihinde Mustafa b. Abdülcelîl tarafından istinsah edilen nüshası.

175x260x40 mm 97 yaprak, 11 satır
Türkçe-Nesih
Kâğıt, siyah ve kırmızı mürekkep, altın, opak pigment

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, R. 1264

Eser, Osman Gazi'den itibaren on iki Osmanlı padişahının karakter özellikleri ve dış görünüşlerini ihtiva etmektedir. Cildin dışı zeytûnî renk kabartma şemseli, içi kumaş tarzında yaldız şemseli ve zerefşanlıdır. İlk varaklarında eserin hazırlanış süreci hakkında kısa malumat vardır. Sayfa kenarları farklı kompozisyonlardaki kıvrım dal ve çiçek motifleriyle bezeli olup 76^{b}-77^{a} sayfalarında Kanûnî Sultan Süleyman, elinde mendille tahtında otururken resmedilmiştir.

The manuscript of the work by Seyyid Lokman titled *Kiyāfat al-Insāniyye fī Shamāil al-Osmāniye* (Human Physiognomy of the Features of the Ottomans) copied by Mustafa b. Abdülcelīl in 996/1588.

175x260x40 mm 97 folios, 11 lines
Turkish-Naskh
Paper, black and red ink, gold, opaque pigment

National Palaces,
Topkapı Palace Library, R. 1264

The work contains the characteristics and external appearances of 12 Ottoman sultans starting from the Osman Gazi. The binding has an olive-colored embossed lobed centre-piece on the outside whereas the inside of the binding has a fabric-style gilded lobed centre-piece and zarafshān decorations. There is a short information about the preparation of the book in the first leaves. The margins were decorated with folded branches and floral motifs in different compositions. On pages 76^{b}-77^{a} Kanuni Sultan Süleyman was painted while he was sitting on the throne with a handkerchief in his hand.

نسخة قيافة الإنسانية في شمائل العثمانية لسيد لقمان المنسوخة سنة ١٥٨٨/٩٩٦ من قبل مصطفى بن عبد الجليل.

١٧٥x٢٦٠x٤٠ مم، ٩٧ ورقا، ١١ سطرا
التركية–النسخ
الورق، الحبر الأسود والأحمر، الذهب، الصبغ غير شفاف.

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، R ١٢٦٤

يحتوي على سجايا وألواح إثني عشر سلطانا عثمانيا منذ عثمان الغازي. خارج الغلاف باللون الزيتوني والسرة اللوزية البارزة، وداخله على طراز القماش ذات السرة اللوزية ومرملا بالذهب. توجد معلومات قصيرة المتعلقة بإنشاء النسخة في الصفحات الأولى. وأطراف الصفحات مزخرفة بالأغصان والأزهار المختلفة. ورُسم صورة سلطان سليمان القانوني جالسا في عرشه وفي يده منديل على صفحتي ٧٦ ب–٧٧ أ.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, R. 1264 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, R.1264* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، R. ١٢٦٤

72 Mesnevî-i Mânevî

Mathnawī al-Ma'nawī

المثنوي المعنوي

Mevlânâ'nın klasik Doğu edebiyatının edebî ve tasavvufî şaheserlerinden olan *Mesnevî*'sinin 774/1373 yılında Muhammed b. Hüseyin isimli bir Mevlevî tarafından istinsah edilen nüshası.

193x265x50 mm, 341 yaprak, 23 satır
Farsça-Nesih
Kâğıt, mürekkep, opak pigment, altın, katı'

TYEK, Süleymaniye YEK, Halet Efendi 171

Mesnevî, Mevlânâ'nın tasavvufî görüşlerini başta Kur'ân kıssaları olmak üzere menkıbeler ve tarihî rivayetler eşliğinde anlattığı nasihat içerikli, lirik eseridir. Yazıldığı günden itibaren asırlar boyunca yaratılış gayesinin sırrını taşıyan her gönle tesir ederek yankı uyandırmış, hem Mevlevîlik hem de Doğu tasavvuf kültürü üzerinde derin izler bırakmıştır. Eser 25.700 beyit ve 6 bölümden oluşmaktadır. Metin krem rengi, âharlı, el yapımı Doğu kâğıdı üzerine dört sütun hâlinde, siyah ve kırmızı mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Yazı alanını çevreleyen cetvel kısmı kırmızı, siyah, altın ve mavi renkle oluşturulmuştur. Eser içerisinde 8 varakta katı' bulunmaktadır. Eserin 54^{b}-56^{a} sayfalarında Allah'ın yarattığı nimetler ve bunun insanlara taksimi üzerinde durulmaktadır.

The copy of Mawlānā Rūmī's *Mathnawī*, one of the masterpieces of classical Eastern and Sūfī literature, copied by Muhammed b. Hüseyin el-Mevlevî, on 774/1373.

193x265x50 mm, 341 folios, 23 lines
Persian-Naskh
Paper, ink, opaque pigment, gold, filigree decoration

TYEK, Süleymaniye Library, Halet Efendi 171

The *Mathnawī* is a lyric book of Rūmī in which he deploys his Sūfī thoughts through stories from Qur'ân, hagiographic narratives and historical epics. This classic work, consisting of 25.700 couplets in six volumes, has left a huge impact both on Mawlawī tradition and Eastern Sūfi culture. The textblock was written on a cream coloured, sized Eastern (Islamic) paper in four columns with black and red inks. Ruled frames surrounding the text have red, black, gold and blue colours. The manuscript includes 8 leaves with filigree decoration. In the displayed pages 54^{b}-56^{a} the text dwells on the blessings that God has created and the way he distributes them between his servants depending on their degrees.

نسخة من المثنوي المعنوي لجلال الدين الرومي، الذي هو واحد من الروائع الأدبية الصوفية للأدب الشرقي الكلاسيكي، نسخها محمد بن الحسين المولوي في شعبان ٧٧٤/ كانون الثاني-شباط ١٣٧٣.

١٩٣×٢٦٥×٥٠ مم، ٣٤١ ورقا، ٢٣ سطرا
الفارسية–النسخ
الورق، الحبر، الصبغ غير شفاف، الذهب، القص

TYEK، المكتبة السليمانية، حالت أفندي ١٧١

المثنوي المعنوي هو مؤلَّف شعري جامع للنصائح لجلال الدين الرومي يشرح فيه آرائه الصوفية معتمدا على القصص القرآنية والمناقب الصوفية والحكايات التاريخية. وهو من يوم ما كتِب، بل طوال القرون قد أثار اهتمام فؤاد كل سالك يسلك لمعرفة سر الوجود، إلى جانب أنه كان له آثارٌ عميقة على الطريقة المولوية والتراث الصوفي الشرقي. بلغ عدد الأبيات إلى ٢٥٧٠٠ بيتا في ست مجلدات. ونسخ النص في أربعة أعمدة بالحبر الأسود والأحمر على ورق مقهر شرقي أصفر اللون الباهت المصنوع يدويًا. والمساحة المكتوبة مؤطرة بالإطارات باللون الأحمر والأسود والذهبي والأزرق. والصفحات الثمانية فيه استخدم فيه فن قص الأوراق. ذكر في صفحتي ٥٤ب–٥٦أ عن النعم التي خلقها الله تعالى، وعن تقسيمها على العباد على مراتبهم.

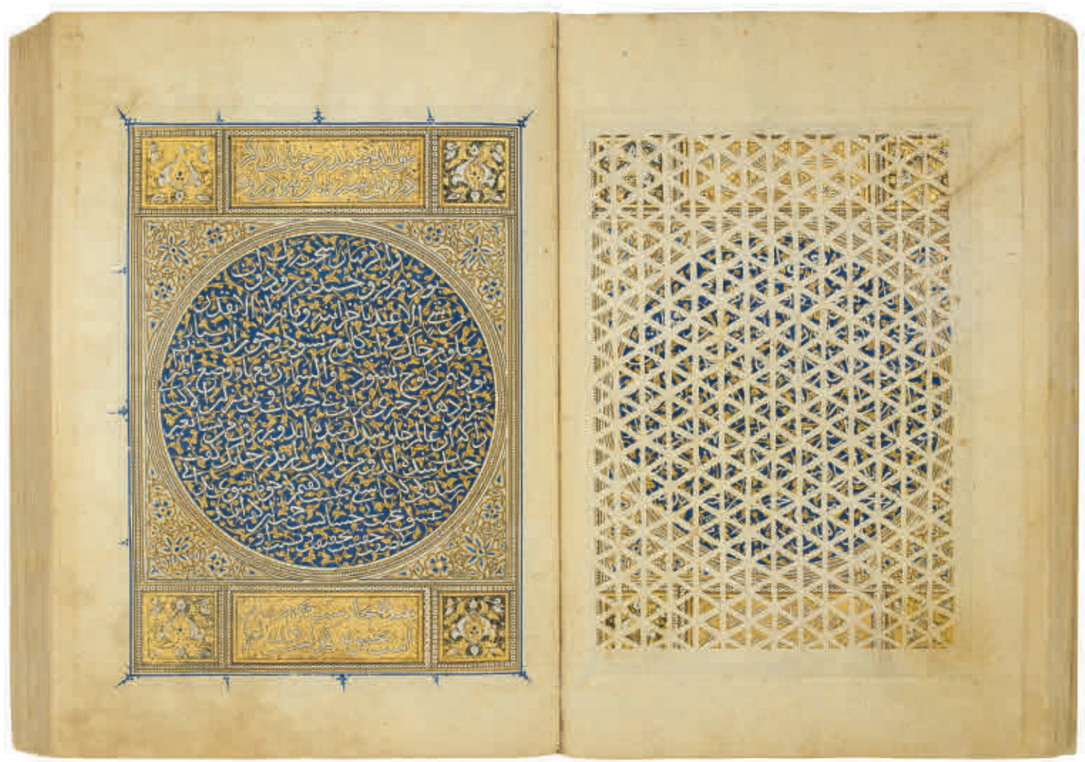

TYEK, Süleymaniye YEK, Halet Efendi, 171 / *TYEK, Süleymaniye Library, Halet Efendi 171* / TYEK، المكتبة السليمانية، حالت أفندي ١٧١

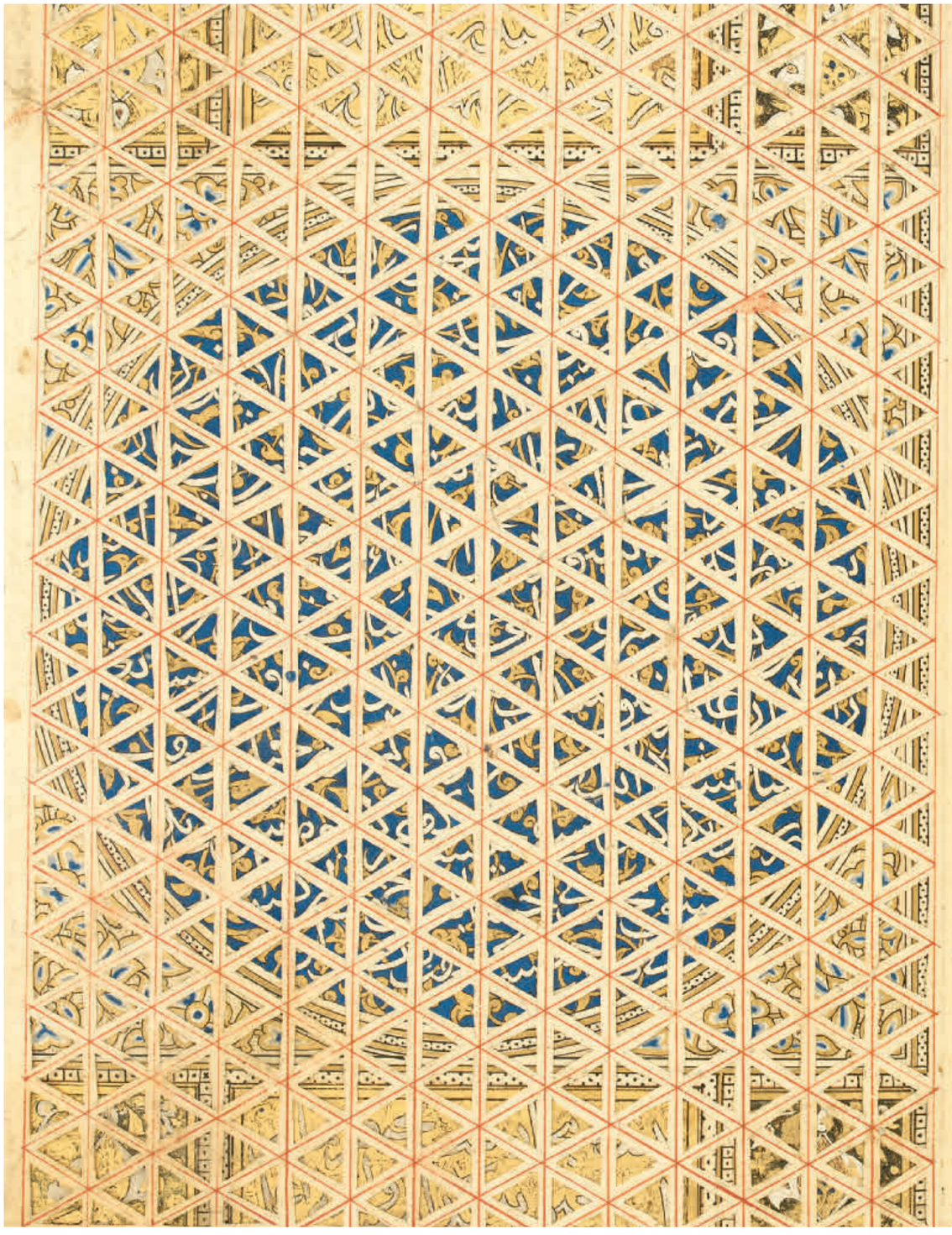

73 el-Câmi‘u’s-Sahîh

al-Jāmi‘ al-Sahīh

الجامع الصحيح

İmam Buhârî’ye (ö. 256/870) ait *el-Câmi‘u’s-Sahîh* isimli meşhur hadis kitabının 16. yüzyılda istinsah edilmiş nüshası.

195x297x69 mm, 488 yaprak, 29 satır
Arapça-Nesih
Kâğıt, siyah, kırmızı, lacivert mürekkep, opak pigment, altın

TYEK, Süleymaniye YEK,
Damat İbrahim Paşa 257

Kur’ân-ı Kerîm’den sonra en güvenilir kitap olarak kabul edilen eser, İmam Buhârî tarafından sahih hadisleri bir araya getirmek amacıyla 600.000 rivayet arasından seçilerek hazırlanmıştır. Metin krem rengi âharlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah, kırmızı, lacivert mürekkeplerle yazılmıştır. Eserin koyu kahverengi deri cildi şemse, salbek ve köşebentten oluşan mülemma tekniğinde hatâyî ve rûmî motiflerle süslenmiştir. Cildin iç kısımları, şemseli, salbekli, köşebentli lacivert zemin üzerine kahverengi deri kullanılarak bitkisel ve rûmî süsleme ile katı‘ tekniğinde yapılmıştır. Eserin tezhipli zahriye sayfasında, lacivert zemin üzerine beyaz mürekkeple yazılmış konu fihristi bulunmaktadır.

A copy of the famous hadith book of Imam Bukhārī (d. 256/870), *al-Jāmi‘ al-Sahīh*, produced in the 16th century

195x297x69 mm, 488 folios, 29 lines
Arabic–Naskh
Paper, black, red, dark blue ink, opaque pigment, gold

TYEK, Süleymaniye Library,
Damat İbrahim Paşa 257

Accepted as the most reliable book after the Quran, was prepared by Imām Bukhārī to gather authentic hadiths of the Prophet by selecting from 600.000 narrations. The manuscript was written with black, red, dark blue inks on sized, cream, European paper. Dark brown leather binding has medallion, pendants and corner pieces ornamented with khatāī and rūmī motifs employing mulemma’ technique. The inner parts of the binding were covered with brown leather and the dark blue background can be seen. There are medallions, pendants and corner pieces ornamented with vegetal and rūmī motifs by using filigree technique. On the illuminated title page (zahriyah) there is a table of contents written in white ink on dark blue background.

نسخة الجامع الصحيح للإمام البخاري المكتبوبة في العصر ١٦ الميلادي.

١٩٥x٢٩٧x٦٩ مم، ٤٨٨ ورقا، ٢٩ سطرا
العربية–النسخ
الورق، الحبر الأسود والأحمر واللازوردي، الصبغ غير شفاف، الذهب

المكتبة السليمانية، مجموع داماد إبراهيم باشا ٢٥٧.

إن كتاب الجامع الصحيح هو أوثق كتاب بعد القرآن الكريم، ألفه الإمام البخاري، وجمع فيه الأحاديث الصحيحة منتخبا من بين ست مائة ألف رواية. وكتبت النسخة على الورق المقهر الأوروبي الملون باللون الأصفر الباهت بالحبر الأسود والأحمر واللازوردي. والغلاف المصنوع من الجلد البني الغامق عليه السرة اللوزية الذهبية وذيل الجامة والأركان، ومزخرفة بزخارف الخطائية والرومية بتقنية التلميع. والبطانات الداخلية منحوتة بتقنية القص، ومطرزة بتطريز نباتي ورومي، ومصنوعة من الجلد البني الداكن عليه سرة لوزية وذيل الجامة والأركان. كتب فهرس الموضوعات في صفحة الصدارة المذهبة بالحبر الأبيض المولون باللون اللازوردي.

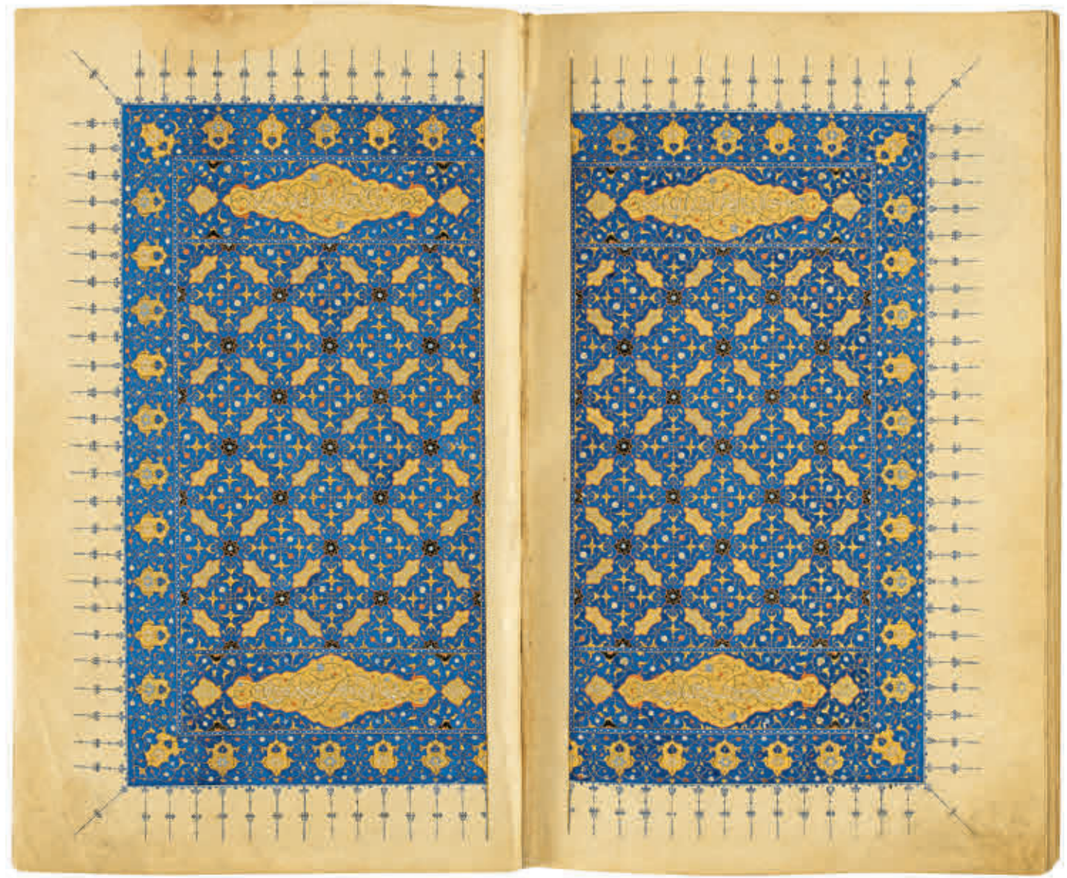

TYEK, Süleymaniye YEK, Damat İbrahim Paşa, 257 / *TYEK, Süleymaniye YEK, Damat İbrahim Paşa 257* / المكتبة السليمانية، مجموع داماد إبراهيم باشا ٢٥٧

74 Delâ'ilü'l-Hayrât ve Şevâriku'l-Envâr

Dalā'il al-Khayrāt wa Shawāriq al-Anwār

دلائل الخيرات وشوارق الأنوار

Muhammed b. Süleyman el-Cezûlî (ö. 870/1465) tarafından derlenen salavat mecmuasının 1086/1675 tarihli, Muhammed b. Abdullah b. Ahmed Karavâş el-Hasnâvî el-Mağribî tarafından istinsah edilen nüshası.

220x310x18 mm, 52 yaprak, 17 satır
Arapça-Mağribî
Kâğıt, suluboya, siyah mürekkep, altın

TYEK, Süleymaniye YEK,
Amcazade Hüseyin Paşa 142

Faslı sûfî ve tarikat şeyhi Muhammed b. Süleyman el-Cezûlî tarafından kaleme alınan *Delâilü'l-Hayrât*, meşhur salât u selâmların derlendiği bir salavat mecmuasıdır. Kuzey Afrika ve Anadolu coğrafyasında muteber tutulan eser çokça okunmuş, istinsah edilmiş ve basılmıştır. Eser krem rengi, âharlı, mühreli el yapımı Avrupa kâğıdı üzerine altın ve siyah mürekkep ile Mağribî hatla yazılmıştır. Metin kısmının serlevhası, bölüm başları ve durakları tezhipli olup altı sayfasında tasvir bulunmaktadır. Eserin kahverengi sahtiyan ile kaplı, salbekli, oval şemseli ve köşebentli mülevven cildi vardır. 8^{b}-9^{a} sayfalarında, Anadolu sahası nüshalarından farklı olarak Mekke ve Medine minyatürleri yerine Mescid-i Nebevî krokisi mahiyetinde bir çizim bulunur. Sağ tarafta Hz. Peygamber'in minberi, mihrabı ve Hz. Osman'ın mihrabı yer alır. Sol tarafta ise Hz. Peygamber, Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in kabirleri resmedilmiştir. Mescid-i Nebevî'de bulunmadığından Hz. Ali'nin kabri yer almamaktadır.

The Book of Salawāt, compiled by Muhammad b. Sulaymān al-Jazūlī (d. 870/1465), copied by Muhammad b. Abdallāh b. Ahmad Qarawāsh al-Hasnawī al-Maghribī in 1086/1675.

220x310x18 mm, 52 pages, 17 lines
Arabic-Maghribī
Paper, watercolor, black ink, gold

TYEK, Süleymaniye Library,
Amcazade Hüseyin Paşa 142

Dalā'il al-Khayrāt written by the Moroccan sufi and sheikh Muhammad b. Sulaymān al-Cazūlī is a collection of Salawāt which includes famous prayers for the prophet. The work is especially respected in North Africa and Anatolia and has been widely read, copied and printed. It was written with gold and black ink and Maghribī script on cream, sized and polished, hand-made European paper. Headpiece, chapter headings, and pause marks are illuminated. Illustrations appear on six pages. The copy's colorful binding has pendants, oval medallions and corner-pieces on brown roan leather. As distinct from Anatolian copies that feature miniatures of Mecca and Madinah, pages 8^{b}-9^{a} contain a sketch of the Prophet's Mosque with the mihrāb and the minbar of the Prophet and the mihrāb of the calihp Uthmān on the right; the graves of the Prophet Muhammad and of the caliphs Abū Bakr and Umar on the left. Not being located in the Masjid al-Nabawī, the grave of the fourth caliph Alī is not depicted.

نسخة من مجموعة أشهر الصلوات والتسليمات التي جمعها الصوفي المغربي محمد بن سليمان الجزولي (ت. ١٤٦٥/٨٧٠) والتي نسخها محمد بن عبدالله بن أحمد قرواش الحسناوي المغربي لنفسه في عام ١٦٧٥/١٠٨٦.

٢٢٠x٣١٠x١٨ مم، ٥٢ ورقا، ١٧ سطرا
العربي-المغربي
الورق، الصبغ المائي، الحبر الأسود، الذهب

TYEK، المكتبة السليمانية، عموجه زاده ١٤٢

كتاب دلائل الخيرات هو مجموع أشهر الصلوات والتسليمات على النبي صلى الله عليه وسلم التي جمعها الصوفي المغربي محمد بن سليمان الجزولي. ومن أشهر الكتب قراءةً واستنساخاً و طباعة في بلاد جنوب إفريقيا وأناضول. كتب النص بالخط المغربي بالحبر الأسود والذهبي على الورق الأوروبي المقهر المصنوع يدويا وباللون الأصفر الباهت. والغلاف من السختيان البني ملون وعليه الشمسة البيضوية المصلوبة وله ذيل الجامة والأركان. وتوجد على صفحتي ٨^{ب} و ٩^{أ} رسم للمسجد النبوي على عكس النسخ الخطية العثمانية التي رسمت فيها منمنمات للمكة والمدينة. وفي الصفحة اليمنى صورة تقريبة لمنبر رسول الله ومحرابي نبينا وعثمان رضي الله عنه، والصفحة اليسرى صورة لقبر رسول الله وسيدنا أبي بكر وعمر رضي الله عنهم.

TYEK, Süleymaniye YEK, Amcazade, 142 / *TYEK, Süleymaniye Library, Amcazade 142* / TYEK، المكتبة السليمانية، عموجه زاده ١٤٢

75 el-Kevâkibü’d-Dürriyye fî Medhi Hayri’l-Beriyye

al-Kawākib al-Durriyya fī Madh Khayr al-Bariyya

الكواكب الدرية في مدح خير البرية

Muhammed el-Bûsîrî’nin (ö. 695/1296) Hz. Peygamber’e (sav) duyduğu sevgi ve özlemi dile getirdiği 160 beyitlik meşhur *Kasîde-i Bürde*’sinin, 773/1372 tarihinde Ahmed b. Tagây el-Muizzî tarafından istinsah edilmiş nüshası.

188x273x25 mm, 88 varak, 6 satır
Arapça-Muhakkak
Kâğıt, mürekkep, altın, katı‘

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya 4170

Peygamber âşığı, şair ve sûfî Muhammed b. Saîd el-Bûsîrî (ö. 695/1296) tarafından kaleme alınan kaside, Hz. Peygamber’in medhi, doğumu, mûcizeleri, Kur’ân’ın fazileti, mi‘rac, dua ve niyaz gibi bölümlerden oluşmaktadır. Nüshanın zahriyesinde Sultan I. Selim ve I. Mahmud’un mühürleri bulunur. Eser, krem rengi el yapımı âharlı, mühreli Doğu kâğıdı üzerine siyah, kırmızı, mavi mürekkeple yazılmıştır. Muhakkak hat ile yazılan metin aynı zamanda krem rengi Doğu kâğıtlarından kat‘ edilip, her yazılı sayfanın önüne yerleştirilmiştir. Böylece metin kısmı bir yazı, iki katı‘ sayfa olarak düzenlenmiştir. Salbekli, köşebentli ve oval şemseli koyu kahverengi deri bir cilt içerisindedir. Eserin 21[b]-22[a] sayfalarındaki beyitlerinde, Hz. Peygamber’in (sav) insanları Allah’a davet edişi ve O’nun diğer peygamberlerden üstün oluşu vurgulanmaktadır.

al-Būsīrī’s famous qasīda that includes 160 couplets depicting the love of the Prophet Muhammed. The manuscript was copied by Ahmad b. Tagay al-Mui‘zzī at 773/1372.

188x273x25 mm, 88 folios, 6 lines
Arabic-Muhaqqaq
Paper, ink, gold, qati‘

TYEK, Süleymaniye Library, Ayasofya 4170

The qasīda that is written by Al-Būsirī (d.695/1296) includes praises to the Prophet Muhammed and narrates Muhammed’s birth and his miracles. The qasīda covers the chapters such as virtues of Qur’ān, Prophet Mohammed’s ascension (mi‘rāj) to heavan, prayers and suffocations. There are seals of Sultans Selim I and Mahmud I on the frontispiece (zahriya) of the manuscript. The work is written on the sized, burnished Eastern paper with black, red and blue ink. The binding is brown leather cover decorated with center-pieces, pendants and corner-pieces. The couplets on the folios 21[b]-22[a] are narrating that the Prophet Muhammed is superior to other prophets.

قصيدة البردة للإمام البوصيري (ت. ١٢٩٦/٦٩٥) الشهيرة المكونة من ١٦٠ بيتا والتي سرد فيها الشاعر عن حبه وشوقه للنبي صلى الله عليه وسلم. ونسخها أحمد بن تاغاي المعزي في ١٣٧٢/٧٧٣.

١٨٨x٢٧٣x٢٥ مم، ٨٨ ورقا، ٦ سطور
العربية–المحقق
الورق، الحبر، الذهب، القص

TYEK، المكتبة السليمانية، آياصوفيا ٤١٧٠

قصيدة ألفه الصوفي الشاعر المحب لرسول الله ـصلى الله عليه وسلمـ محمد بن سعيد البوصري (ت. ١٢٩٦/٦٩٥). شملت القصيدة على مدح النبي وذكر ولادته ومعجزاته وفضائل القرآن وبعض من الأدعية. ويوجد في صفحة الصدارة على ختمي الوقف للسلطان سليم الأول والسلطان محمد الأول. كُتبت النسخة بالحبر الأسود والأحمر والأزرق على ورق شرقي مقهر مصقل أصفر اللون الشاحب، المصنوع يدويا. الغلاف مغلف بالجلد البني الداكن، وعليه ذيل الجامة وركن الجامة والسرة اللوزية البضيوية. وذكر في الأبيات المكتوبة على صفحتي ٢١ظ–٢٢و دعوة النبي صلى الله عليه وسلم الناس إلى الله تعالى، وتفضيله على سائر الأنياء عليهم السلام.

TYEK, Süleymaniye YEK, Ayasofya, 4170 / *TYEK, Süleymaniye Library, Ayasofya 4170* ٤١٧٠ TYEK، المكتبة السليمانية، آياصوفيا

76 Yâsîn-i Şerîf
Yāsīn al-Sharīf
سورة يس الشريفة

Mustafa isimli hattat tarafından Şaban 1037/ Nisan 1628'de gümüş levha üzerine hakkedilen Yâsîn-i Şerîf sûresi.

67x92x17 mm, 16 gümüş levha, 15 satır
Sülüs-Nesih
Gümüş levhalar, deri

İstanbul Üniversitesi,
Nadir Eserler Kütüphanesi, AY 6636

Dönemin padişahı Sultan IV. Murad'a sunulan nüshada Fâtiha sûresi, Yâsîn sûresi, İhlâs ve Muavvizeteyn sûreleri ile bazı hadis ve dualar bulunmaktadır. Metin kalemkâr sanatı kullanılarak dikdörtgen formda hazırlanan gümüş levhalar üzerine sülüs-nesih hatla hakkedilerek yazılmıştır. Toplam 414 gr ağırlığındaki gümüş levha sayfalar, deri şeritler ile dikilerek birbirlerine tutturulmuştur. Eserin yeşil renkli sahtiyan ile hazırlanan cildi, altın ile bezenmiş olup şirazesinde gümüş sarma ip kullanılmıştır. Eserde Fâtiha sûresi görülmektedir.

Sūrat Yāsīn al-Sharīf carved on silver metal sheets by the calligrapher named Mustafa at Sha'ban 1037/ April 1628.

67x92x17 mm, 16 silver metal sheets, 15 lines
Thuluth-Naskh
Silver metal sheets, leather

İstanbul University,
Rare Books Library, AY 6636

It was presented to Sultan Murad IV. The metal sheets include the sūras of Yāsīn, al-Fātiha al-Ikhlās, and al-Mu'awwidhatayn, some hadidths and prayers. Carved on rectangular silver sheets by employing "kalemkari" art in thuluth and naskh scripts. 414 g silver sheets were attached to each other by using leather strips. Binding consists of goat-skin leather (sahtiyan) that is decorated with gold; and silver strings had been used when stitching endbands.

سورة يس الشريفة المحكوكة على اللوحة الفضية بيد الخطاط مصطفى في شعبان سنة ١٠٣٧/ نيسان ٦٢٨.

٦٧x٩٢x١٧ مم، ١٦ لوحة فضية، ١٥ سطرا
الثلث والنسخ
اللوحات الفضية، جلد

جامعة إستانبول، مكتبة الآثار النادرة، AY ٦٦٣٦

توجد في هذه النسخة التي عرضت على السلطان مراد الرابع سورالفاتحة ويس والإخلاص والمعوذتين وبعض من الأحاديث والأدعية. وكتبت نحتا على اللوحات الفضية على أشكال مستطيلة بخطي الثلث والنسخ باستخدام فن النقش. وتم تثبيت اللوحات الفضية التي وزنها ٤١٤ غراما ببعضها مخيطة بأشرطة جلدية. والغلاف المصنوع من السختيان الأخضر مذهبة، وتم تصنيع شريط نهاية الكعب من الأسلاك الفضية. ويشاهد في الأثر سورة الفاتحة.

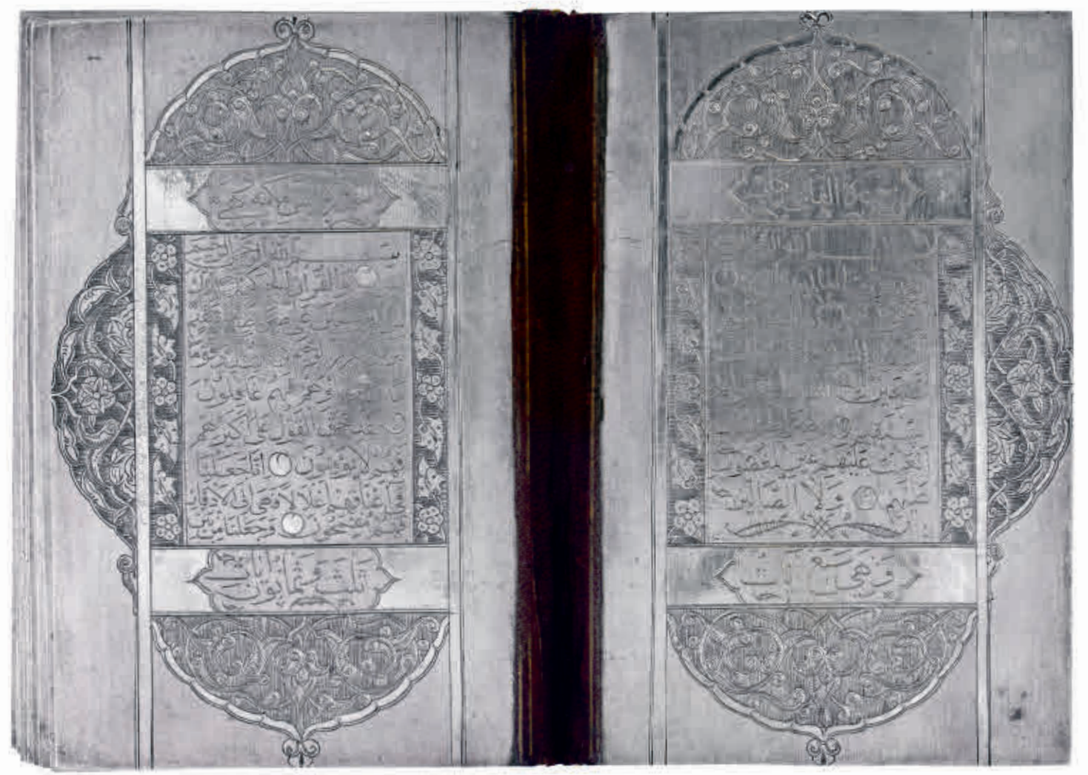

İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, AY 6636 / *İstanbul University, Rare Books Library, AY6636* / جامعة إستانبول، مكتبة الآثار النادرة، AY ٦٦٣٦

77 Siyer-i Nebî
Siyar al-Nabī
السيرة النبوية

Mustafa Darîr (ö. 14. yüzyıl sonu) tarafından yazılan *Siyer-i Nebî*'nin 1003/1595 tarihli tasvirli nüshası.

260x360x69 mm, 416 yaprak, 13 satır
Türkçe-Nesih
Kâğıt, altın, opak pigment, mürekkep

Milli Saraylar,
Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H. 1221

Illustrated copy of *Siyar al-Nabī* (Life of the Prophet Muhammad) which was written by Erzurumlu Kadı Mustafa Darīr in 1595

260x360x69 mm, 416 folios, 13 lines
Turkish-Naskh
Paper, gold, opaque pigment, ink

National Palaces,
Topkapı Palace Library, H. 1221

نسخة مصورة للسيرة النبوية لمصطفى ضرير المستنسخة سنة ١٠٠٣/١٥٩٥.

٢٦٠X٣٦٠X٦٩ مم، ٤١٦ ورقا، ١٣ سطرا
التركية–النسخ
الورق، الذهب، الصبغ غير شفاف، الحبر

القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، H ١٢٢١

Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr tarafından yazılan *Siyer-i Nebî*, 1388 tarihinde Mısır'da Memlüklü Sultanı Berkuk (ö. 801/1399) için Türkçe yazılmıştır. Halk arasında çok sevilerek okunan kitap, Osmanlı sarayında da beğenilmiştir. Sultan III. Murad (1574-95) resimli nüshasının hazırlanmasını istemiş, eser altı cilt olarak hazırlanmışken 1595 yılında tamamlandığında Sultan III. Murad vefat ettiği için oğlu III. Mehmed'e (1595-1603) sunulmuştur. Saray kütüphanesi için resimli hazırlanan *Siyer-i Nebî*, Hz. Peygamber'in hayatının tamamını konu edinen tek resimli eser olma vasfına sahiptir. Kitabın 232^{b}-233^{a} sayfalarında Hz. Muhammed (sav), doğumundan sonra ziyarete gelen dedesi Hz. Abdulmuttalib'in kucağında ve karşısında annesi Hz. Âmine ile resmedilmiştir.

Siyar al-Nabī was written by Erzurumlu Kadı Mustafa Darīr in Turkish for Barquq, the Sultan of Mamluk, in 1388 in Egypt. It was the most read book in the public and in the Ottoman Palace as well. Sultan Murad III (1574-95) gave an order for this work to be prepared as an illustrated copy and the copy was compiled in six volumes. It was presented to his son Mehmed III (1595-1603) because Sultan Murad III was died when the work was completed in 1595. *Siyar al-Nabī* is the only illustrated manuscript describes the whole life of the Prophet which was prepared for the library of the Palace. On pages 232^{b}-233^{a} of the manuscript Prophet Muhammad was illustrated while he was sitting on his granfather's lap and in the opposite there is his mother Aminah.

ألف القاضي مصطفى ضرير الأرضرومي السيرة النبوية باللغة التركية لسلطان الدولة المملوكية برقوق (ت. ١٣٩٩/٨٠١) في تاريخ ١٣٨٨. هذا الكتاب الذي قرأه عامة الناس بالحب استحسن أيضا في قصر الدولة العثمانية. أراد السلطان مراد الثالث (١٥٧٤–١٥٩٥) أن يحضروا نسخة مصورة وأعدت النسخة في ستة مجلدات. ولكن أتحف في إتمامه للسلطان محمد الثالث (١٥٩٥–١٦٠٣) بسبب وفاة أبيه السلطان مراد الثالث. وهذه السيرة النبوية التي أحضرت لمكتبة القصر نسخة وحيدة مصورة تحتوي حياة الرسول صلى الله عليه وسلم كاملا. ورسم في صفحتي ٢٣٢^{b}–٢٣٣^{a} نبينا محمد صلى الله عليه وسلم في حجر جده عبد المطلب الذي أتى لزيارة بعد الولادة وأمه آمنة في تجاههم في صحفتي.

Milli Saraylar, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, H. 1221 / *National Palaces, Topkapı Palace Library, H.1221* / القصور الوطنية، مكتبة طوبقابي سراي، H. ١٢٢١

78 Şükûfenâme
Shukūfa-nāma
شكوفه نامه

Keresteci Ali Çelebi'nin (ö. 17. yüzyıl) çiçeklerden ve çiçek yetiştiricilerinden bahsettiği resimli botanik eseri.

Keresteci (Lumberman) Ali Çelebi's (d. 17th century) work, an illustrated botanical book which mentions flowers and people who grow flowers.

نسخة من كتاب كرسته‌جى علي چلبى (ت. القرن ١٧ الميلادي) في النبات، يتحدث عن الأزهار وعن مزارعي الأزهار، وفيها صور توضيحية لبعض أصناف الأزهار.

213x158x21 mm, 79 yaprak, muhtelif satır
Türkçe-Nesih
Kâğıt, mürekkep, suluboya ve opak pigment, altın

213x158x21 mm, 79 pages, various lines
Turkish-Naskh
Paper, ink, watercolor, opaque pigment, gold

٢١٣x١٥٨x٢١ مم، ٧٩ ورقا، مختلف السطور
التركية-النسخ
الورق، الحبر، الصبغ المائي، الصبغ غير شفاف، الذهب

TYEK, Nuruosmaniye YEK, Nuruosmaniye 4078

TYEK, Nuruosmaniye Library, Nuruosmaniye 4078

TYEK، المكتبة السليمانية، نور عثمانية ٤٠٧٨.

"Lale Babası" olarak tanınan Ali Çelebi tarafından Türkçe kaleme alınan eser, dört makale şeklinde hazırlanmıştır. Çiçeklerin kutsal sembolizmini ihtiva eden bu eserde müellif, çiçek türlerinden kadehî, lale, sümbül ve gül sınıflarına giren toplam 29 çiçek hakkında bilgi vermektedir. Nüshanın cildi, kahverengi sahtiyan üzerine şemse, salbek ve köşebentli olup alttan ayırma şeklinde bezenmiştir. Metin âharlı, mühreli, krem rengi, filigranlı Avrupa kâğıdı üzerine siyah, kırmızı mürekkep ve altın kullanılarak nesih hat ile yazılmış; çiçek resimleri sulu boya ve opak pigment kullanılarak yapılmıştır. Eserin 34^{b}-35^{a} sayfalarında "Gül-i Sad-berk" (yüz yapraklı gül) çizimi ve bu çiçek hakkında bilgi yer almaktadır.

The work was written in Turkish by Ali Çelebi who is known as "Father of Tulip", and is composed of four articles. In the work, which contains sacred symbolism of flowers, the author informs about a total of 29 flowers classified into calycanthaceae (sweetshrubs), tulip, hyacinth and rose. The manuscript's binding has a centre-medallion, pendants, corner-pieces on brown roan leather and it was ornamented with design gilded-background plain. The text was written in black and red ink and gold in Naskh script on cream coloured, sized and polished filigree European paper. Flower pictures were drawn by using watercolor and opaque pigment. Pages 34^{a}-35^{b} contain drawing of Rosa Centifolia and information about this flower.

كتبه باللغة التركية علي چلبى المعروف بـ"أبي التوليب"، وجعله فيى أربعة مقالات. يمثل الكتاب المعبد المقدس لذكره عن الأزهار. وتحدث المؤلف عن ٢٩ صنفا من الأزهار مثل الزره القدهي والتوليب والسنبل والوردة وغيرها. والغلاف السختياني بني اللون، وما عليه من السرة اللوزية وذيل الجامة وركن الجامة مزخرفة. وكتب المتن بخط النسخ بالحبر الأسود والأحمر باستخدام الذهب على ورق أوروبية مقهر ومصقل لونه كرمي ذات علامات مائية. والأزهار مصور بصباغ مائي وباستخدام صباغ غير شفاف. يوجد على صفحتي ٣٤ب – ٣٥أ تصوير ومعلومات عن وردة مشهورة بزهرة صادبرك (وردة ذات مائة ورقة).

TYEK, Nuruosmaniye YEK, Nuruosmaniye, 4078 / *TYEK, Nuruosmaniye Library, Nuruosmaniye 4078* / TYEK، المكتبة السليمانية، نور عثمانية ٤٠٧٨

www.mk.gov.tr